

Türkiye'nin Stratejik Vizyonu 2023 | Stratejik Lokomotif Sektörler

TARIM, GIDA & HAYVANCILIK 2023

KONGRESİ

(8 - 9 Mayıs 2014, İstanbul)

SONUÇ RAPORU

Türkiye'nin Stratejik Vizyonu 2023 | Stratejik Lokomotif Sektörler

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 KONGRESİ

SONUÇ RAPORU

GİRİŞ	1
1. OTURUM	2
Tarım Sektöründe İnovasyon, İnsan Kaynağının Dönüşümü ve Rekabetçi Kurumsal Kapasite 2023	2
2. OTURUM	5
Tarım Gıda ve Hayvancılıkta Dış Kapasite İnşası 2023 "Orta Doğu, Yakın Asya ve Afrika"	5
3. OTURUM	9
Çin, Hindistan, Rusya, Arjantin ve Brezilya; Rekabet ve Fırsatlar 2023	9
4. OTURUM	14
Tarımda Markalaşma ve Özgün Ürünler 2023	14
5. OTURUM	15
Bölgesel Kalkınma Projeleri (GAP, DAP, DOKAP, KOP vb) Potansiyel ve Fırsatlar	15
6. OTURUM	18
Tarım, Gıda ve Hayvancılık Sektör Derinliği, AB Ortak Tarım Politikası ve Türkiye	18
7. OTURUM	27
Biyo - Çeşitlilik ve GDO'lu Ürünler, Arz ve Gıda Güvenliği 2023	27
8. OTURUM	33
Kırsal Kalkınma, Çok Boyutlu Üretim Güvenliği 2023	33
9. OTURUM	37
Et, Süt ve Su Ürünleri Perspektif 2023	37
10. OTURUM	51
İklim Değişiklikleri; İklim Biliminin Geliştirilmesi, Çok Boyutlu Bölgesel Öngörüler Fırsat ve Risk Senaryoları 2023	51
11. OTURUM	56
Türk Tarımının Model Rolü	56
12. OTURUM	59
Tarımsal Desteklemede Yeni Modeller	59
13. OTURUM	66
Tarımsal Üretim ve Pazarlama da Yeni Perspektifler (Biyoeçesitlilik, Biyogüvenlik, Biyoteknoloji, Biyoyakıtlar)	66

Türkiye'nin Stratejik Vizyonu 2023 | Stratejik Lokomotif Sektörler

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 KONGRESİ

SONUÇ RAPORU

(8-9 Mayıs 2014, İstanbul)

GİRİŞ

TASAM'ın girişimi ile T.C. Cumhurbaşkanlığı manevi himayelerinde başlatılan ve 6 yıldır devam eden "Türkiye'nin Stratejik Vizyonu 2023" projesi çerçevesinde 6 ana tema altında toplanan makro öngörülerin tamamlanması üzerine, Türkiye'yi 2023 hedeflerine ulaştıracak 10 stratejik lokomotif sektör belirlenmiş, çalışma ve eylem planı çıkarılmıştır. Sektör çalışmalarında belirlenen 13 temayı konu alan Tarım Gıda ve Hayvancılık 2023 Kongresi, 8-9 Mayıs 2014'te İstanbul Gönen Otel'de yapıcı ve samimi bir ortamda gerçekleştirilmiştir.

TASAM tarafından "sektör aktörlerine" yönelik düzenlenen ve tarım, gıda, hayvancılık politikalarında meydana gelen değişim ve gelişmelerin ayrıntılı şekilde irdelendiği Kongre'de; "Tarım Sektöründe İnovasyon, İnsan Kaynağının Dönüşümü ve Rekabetçi Kurumsal Kapasite 2023", "Tarımda Markalaşma ve Özgün Ürünler 2023", "Tarım Gıda ve Hayvancılıkta Dış Kapasite İnşası 2023 - Orta Doğu, Yakın Asya ve Afrika", "Çin, Hindistan ve Rusya ile Arjantin ve Brezilya; Rekabet ve Fırsatlar 2023", "Bölgesel Kalkınma Projeleri (GAP, DAP, DOKAP, KOP vb): Potansiyel ve Fırsatlar", "Kırsal Kalkınma, Çok Boyutlu Üretim Güvenliği 2023", "Tarım, Gıda ve Hayvancılık Sektör Derinliği - AB Ortak Tarım Politikası ve Türkiye", "Biyo-Çeşitlilik ve GDO'lu Ürünler, Arz ve Gıda Güvenliği 2023", "Et, Süt ve Su Ürünleri, Perspektif 2023", "İklim Değişiklikleri; İklim Biliminin Geliştirilmesi, Çok Boyutlu Bölgesel Öngörüler, Fırsat ve Risk Senaryoları 2023", "Türk Tarımının Model Rolü", "Tarımsal Desteklemede Yeni Modeller" ve "Tarımsal Üretim ve Pazarlamada Yeni Perspektifler" temaları altında 13 oturum 2 ayrı salonda eş zamanlı olarak gerçekleştirilmiştir.

Bakanlık temsilcileri ve çok sayıda akademisyen ile kurum, sektör ve medya temsilcilerinin katılımı ile interaktif bir ortamda gerçekleştirilen Kongre'de planlanan konular, programa uygun olarak tüm yönleri ile ele alınmıştır. Oturumlar sırasında ortaya konan görüşler bu raporda özet olarak sunulmaktadır.

1. OTURUM

Tarım Sektöründe İnovasyon, İnsan Kaynağının Dönüşümü ve Rekabetçi Kurumsal Kapasite 2023

Ankara Üniversitesi'nden **Prof. Dr. Atila YETİŞEMİYEN**'in oturum başkanlığını yaptığı “**Tarım Sektöründe İnovasyon, İnsan Kaynağının Dönüşümü ve Rekabetçi Kurumsal Kapasite 2023**” başlıklı oturuma Prof. Dr. Dilek HEPERKAN (İstanbul Teknik Üniversitesi), Doç. Dr. Arif Behiç TEKİN (Ege Üniversitesi), Prof. Dr. Cengiz Sayın (Akdeniz Üniversitesi) konuşmacı olarak, Mehmet KİLCİ (TAGEM), Hakan SAÇTI (TAGEM), Saadettin ÇAKIR (Beykoz Belediyesi), Sait Muhammet KÜÇÜKAYDIN (İstanbul Ticaret Üniversitesi), Dr. Muhammed Fatih TURAN (Araştırmacı) müzakereci olarak katılmıştır. Oturumun raportörlüğünü ise Doç. Dr. Arif Behiç TEKİN (Ege Üniversitesi) üstlenmiştir.

Tarım sektörü gerek ekonomik gerekse toplumsal açıdan bakıldığında Türkiye için stratejik öneme sahiptir. Türkiye ekonomisini oluşturan sektörler arası mal (para) trafiğinin görselleştirildiği Girdi-Çıktı tabloları bu sonuca ulaşmada kullanılan ender kaynaklar arasındadır. 1990, 1998 ve 2002 yıllarında yayınlanan bu veriler Tekin ve Ünal (2011) tarafından analiz edilerek Türk tarımın ulusal mali yapı içerisindeki durumu ortaya konulmuştur. Analiz, ülkemiz tarımsal üretiminin maliyet yapısını da ortaya koymaktadır. Diğer bir önemli katkı ise “Geriye Bağımlı” ve “İleriye Bağımlı” sektörel değerlendirmesinin yapılmasıdır. Analiz sonuçları, tarım sektörünün ulusal ekonomiyi oluşturan gruplar arasında en fazla üretim ve tedarik değerine sahip olduğunu göstermektedir. Tarım 2002 verilerine göre 59 sektör arasında 46. sırada yer alarak ulusal ekonomi içinde en düşük geriye bağımlı sektörler arasında yer almaktadır, kendi kendine yetebilmektedir. Diğer yandan ise, ileriye bağımlıdır ve üretiminin büyük payını diğer sektörlerle vermektedir. İleriye bağımlılıkta sektörel sıralamada 10. sırada yer almaktadır. Bu yıl yayınlanması beklenen ulusal ekonomiye ait girdi-çıktı tablolarından elde edilecek veriler araştırmacıların yaptığı analize eklenerek son 10 yıllık süreçteki değişim de belirgin olarak ortaya konulacaktır.

Ülkesel düzeyde, konumuz itibarıyla tarım sektörü özelinde, kurumsal kaynak planlamasının yapılması gerekmektedir. Genel anlamda, kurumsal kaynak planlaması ya da işletme kaynak planlaması (ERP), işletmelerde mal ve hizmet üretimi için gereken işgücü, makine, malzeme gibi kaynakların verimli bir şekilde kullanılmasını sağlayan bütünlük yönetim sistemlerine verilen genel addir. Tarım yapısı gereği sınırlı doğal kaynakların (toprak, su vb.) yanı sıra diğer (makine, kimyasallar, insan vb.) kaynakları da kullanarak üretimi gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla güvenilir verilere dayalı sistematik bir analizle bu sınırlı kaynakların etkin kullanımı, sorunların çözülmesi, verimliliğin artırılması ve sürdürülebilir üretim olanaklıdır. Sınırlı kaynaklar arasında en önemli yeri “nitelikli insan” almaktadır. Maliyetine katlanarak, günümüz teknolojik olanakları çerçevesinde, istenilen her alt yapının kurulabilmesine karşılık, o alt yapıyı işletecek “nitelikli insan” olmaması durumunda sistem faaliyete geçirilemeyecek veya verimli çalıştıramayacaktır.

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 KONGRESİ SONUÇ RAPORU

8 - 9 MAYIS 2014 | İSTANBUL

Sonuç olarak, sektör ile ilgili sağlıklı veri elde edilmesi ve bu verilerin ilgili paydaşların kullanımına açılması planlama çalışmalarının amacına ulaşmasına hizmet edecektir. Diğer bir önemli konu da sektöre “nitelikli insan” kazandırma adına doğru adımların atılmasıdır. Diplomalı Çiftçi projesi bu amaca hizmet edebilir.

Bilişim teknolojileri, günlük hayatın her alanında insan hayatını kolaylaştırıcı, konforunu artırıcı yönde hızla yer almaktadır. Gelir düzeyi sorunuyla, kırsal kesimde daha yavaş ilerlemesine rağmen bilişim teknolojilerinin penetrasyonu artarak sürmektedir. Türk tarımının sahip olduğu yapısal problemler ancak ve ancak doğru yaklaşımla ve doğru bilişim teknolojisi araçlarının kullanılmasıyla çözülebilir. Tarımda bilişim teknolojilerini kullanımı desteklenmelidir. Bu konu ile ilgili olarak yeri geldiğinde daha detaylı bilgi paylaşımı yapılabilir.

Birleşmiş Milletler 2050’de, dünya nüfusunun yaklaşık 1/3 oranında artarak, 9 milyar olacağını tahmin etmektedir. Bu durumda ihtiyaçlar da artacak ve en önemli ihtiyaç gıda maddelerine yönelik olacaktır. Tarım ve doğal kaynaklar artan talep baskısıyla karşılaşacaktır. Daha yüksek ürün elde etme gereksinimi tarım alanlarının daha yoğun bir şekilde kullanılmasına yol açacak, bu ise gerek tarımda gerek tarım dışı alanlarda suya olan ihtiyacı artıracaktır.

İklim değişikliği ise tarımsal üretimi etkileyen faktörlerden bir diğeridir. İklim değişikliği ortalama üretim miktarını etkilemese bile kötü hava koşullarının sık sık yaşanmasına dolayısıyla bazı ürünlerde kayıpların daha fazla olmasına yol açacaktır.

“Tarım da inovasyon”, sürdürülebilir tarımsal üretim ve insan neslinin devamı için gerekli olan besin maddelerinin yeterli ve güvenilir bir şekilde, sürekli olarak temin edilebilmesi için hükümetler ve politik otoritelerin izlemeleri gereken bir yaklaşımdır. Ülkemizin de benzer şekilde, çağdaş teknolojiyi yakalayabilmeyi ve inovatif ürünler üretmeyi hedef alması zorunlu hale gelmiştir.

İhtiyaçlar ve çözüm yolları bölgelere ve ülkelere göre farklılık gösterir. Farklı ülkelerin ya da toplulukların öncelikli alanları değişebilmektedir. Genel sorunlar beslenme, iklim değişikliği, güvenilirliği/güvenliği, gıda zincirinde fiyat artışının yaşanmasına rağmen çiftçiye yansımaması ve üretimin çiftçiler için sürdürülemez duruma gelmesi, yaşlı nüfus, insan kaynağının tarımsal üretimden kaçışı olarak sıralanabilir. Biyoteknolojik yeniliklerle çözüm üretilmeye çalışılmaktadır.

Gıda tüketimindeki farklılıklar bazı toplumlar için obezite bazı toplumlar için ise açlık tehlikesi olarak açığa çıkmaktadır. Gıda tüketimindeki israfın azaltılması ve kaynakların eşit paylaşımı toplulukların karşı karşıya kaldığı bu iki önemli sorunun çözümü olarak görülmektedir.

Bu doğrultuda, lojistik ve ambalajlama/saklama/depolama teknolojisinde inovasyon kaçınılmazdır. Bu amaç doğrultusunda ülkemiz Avrupa Birliği’nin sahip olduğu birikimi ve fonları da dikkate alarak ortaklıklar oluşturmalıdır.

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 KONGRESİ SONUÇ RAPORU

8 - 9 MAYIS 2014 | İSTANBUL

Bu ortaklıklar, kaynakların etkili kullanılması, verimli ve düşük-emisyonlu (az kirlüten) üretim, tarım sektörünün birbiri ile uyumlu şekilde çalışması, böylece tarım için gerekli doğal kaynakların, örneğin toprak ve su gibi verimli kullanılması yönünde olabilir. Böylece güvenilir sürekli gıda, yem ve biyomateryal temini mümkün olabilir. Çevrenin korunması için proseslerin iyileştirilmesine ve iklim değişikliklerine adaptasyonuna ihtiyaç vardır. Bu ortaklıklar sayesinde araştırma ve teknoloji ile çiftçiler, iş dünyası, kamu ve akademi arasında köprü kurulması sağlanacaktır.

Küresel gelişmeler ve eğilimler altında Türk tarım sektörünün stratejik misyonunu yerine getirmesi politikaların ve eylem araçlarının doğru kurgulanması ve planlanması zorunludur. Sağlıklı kararlar doğru verilere dayalı analizler sonucu alınabilir. Bu anlamda; Çiftçi Kayıt Sistemi şu anki koşullarda ulaşılabilir en detaylı ve doğru verilerin depolandığı bir altyapıdır. Sistemin verilerine ulaşımın paydaşlara açılması doğru politika ve araçlarının geliştirilmesi ve hayata geçirilmesinde önemli rol oynayacaktır. Öte yandan kamu kurumları, tarımsal gelişimde kilit rol oynayan organizasyonlardır. Yerine getirdikleri önemli görevler bulunmaktadır. Bu görevlerin etkinliğinin artırılması kamu kurumları arası sinerjinin artırılması ile olanaklıdır. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı teşkilatı üreticiler ile gerek kendi bünyesinde yer alan araştırma enstitüleri gerekse üniversiteler arasında önemli bir arayüzdür. Sahadaki gerçek sorunların araştırmacılara aktarılması, araştırmacıların ürettiği bilgi ve teknolojilerin çiftçilere ulaştırılmasında önemli rol üstlenmektedir. İki yönlü bu akışın güçlendirilmesi gerekmektedir. Araştırma ve yayımdaki etkinliğinin artırılması da son derece önemlidir.

Nitelikli insan kaynağı bir toplumun gelişmesinde toplumun en değerli unsurları arasında yer almaktadır; kısıtlı kaynakların optimum kullanımı nitelikli insan kaynağının varlığına dayalıdır. Ülkemiz kaynakları sanıldığı kadar aksine oldukça kısıtlıdır. Ülkemizin sahip olduğu genç nüfus son dönemde izlenen doğru olmayan politikalarla yeterli niteliğe ve yetkinliğe sahip olamadan iş hayatına girmektedir. Bu anlamda tarım sektörü ele alındığında durumun daha da ciddi olduğu görülmektedir. Tarımsal üretim yaygın olarak çeşitli seviyelerdeki ilköğretim diplomalarına sahip vatandaşlar tarafından sürdürülmektedir. Mesleki eğitimi olmayan, aileden gelen ya da süreçte kazanılan kısıtlı deneyimleri olan vatandaşlar tarafından tarımsal üretim sürdürülmektedir. Toplum için stratejik öneme sahip bir sektörün eğitimsiz ellere bırakılması doğru değildir. Ülkemizin “diplomalı çiftçilere” gereksinimi bulunmaktadır. Diplomalı çiftçiler ziraat mühendisleri olabileceği gibi, mevcut çiftçilerin eğitilmesi ile de olabilecektir.

Nitelikli insan kaynağının azlığı, tarıma yatırım yapan özel sektörün kurduğu profesyonel çiftliklerde yurt dışından ithal edilen uzman ya da kurumlardan destek/hizmet alma ihtiyacını doğurmaktadır. Bu yol oldukça yüksek maliyetlere neden olmaktadır. Sektöre mühendis yetiştiren kurumlarda, eğitimcilerin özlük haklarındaki olumsuzluklar nedeniyle bu görevi yerine getirecek aday bulmakta ciddi güçlükler çekilmektedir. Yeni mezun mühendisler arasında eğitim kurumlarında çalışma isteği en son sıralarda yer almaktadır. Bu eğilimi tersine çevirmek için acil adımlar atılması sürdürülebilir bir gelecek için zorunludur. Zira nitelikli insan kaynağı ancak nitelikli eğitimciler ile olanaklıdır.

Değişen koşullar ışığında köy, çiftçi, tarımsal işletme vb. kavramların yeniden tanımlanması gerekmektedir. Yaşanan göçler ve köyde ikamet eden kamu görevlilerinin bulunmaması nedeniyle sorunlar yaşanmaktadır. Köysel Dönüşüm projesi üzerinde çalışılarak politikalar geliştirilmelidir. Tarımsal üretim kırsal bir faaliyettir. Kırsalda yaşayan insanları büyük çoğunluğu iş talep etmemektedir. Kamuda iş bulamayan çalışmamayı tercih etmektedir. Tarımsal işletmeler; aile işletmeleri + kurumsal çiftçiler olarak sınıflandırılmalıdır. Tarım politikaları bu ayrımı göz önünde bulundurarak geliştirilmelidir. Aile işletmelerinin en büyük sorunları arasında verilen desteklerden evrak işleri nedeniyle yararlanılamaması gelmektedir.

Süs bitkileri üretimi tarım sektörü için bir açılım olarak karşımıza çıkmaktadır. İtalya vb. Avrupa ülkelerinden ciddi oranda ithalat söz konusudur. Bu bitkilerin ülkemizde üretimi olanaklıdır.

Tarımsal kalkınmanın çerçevesi ülkesel, bölgesel ve bireysel olarak düşünülmelidir. Bölge kalkınma projeleri bu açıdan bir fırsattır. Bölgesel Tarım Televizyonları, eğitim için önemlidir. Eğitim programı düzenleyip, köy toplantıları ile tarımsal yayım yapmak gerçekçi görülmemektedir. Destekler, köysel dönüşüm düşünülerek yapılmalıdır. Küçük çiftçilere verilen krediler için istenen evraklar ile kurumsal, büyük işletmelerden istenen gereklilikler farklı olmalıdır. Verilen destekler koordinasyon eksikliği nedeniyle kalkınmaya yardımcı olmamaktadır.

2. OTURUM

Tarım Gıda ve Hayvancılıkta Dış Kapasite İnşası 2023 “Orta Doğu, Yakın Asya ve Afrika”

TASAM Başkan Yardımcısı **Büyükelçi (E) Murat BİLHAN**'ın oturum başkanlığını yaptığı “**Tarım Gıda ve Hayvancılıkta Dış Kapasite İnşası 2023 | Orta Doğu, Yakın Asya ve Afrika**” başlıklı oturumda Prof. Dr. Kenan PEKER (Selçuk Üniversitesi), Prof. Dr. Fikret Nafi ÇOKSÖYLER (Yüzüncü Yıl Üniversitesi), Prof. Dr. Ahmet BAYANER (Akdeniz Üniversitesi), Dr. Suat YILMAZ (TAGEM), Doç. Dr. Fatma Handan GİRAY (Süleyman Demirel Üniversitesi), Dr. Mehmet Emin ŞAHİN (T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı) konuşmacı olarak, Prof. Dr. Cennet Oğuz (Selçuk Üniversitesi), Prof. Dr. Cengiz Sayın (Akdeniz Üniversitesi), Prof. Dr. Erdoğan Güneş (Ankara Üniversitesi) ve çok sayıda sektör temsilcisi müzakereci olarak katılmıştır. Oturumun raportörlüğünü Dr. Suat YILMAZ (TAGEM) üstlenmiştir.

Tarım, Gıda Hayvancılık Vizyon 2023 gibi stratejik bir düşünce ile dış kapasite inşa edilecekse bu anlamda gerekli olan stratejik göstergeleri bilmekte yarar vardır. Türkiye içsel bir yapı alacaktır ve ifade edilen diğer ülkelerde dışsal bir yapı ifade edecektir. Herkes bunu kolayca tahayyül edebilse de mesleki bakış açısı farklılıkları olabilir. Entegre bir yaklaşım önemlidir. Eskiden “tarladan çatala” iken bugün AB’de “tarladan tarlaya” olarak tanımlanmaktadır.

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 KONGRESİ SONUÇ RAPORU

8 - 9 MAYIS 2014 | İSTANBUL

Konya, bu konuda önemli bir potansiyeldir hatta “tarımın başkenti” olarak adlandırıldığı vakidir. Ürünler bazında değişiklik olabilir ama merçeğin Konya’ya konması gerekir.

Dış kapasite planlanacak olursa, karşımıza “imperial boundary (emparyal sınırlar)” çıkıyor. Dış kapasite imparatorluk anlayışı ile mi inşa edilecek? Emperyal bir yaklaşımla gidilmemelidir. O zaman diğerleri de “Bizans imparatorluğu” diyerek karşımıza çıkıyor ve çatışmalar doğuyor. Vizyon coğrafi bazda kurulmamalıdır. Mavi renk sonsuzluğu ifade eder. Orta Anadolu coğrafyasında gökyüzü, Akdeniz’de deniz sonsuzluk olarak anlaşılmaktadır. Trans-Pasifik, Trans-Atlantik uygulamalarına bakıldığında bambaşka bir durum görülür. Coğrafi sınırlara dayalı değildir...

Kimi coğrafyaya, kimi tarihe, kimi akrabalığa, dostluğa dayalı olarak dış kapasiteyi inşa çalışıyor. Fırat Nehri üzerine, İpek Yolu üzerine stratejik planlar yapılıyor... Bunlar sadece ve sadece vakit kaybıdır. Coğrafi kapasite inşası, vakit kaybıdır. Fiziki alan planına yoğunlaşırsak işin içinden çıkamayız. Brooklyn Düşünce Kuruluşu’nun “Dünya Evi” projesi buna verilecek örneklerden biridir.

Sınırlara dayalı planlar vakit kaybı olmakla birlikte, sınır konulmadığında da yönetilemiyor. Analiz etmek mümkün olamıyor. Stratejik planı bileşik kaplar misali düşünmelidir. Her şey mobil hale gelirken, en önemli faktör de insan faktörü olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanın bir şekilde kendisinin sahip olduğu kültürü ve değerleriyle ters düşmeden, başka bir yerden transfer etmeden (esinlenir, öğrenir ama olduğu gibi transfer olmaz) bilgiyi toplamak, edinmek durumundayız.

Dünyanın neresinde varsa bilgi edinme ve bilim üretme aşamaları son derece önemlidir. Ülkeler farklı metodlarla bilim üretmektedir. Ülkemizde ise böyle bir metodoloji yoktur, araştırma sınıflandırılmaktadır. Temel araştırma, uygulamalı araştırma, deneysel araştırma vb. Böyle bir sınıflandırma devam ettiği sürece, bilim üretme, teknolojiye dönüştürme mümkün olmaz. Bunun başlangıcı fikir üretmedir. Orijinal fikirler varsa, dış kapasite inşa edilebilir. Ama insanlar belirli alanlarda sınırlı olarak çalışmaya zorlanırsa olmaz, çünkü sınıflandırması yanlıştır. O halde dış kapasite inşası strateji ile mümkündür. Sınırlar yoktur!

Dünya üzerinde faktörler çoktur ve mobildir. Stratejimiz ne olmalıdır? Bugün AB, “sosyal yapı, ekonomik yapıyı belirler” stratejisi uygulamaktadır. Türkiye’de hala “ekonomik yapı, sosyal yapıyı belirler” denmektedir. Optimum ölçeği oluşturma minimizasyon da olabilir, maksimizasyon da olabilir. Sadece ekonomik yapı alınıp ölçek ekonomisine gidilirse, kanun çıkarılabilir ama yürümez. Dünya organizasyonları bu yılı niçin “family farming (aile tarımı)” ilan etmiştir? Çünkü tarım işletmelerinin insan faktörü de vardır. Sonra çevre gelir.

Ülkemiz henüz “sosyal politikalar ekonomik yapıyı belirler” yaklaşımına bile geçememişken AB politikalarını adapte ederek bunları çözeceğiz diye yola çıkmak da vakit kaybı olacaktır. Amerikalıların başarısı “mamul - hayat eğrisi (LC)” yaklaşımına bağlıdır. Avrupa projelere hibe verirken “ABD ve Çin ile çalışamazsınız” demektedir. Stratejik partnerleri devre dışı bırakmaktadır.

Değerler Ekonomisi

Ortaya konan böyle bir makro bakış sonrası Türkiye'nin 2023 vizyonu için öneriler sunmakta yarar vardır. Örneğin Türkiye'de havzalar belirlenmiştir. Her havzaya temel ürünler ve diğer ürünler belirlenmiştir. Buna mutlaka stratejik ürünler de ilave edilmelidir. Mesela Amerika'da "3 sisters (3 kardeşler)" denen üç stratejik ürün vardır: "buğday", "soya fasulyesi", "mısır". Amerika bunu tüm dünyada uyguluyor. Türkiye'de de "6 sigma metodu" ile kendisini "spin (dönüş)" yapabilecek ürünler, bu ürünler için vizyonun merceği olacak bölgeler belirlenmelidir. Önemli olan, bunun sistem mühendisliği yaklaşımı ile yapılmasıdır.

Ayrıca tarımsal alanda "küresel düşün, yerel davran" yaklaşımı da bir sistem mühendisliği gerektiriyor. 2014'ün "family farming (aile tarımı)" olması da bu nedenle önemli bir yaklaşımdır. Küçük sistemlerin yerelde hâkim olması ile gelecekte tarımın daha sürdürülebilir olacağını ifade ediyor. Yerelde sürdürülebilir yapıda sistemlerin geliştirilmesi önem arz ediyor.

Dış çevre oluşturulurken bu iç sistemin (aile işletmeleri) dâhil edilmesi, sistem mühendisliği anlamında önemlidir. Hollanda ve Konya örneklerinden hareketle konuyu biraz açmak gerekirse Hollanda Türkiye'nin 19 katı hayvansal ürün ihracatı yapmaktadır. Dış kapasite algısını "reverse (ters)" in küçük bir basamağı olan "re-export (yeniden ihraç)" ile yapmakta, alıp satmaktadır. İçeride de ıslah vb. çalışmalarını yaparak hayvancılıkta çok önemli bir noktaya gelmiştir.

Konuya ülkeler bazında yaklaşılmamaktadır zira asıl sıkıntı sistemi tasarlayamamış olmamızdır. Sistem kurulduktan sonra herhangi ülke olabilir. Asıl önemli olan; kişi başına gelir değil kişinin fikrinin olmasıdır. Diğer taraftan olaya tek yanlı bakmamamızın ayrı bir önemi vardır. İster antik Yunan, ister İslam, ister Rönesans Dönemi olsun, bilimler hep etkileşim içinde olmuştur. Her nasılsa 1900'lerde bilimler çok ince detaylarla ayrılmıştır. Biz de bunu korumaya, daha da ayırmaya çalışıyoruz. Tek faktörlü çok detaylı bir tarzı benimsiyoruz.

Ford'un bir örneği: Otomobil fabrikasında çalışan bir işçi her gün bir parçayı evine götürerek bir yıl sonra bunları birleştirerek araba yapmak istiyor. Yaptığında görüyor ki araba değil tank yapmış. Adam araba fabrikasında çalıştığını sanacak kadar tek faktörlü bir bakış ve yaşam içindedir.

Bugün biraz daha çok faktörlü bakışa dönmemiz gerekiyor. Afrika'da hastalık, ahlaki çöküntü kol gezmektedir. %40'ı açlık içinde mücadele etmektedir. Hollanda'ya bakacak olursak; kendi ayakları üzerinde duran bir ülke ile ilişkiler daha güçlü ve yararlı olacaktır. Eğer biz tek tip tarımı, örneğin mısır tarımını ön plana çıkarsak, bir uygulama yapsak, hepimiz aç kalırız. Köylülük yok olur, şehirlerde varoşlar artar. Sosyal yapının ekonomik yapıyı belirlemesi çok önemlidir. Kuraklığa dayanıklı genler zaten kurak yerlerde var. Bunlardan gen alıp çalışılmasının riskli ve tuzak olduğu da değerlendirilmektedir.

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 KONGRESİ SONUÇ RAPORU

8 - 9 MAYIS 2014 | İSTANBUL

“6 sigma metodu” önemlidir. Bakanlık henüz kalite laboratuvar konusunda istenen düzeye ulaşmamıştır. Risk yönetimi yeterli değildir. Dışarıya bağlı duruma gelinbilir. Bizim stratejik planlarımızı kendi bilgimizle kendi geleceğimiz için yapmamız gerekiyor. Suyun İzmir’den Van’a geliyor olmasını anlamak güçtür. Bir işin ekonomik olarak yapılabilir olması, o işin yapılmasının doğru olduğunu göstermemelidir.

Suya, havaya para vermeyi kim ister? Gıda için de ileride böyle olması iyi olmaz mı? Çok çok üretmek, açları doyurmaya yetmiyor. “Kendim için ne istiyorsam komşum için de aynısı olsun” kültüründen gelen insanlar olarak sağlıklı bir kalkınma için birlikte çalışmak, onlara rağmen değil de onlarla beraber olmak gerekir. Gıdanın hala silah olarak ele alınması bize öğretilmiş bir şeydir. Çok az bir kalori ile elde edilen enerji dünyanın ihtiyacı olandan daha fazladır. Daha fazla yerine daha güvenli daha kaliteli üretime yönelmek lazım. Bunun gibi yaklaşımlarla yerel değerler ile ayakta durmak önemlidir. Avrupa bunu bizden daha iyi yapmaktadır. Yerel üreticisini koruyarak kârlılığını %30 oranında artırmıştır.

Paylaşma kültürü her konuda çok önemlidir. Verileni paylaştığımız ölçüde bize geri döner. Hukuken de, ahlaken de böyledir. Batı toplumları bu konuda bizim kadar cömert değildir. Bizden daha az şanslı olan ülkelerle paylaşmak ve onlara vermek konusunda daha da cömert olmalıyız.

Dış kapasite inşasını üç bölge için ele aldığımızda; Afrika’yı Orta Doğu ve Yakın Asya’dan ayırarak mesafe ve ortak geçmiş açısından değerlendirmek yerinde olacaktır. Bu üç bölgenin pazar olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği konusunun da tartışılması lazımdır. Bugün üretimi 12 aya yaymak için o bölgelere giden üretim amaçlı firmalar var. Ama bunun yanında hedef pazar olarak da düşünülmelidir, Afrika’yı ayırıyoruz. Orta Doğu’da bitkisel üretim, et açısından da önemli hedef pazarlar belirlenmiştir. Üretim ve lojistik olarak değil de hedef pazar olarak bakılabilmelidir. Kalite ve standartlar açısından Türkiye AB’yi örnek almaktadır. Ortak eğitim alanlarında Çin epeyce yol almıştır. Ticari amaçlı gidilmelidir. Hedef pazara göre tanıtım gruplarının oluşturulması gerekir. Hollanda üretiminden çok bilgisini pazarlıyor. Akdeniz’de bir sürü Hollandalı firma var. 3 temel ürünün (un, süt ve şeker) hangi gıdalarla ne kadar karıştırılacağı bellidir. Tarım payı ayrı, sanayi ürünü payı ayrıdır. Bunların da ihmal edilmemesi gerekir.

“Alara” bu konuda güzel bir örnek teşkil etmektedir. Çiftçiyi örgütleyerek, köylünün sosyal yapısını bozmadan eline geçen paranın ve refah seviyesinin artması sağlanmıştır. AB standartlarını yabana atmamak gerekir. Alara Global GAP sertifikasını alarak ihracatını artırmıştır. Köylünün yerinde istihdamı, uluslararası standartlarda üretimi ve pazarlamayı bilmesi ile mümkündür.

Burada temel noktalardan biri de “kapitalist iktisat karşısında değer iktisadı”dır. En küçük yerel yapıdan en büyük yapıya kadar sistem mühendisliği oluşturulursa değer iktisadına ulaşılır. “Rakamsal büyüklüklere ulaşmış olmak gerçekten iyi olduğumuzun göstergesi mi?” sorusu diğer taraftan karşımıza çıkmaktadır. Biz içimizde bahsi geçen bir büyüklüğe, gelişmişliğe ulaştık mı ki dışarıya gidiyoruz? Biz tarımda fakirliği bölüşüyoruz. Dünyanın beşinci ülkesi olduğumuzu köylü bilmez, çünkü onun hayatında bir değişiklik olmamıştır.

Ülke olarak bir yandan Cargill'i eleştirirken bir yandan biz de Cargill gibi yapalım hevesindeyiz. "Gizli Trans-Pasifik Anlaşması" başlıklı bir metin vardır. "Gizli" denmesinin nedeni bunun uzun yıllar yayımlanmış dışında herkesten saklanmış olmasıdır. Cargill'de bunlardan biridir. Sayılanlar arasında "gıda ve ürün standartları" vardır, "ticaretin gelişmesi" vardır. Burada amaç o ülkelerin kuralına uymak değil, kendi çıkarları için o ülkeleri kullanmaktır. Bu anlaşma o nedenle saklanmıştır. Biz de böyle yaparak mutlu olabilir miyiz? Öncelikle kendi evimizin önünü süpürmeli, bu inşayı belirleyen ülke gruplarına ve örgütlere bakmalıyız.

Kapasite konusu ise iki şekilde açıklanabilir: Kurumsal kapasite ve beşeri kapasite, hem yurtiçinde hem yurtdışında. Yurtdışında iki kapasiteye de sahip olduğumuz düşünülmektedir. Yurtdışı için alan uzmanı lazımdır. Sonrasında uluslararası ilişkiler ve ülke uzmanı gerekmektedir. Kurumsal kapasite için Napolyon'un dediği gibi 'barut yoksa savaşa gidilmez' mantığı vardır.

Aynı zamanda yurtdışında satılan ama Türk ismi geçmeyen Türk ürünlerine yönelik strateji oluşturmak gereklidir. Diğer taraftan Türkiye'nin kendi elindeki arazileri koruyamıyorken neden Sudan'da gidip de arazi kiralayacağı sorgulanabilir. Biz zaten iç kapasitemizi artırsak dış kapasiteye gitmemiz gerekmeyecek. Türkiye şu anda Rusya'ya bağımlıdır. Türklerin dünyada bildiği en iyi iş "inşaat"tır. Mevcut kapasitesi ile Türkiye bu kadar nüfusu besliyorsa tamamını kullansa neler olmaz... Çin Sudan'dan kiralayabilir çünkü arazisi yoktur.

Gücün ölçüsü tartışılabilir ama Türkiye güçlü ve büyük bir ülkedir. Konuşulan ülkeler de boş değildir. Onlara rağmen orada neler yapılabileceği de değerlendirilmelidir.

3. OTURUM

Çin, Hindistan, Rusya, Arjantin ve Brezilya; Rekabet ve Fırsatlar 2023

TASAM Başkan Yardımcısı **Büyükelçi (E) Murat BİLHAN**'ın oturum başkanlığını yaptığı "**Çin, Hindistan, Rusya, Arjantin ve Brezilya; Rekabet ve Fırsatlar 2023**" başlıklı oturumda Prof. Dr. Kenan PEKER (Selçuk Üniversitesi), Prof. Dr. Fikret Nafi ÇOKSÖYLER (Yüzüncü Yıl Üniversitesi), Prof. Dr. Ahmet BAYANER (Akdeniz Üniversitesi), Dr. Suat YILMAZ (TAGEM), Doç. Dr. Fatma Handan GİRAY (Süleyman Demirel Üniversitesi), Dr. Mehmet Emin ŞAHİN (T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı) konuşmacı olarak, Prof. Dr. Cennet Oğuz (Selçuk Üniversitesi), Prof. Dr. Cengiz Sayın (Akdeniz Üniversitesi), Prof. Dr. Erdoğan Güneş (Ankara Üniversitesi) ve çok sayıda sektör temsilcisi müzakereci olarak katılmıştır. Oturumun raportörlüğünü de Dr. Suat YILMAZ (TAGEM) üstlenmiştir.

Dış kapasite inşası konusunda iki yol vardır; icat edersiniz veya daha önceden yapan ülkelere bakarsınız. Dünyada en önemli konular da gıda güvenliği, su ve enerji olarak sayılabilir.

Bu noktadan hareketle küresel bazda bazı yapıları gündeme getirerek Afrika'ya bakmak gerekirse dünyada ürünler toplamında ilk on beş ürünün üretimi 40-50 yıl içinde üç kat artmıştır. En fazla da şeker kamışı üretilmektedir. Sebze ve meyve sektörü genişleme göstermektedir. Nüfus da yaklaşık iki kat artmıştır. Açlık da obezite de had safhadadır. Buradaki sıkıntı iki noktada yoğunlaşmaktadır; paylaşım ve israf... 9-10 milyar ton gıda üretildiğine göre kişi başına 1,5 kg düşmektedir. Bu demek oluyor ki dünyada üretilen gıda az değildir ama üretim ve sonrasındaki kayıp fazladır.

Üretimdeki artışın %12'si yeni tarım alanlarının açılması ile, %18'i sulama ile ve %70'i yeni teknolojiler ve yetiştirme teknikleri ile sağlanmıştır. Sonucunda yavaşlama olmuştur. O zaman, tarım alanına ihtiyacımız var demektir. Bu nedenle "Türkiye'nin toprakları yeterli değil" diyen uzmanlara katılmak mümkün değildir.

Tarım sadece toprak ve suyla değil, ışıkla yapılır. En bol toprak Afrika'da var. Afrika toprak, su ve ışık açısından çok zengindir. O halde bizim Afrika ile ciddi bir şekilde ilgilenmemiz, dolayısıyla tanımamız, kültürünü, ticaretini bilmemiz lazımdır. Üretimi artırmak istiyorsak ar-ge'yi artırmamız gerekir.

"Neden Afrika üzerinde durmalıyız?" sorusunu cevaplamak gerekirse; Kıta'da 54 ülke mevcut, 1 milyar 100 kişi yaşıyor ve kilometrekareye 34 kişi düşüyor, 2.100'den fazla dil konuşuluyor. Çok hızlı bir gelişme ile birlikte çok ciddi bir alım gücü olan insan kapasitesi de var. Dünyanın en genç nüfusunun olduğu kıta gelirin yaklaşık yarısı tarımdan ve bu da dünyanın çok küçük bir kısmına tekabül ediyor. Diğer gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi istihdamın %50'si tarımda gerçekleşiyor. Yaklaşık 3 milyar hektar arazisi var ve bunun sadece %7,6'sı kullanılabilir. Bu arazilerin emperyalist mantıkla değil "kazan kazan" mantığıyla değerlendirilmesi gerekir. Bitkisel üretimdeki artış %70 oranında teknolojik gelişme ile sağlanırken bu oran Afrika'da %45 civarındadır ve gelişmeler daha çok yeni araziler ile olmaktadır.

Ülkelerinin hepsi de fakir değildir. Birçok ürün Afrika'da yetiştirilebilir, ama altyapı yoktur. Burada en çok iki ülke var: Brezilya ve Çin. AB'de bu konuya karşı çalışmalar vardır. Ar-ge ile Afrika'ya girmek konusunda çalışmaktadırlar. Çin ve Brezilya benzer taktikler uygulamaktadır: Çin önce karşılıksız olarak hastane vb. işler yapmakta, ardından sadece belli sayıda vatandaşlık hakkı istemektedir. Tarımda da en fazla ar-ge ile girmektedir. Yarı demonstrasyon yarı araştırma çiftliği kurmaktadır. Sonrasında da her şey Çin'den gelmektedir. Ama ortak yaptıkları için Afrikalılar da bundan çok memnun haldedir.

Dünyanın neresinde olursanız olun bu işler karşılıklı bağlılık çerçevesinde olacaktır. Türkiye eğer bu coğrafyalara gitmez ise Çin, Brezilya gitmeye devam edecektir. AB çok güçlü bir şekilde girmeye hazırlanmaktadır. Su kaynakları mevcuttur, o insanlarla birlikte işletilmesi lazımdır. Desteklerin de bu alana yönlendirilmesi gerekir. Girdilere ihtiyaçları çok fazla olduğu için başka ülkelere karşılamaktalar, oysa biz satabiliriz. Yağlı tohumlar konusunda çok açığımız var. Özel sektörü oraya götürüp bu açığımızı buradan kapatabiliriz.

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 KONGRESİ SONUÇ RAPORU

8 - 9 MAYIS 2014 | İSTANBUL

Türkiye'nin herhangi bir emperyalist bakış açısı olmamakla birlikte, Afrika'ya çok önem vermiştir. Etiyopya'da ilk büyükelçiliğin açılışı ile orada var olduğumuzu gösterdik. Bir ara yavaşladı ama bugün 36 temsilcilik ile Afrika açılımını gerçekleştirdik. Haklı olduğunuz nokta Türkiye'nin oraya başka gözle bakmaması gerektiğidir. Yanlış bir tanınma ve olumsuz bir bakış açısı vardı Afrika'da Türklere, bu değişiyor.

Türkiye'nin Afrika'ya Çin'in baktığı gibi bakması mümkün değildir. Çin emperyalist gözle bakmaktadır. Çin'in ana amacı fayda sağlamak değil, tek yönlü fayda sağlamaktır (nüfusunu besleyecek üretimi gerçekleştirmek ve enerji nakletmek). Türkiye'nin yaklaşımı böyle değildir.

Hollanda hiç kahve yetiştirmez ama gerçekleştirdiği ticaretin en büyük kısmı kahve üzerinedir. İtalya ve İspanya zeytin ve zeytinyağı ticaretinde en öndedir; İspanya hem üretir hem ithal eder ve kendi zeytinyağı olarak satar. Belki yurtdışında sattıkları İspanyol zeytinyağı Türkiye'den de olabilir. Buna sömürgecilik denebilir mi? Türkiye'nin yem bitkileri ve yağlı tohum açığı var. Destekler var ama artık sınıra gelindi. Daha da devam ederse rakip ürünler haline gelecektir.

Dünyaya açılmak için rekabet gücünün olması gerekir. Coğrafi üstünlüğümüzün olduğu ve rakiplerimizin zayıf olduğu geleneksel ihraç ürünlerimizde durumumuz iyi olsa da diğerleri hususunda kat edecek daha çok yolumuz vardır.

Rusya'da ise 3 - 4 bin hektar'dan az alana sahip işletmeler küçük sayılmaktadır. 50.000 - 100.000 hektardan fazla alana sahip işletmesi 850 beygir gücü traktörü var. Rekabetten bahsedilecekse bunu bu küçük işletmelerle sağlamak mümkün değildir. Milyonlarca hektar kolhozlardan terk edilmiş alan vardır. 40.000 hektarlık arazide 1991'den beri ekim yapılmamış, 20 küsur yılda 20 m uzunluğunda ağaçlar yetişmiştir. Kiralamak istiyorlar. Dekarını 1 liradan kiralyorlar. Satın almak istediğinizde ise dekarına 20-80 lira isteniyor. Arazi boş yatıyor, işleyecek kimse yok, sermaye yok. Rus hükümeti de birileri gelir kiralarsa arazi değerlenir, iş olanakları artar diye düşünmektedir.

Bugün Rusya'da Ukrayna'da işletmesi olan Türk firmalar var. İşçi olarak gidip bin 500 kişinin çalıştığı hayvancılık işletmesine sahip olan Türkler var. Devlet olarak, gidip buradan arazi kiralanması konusunda özel sektöre yardımcı olunabilir. Bugün Rusya'da ABD, Arjantin arazi kiralyor, satın alıyor. 30 milyon hektarın üzerinde hiç kullanılmamış araziler var. Türkiye'nin de gidip bundan yararlanmaması için hiçbir sebep yoktur. Buralarda çeltik dışında bütün ürünler üretilmektedir. Kabuğu soyulmuş ayçiçeğinin kilosu 1 liradır. Türkiye yağ ihracatı yapan bir ülkedir. Bunları orada daha ucuza üreterek açığımızı kapatılabilir.

Rusya'nın büyük kısmı özelleştirilse de devletin elinde hala toprak vardır. Ukrayna'daki toprağın da %98'i devletin elindedir... Özelleştirileceği ve çok uygun fiyatlarla verileceği söylenmektedir. Türkiye'den iş adamları için iyi fırsatlar olabileceğini ifade eden Türkler var. Bir miktar peşinat ile Rus devleti arazi edinimi konusunda yardımcı maktadır. Destekler farklıdır. Kiraya vereceğiniz para kadar destek vermektedir. Leasing de vermektedir. Otomobile kadar her şeyi çok ucuza kredilendirmektedir.

Ayçiçeği, keten, aspir, kara buğday, sarı bezelye, şekerpancarı yetişmekte ve o soğuğa rağmen 20-30 hektarlık seralar bulunmaktadır. Doğal gaz ucuz ve devlet desteği farklı olduğu için seralar doğalgazlıdır. Bizim de bundan faydalanmamamız için hiçbir sebep yoktur.

Bunlar dışındaki fırsatlara bakacak olursak, mesela “hayvancılık” ele alınabilir. Kesimhanelerde et fiyatı 2-2,5 dolar civarındadır. Türkiye’de bu fiyata et mal etmemiz mümkün müdür? Koyunculukta, 6-7 ay boyunca açıkta hayvancılık imkânı vardır. Hiç ilave yem vermeden yetiştirme imkânı vardır. Tavukçuluk yeterince gelişmemiştir, iki Türk firması vardır. Yatırım yapılabilecek alanlardan biride bu olabilir. Yağışlar konusunda hem avantajlı hem dezavantajlıdır. 10.000 hektarlık bir ayçiçeği alanı kar nedeniyle hasat edilememiştir.

Organik maddesi yüksek toprakların olduğu bölgeler vardır. Organik maddesi çok yüksek ve buğday üretimi için ilave bir bitki besin maddesine ihtiyaç yoktur. AB, Kanada adeta işgal etmiş durumdadır ama Türkiye’den herhangi bir firmanın yer almaması üzücüdür Tarımsal sanayi açısından her türlü ham maddeyi işleyecek hiçbir tesis yoktur. Bazı Türk fırıncıları kaliteli un bulamadığından şikâyet etmektedir. Ruslar şu anda kâğıt üzerinde komünizmden uzaklaşmışsa da yeterli sermaye birikimi olmadığı için uygulama hala komünizmdeki gibidir.

“Peki bu üretim yapıldıktan sonra, pazarlama nasıl olacak?” sorusu akla gelebilir. Rusya’da bu pazarlamayı sağlayacak geniş demiryolu ağları vardır. Türk üreticilerinin de görüldüğü alanlar olmuştur. Gübre desteklenmekte, enerji desteklenmektedir. Bütün amaçları vatandaşlarına iş bulmak, atıl duran toprakları tarıma kazandırmaktır. Sulama yapan Türk firmaları ile de karşılaşılmaktadır. İki üç senede sulama masrafları fazlasıyla çıkmaktadır ama bir sulama tesisi yoktur. Tohumculuk konusunda Batılı firmaların işgali söz konusudur... Ayçiçeği tohumunun kilogram fiyatı 18-20 dolar civarındadır. Rusya’da Çin’in işgaline uğrayan bölgeler de vardır...

Peki ülke olarak ne yapabiliriz? Mesela şu anda Bulgaristan’da yatırım yapacak kişilere Ziraat Bankası kredi vermektedir. AB ülkeleri için geçerli olan bu durum Rusya’ya da uyarlanabilir. Rusya kendi yerli üretimini desteklemek için ithal makinelere çok yüksek vergiler koymaktadır. Yatırım yapmak isteyenlere bu konuda rehberlik yapılabilir. O ülkelerdeki sıkıntıları aşacak destekler büyükelçilikler aracılığıyla sağlanabilir. Biz gitmesek başkaları gitmektedir. Biz gidersek belki de oradaki rekabet dengelenecektir.

Önümüzdeki ülkelerde Afrika ülkeleri için yeni programlara dâhil oluyoruz. Amaç sömürgecilik değildir. Herkesin mutlu olacağı ilişkilerden bahsediyoruz.

BRIC ülkeleri, hızlı gelişen ekonomileri ve tarımları ile göze çarpmaktadır. Brezilya bu konuda ciddi mesafe kat etmiş bir ülkedir. Tarım ve tarıma dayalı sanayide önemli gelişmeleri vardır, incelenmesi gerekir. Tarımsal GSMH 126 milyar dolardır ve iki tane Tarım Bakanlığı var. Büyük ve ticari işletmeler üretimin %70’ini gerçekleştirmektedir.

Küçük işletmeler ile Kırsal Kalkınma Bakanlığı ilgilenmektedir, değişik bir yapı söz konusudur. Soya Çin'den transfer olmuşsa da şu anda Brezilya bu konuda birinci durumdadır. Tarımsal destekler çok yüksek değildir. Özellikle dış kapasite ve fiyat dalgalanmalarını önleyecek, garanti fiyat politikasının Türkiye için önem arz etmekle birlikte incelenmesi gerekmektedir.

EMBRAPA, diye bir kuruluş vardır. Bu sistemin Türkiye'de de uygulanabileceğini düşünülmektedir. Benzer yapılar mevcuttur. Toprak ıslahında, hayvancılıkta çok iyi konumdadırlar. Ciddi et üretimi yapmaktadırlar. Yılda iki ürün alırlar, GDO ile ilgili sınırlama yoktur. Afrika'ya açılım politikaları vardır. Yatırımlarda da bir planlama yapmışlardır: %26 tarımsal ar-ge, sağlık %22 gibi...

Birlikte iş yapmak önemlidir. Türkiye'nin de mutlaka Afrika pazarına girmesi lazımdır. Artan gıda ihtiyacını karşılamak için yeni arazilere ihtiyaç vardır ve bunlar da Afrika, Brezilya ve Rusya'da mevcuttur. Rusya'da üç aylık bir vejetasyon dönemi var ama bu dönem Afrika'da 12 aydır.

Brezilya ile neler yapılabilir? EMBRAPA ile ortak çalışma konularının üzerinde durulabilir. Destekleme, toprak ıslahı konularında öğrenilecek çok şey vardır.

Çin ise 1,5 milyar nüfusu ile GSMH'da ABD'den sonra ikinci sıradadır. Tarım arazileri çok küçük olmasına rağmen çok verimli üretim yapılabilmektedir. Oradan öğreneceklerimiz olabilir. Çin bunu nasıl başarmaktadır? 300 milyon insan mevcuttur. Devlet, belirli bölgelerde belirli ürünler için kümeleşmeler yapmıştır. Sanayi ve potansiyel ortaya çıkmaktadır. Tarımsal GSMH'da birinci durumdadır. Dünyanın en büyük gıda üreticisi ve tüketicisi durumunda yer almaktadır. Refah seviyesi de arttığı için yine açık vermektedir. Çin'de bizim 40-50 yıl önce kullandığımız traktörler kullanılmaktadır. Bu konuda ve tohumculukta işbirliği yapılabilir, zira ihtiyaçları vardır. Afrika politikasında ise "going out (dışarı gitme)" politikaları vardır. Gidenlere destek vermektedir. Bu politikaların ciddi desteklenmesi gerekmektedir.

Türkiye'nin tarımda dış kapasite inşası anlamında Orta Doğu, Yakın Asya ve Afrika bölgelerinde yetersiz kalmaması için dikkate alması gereken hususlar şöyle sıralanabilir:

1. Dış ülkelere insan kaynakları kapasite inşası (örneğin; önemli ülkelere tarım müşavirlerinin atanması, ülkeleri takip edecek tarım masalarının kurulması)
2. Mevcut ve olası pazarların değerlendirilmesi için mevcut birimlerin yönlendirilmesi gerekiyorsa yeni birimlerin oluşturulması
3. Tarımsal yatırımların kişi ve kurumların dışa açılmaları için özendirilmesi (örneğin; Türkiye'nin Bölge ülkelerine göre yüksek olan [petrol, iş gücü vb.] üretim maliyetlerinin aşağı çekilmesi)

4. Dış kapasitenin artırılması için “gıda güvenliği/güvenilirliği - üretim” ilişkisinin öncelikli alan olarak ülke politikasında yer alması
5. Gıda güvenliği/güvenilirliği - üretim ilişkisinin kurulması için; Kamu - Akademisyenler - Özel Sektör - Birincil Üreticiler gibi paydaşların ilişkilerinin güçlendirilmesi, öncelikli konuların belirlenmesi ve potansiyelin toplum yararına dönüştürülmesi ile ilgili planlama ve çalışmaların yapılması
6. Ar-Ge, yayın ve tanıtım konularının yeni bir bakış ile ele alınması
7. Farklı ülkeler ile ihracat - ithalat anlaşmaları yapılması, o ülkelere arazi temini ve orada ürettiklerimizin 3. ülkelere satışı için gerekli çalışmaların yapılması

Eksikliklerin ve önerilerin üzerine yanlış stratejinin doğru taktiklerle yapılması, doğru yöne sevk anlamına gelmez. Türkiye burada belirtilen eksikliklere doğru stratejilerle yaklaşmalıdır.

Tarım, gıda ve hayvancılıkta dış kapasite inşasına dair Türkiye'nin önündeki fırsatlar; özellikle Yakın Doğu, Yakın Asya ve Kuzey Afrika pazarlarına yakınlığı, biyolojik çeşitliliğin fazlalığı, küresel iklim değişikliğinin ülkemizin menfaatine olması ve Türkiye'ni geçiş ülke konumunda bulunması olarak ifade edilebilir.

4. OTURUM

Tarımda Markalaşma ve Özgün Ürünler 2023

Selçuk Üniversitesi'nden **Prof. Dr. Kenan PEKER**'in oturum başkanlığını yaptığı “**Tarımda Markalaşma ve Özgün Ürünler 2023**” başlıklı oturuma Dr. Suat YILMAZ (TAGEM), Prof. Dr. Fikret Nafi ÇOKSÖYLER (Yüzüncü Yıl Üniversitesi), Yıldırım KAYA (Bağımsız Araştırmacı) konuşmacı olarak katılmıştır. Oturumun raportörlüğünü de Dr. Suat YILMAZ (TAGEM) üstlenmiştir.

Türkiye'nin ulusal tarımsal profili ve projeksiyonunun daha sağlıklı bir şekilde ortaya konulabilmesi için; öncelikli olarak tarımsal değerlerin (arazi varlığı, işgücü arzı ve niteliği, vb), sorunların, risklerin ve fırsatların ilgili tüm paydaşların (tarımsal faaliyetlerde bulunan çiftçiler, özel sektör, kamu ve üniversitelerin ilgili birimleri ve sivil toplum örgütlerinin) katılımı ile tartışılmalı ve ortaya konulmalıdır.

Tarım politikalarının amacı; küçük işletmelerin korunup gözetilerek varlıklarının garanti altına alınması değil, optimal büyüklüğe erişirilerek rasyonel çalışma ortamına girmelerinin sağlanmasıdır. Politika uygulayıcı sadece bir takım teknik konuları yerine getirerek belirlenen hedefe ulaşamayacağını dikkate almalıdır. Yapılan politika değişikliklerinin ve uygulanan desteklerin çok çeşitli ve ilk defa uygulanıyor olması ve geçmişe göre daha fazla destek verilmiş olması, politikanın etkin ve yararlı olduğu anlamına gelmemektedir.

Türkiye’de yerel ve ürüne özel koşulların mikro ekonomik açıdan değerlendirilmesi durumunda, piyasa koşullarında üretim yapmaya hevesli yüksek katma değerli ürünlerin üretimine yönlendirilebilecek küçük ve orta boy işletmeler vardır. “Doğru” politikalar uygulandığı, “doğru” ve yaratıcı kurumsal müdahaleler yapıldığında ülkenin tarım sektörünün ve kırsal alanın potansiyelinin ortaya çıkması sağlanabilecektir.

Bölgesel düzeyde tarımsal faaliyetlerle uğraşan birimlerin dağınık ve herkesin kendi hâlinde çalışması yerine; bölgesel düzeyde tarımsal faaliyetlerde bulunan kişilerin birbirleriyle entegrasyonunu sağlayacak internet ağı tabanlı bir “Tarımsal Proje İzleme Birimi” oluşturulması ve koordinasyonunun sağlanması gerekir. Böylece hem yürütülen çalışmaların hem de daha önce yapılmış çalışmaların paylaşılması, sorgulanması ve gerekirse yeniden analiz edilip değerlendirilmesi mümkün olabilir.

Ayrıca böyle bir birimin oluşturulması durumunda herkesin faydalanmak isteyebileceği bilgi ve projelere çok daha kolay ve hızlı ulaşma imkânı olabilir. Tarımsal faaliyette bulunan paydaşlar görüş ve önerilerini kolaylıkla (ağ tabanlı anket, ya da forumlar üzerinden) bu birimle paylaşabilir. Bu paylaşımlardan elde edilecek bilgilerin, sorun ve risklerin değerlendirilmesi ve analizi sonucunda bölgesel düzeyde tarımsal kalkınma projelerinin hedeflerindeki başarı oranı artırılabilir. Bu sayede klasörler içinde raflarda duran projeler yerine hayata geçmiş ve değer üreten projeler gerçekleştirilebilir.

5. OTURUM

Bölgesel Kalkınma Projeleri (GAP, DAP, DOKAP, KOP vb) Potansiyel ve Fırsatlar

GAP İdaresi Başkanlığı’ndan Dr. Nusret MUTLU’nun oturum başkanlığını yaptığı “Bölgesel Kalkınma Projeleri (GAP, DAP, DOKAP, KOP vb) Potansiyel ve Fırsatlar” başlıklı oturuma Doç. Dr. Turan YÜKSEK (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi), Dr. Nusret MUTLU (GAP İdaresi Başkanlığı), İsmet ŞEKER (Tarım Ekonomisi Uzmanı) konuşmacı olarak, Aydın SUÇİN (ASAŞ), Esat BİLİCİ (Konya Ticaret Borsası), Hüseyin ERGUN (Konya Ticaret Borsası), Muhammet Uğur KALELİ (Konya Ticaret Borsası) müzakereci olarak katılmıştır. Oturumun raportörlüğünü de Doç. Dr. Turan YÜKSEK (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi) ve Dr. Nusret MUTLU ve İsmet ŞEKER (Tarım Ekonomisi Uzmanı) üstlenmiştir.

Ülkemizin bölgesel düzeyde kalkınma deneyimi 1959’da yapılan Antalya Planı ile başlar. En büyük deneyim ise; kapsadığı alanın genişliği, hedeflerinin büyüklüğü, sektör çeşitliliği ve uygulamanın devam etmesi açısından Güneydoğu Anadolu Projesi GAP’tır. Bölge’deki toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesine yönelik bireysel sulama ve enerji projelerinin bir bütün halinde ele alındığı 1988 yılını GAP’ın başlangıcı sayabiliriz. Böylesine kapsamlı bir projenin yürütülmesinde koordinasyonu sağlamak, gerekli araştırmaları yapmak, modeller geliştirmek ve tanıtımı sağlamak üzere 1989’da GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı GAP BKİB kurulmuştur.

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 KONGRESİ SONUÇ RAPORU

8 - 9 MAYIS 2014 | İSTANBUL

GAP'ın çıktılarında etkilenecek ve hedeflerine ulaşmasında yardımcı olacak tarım, iletişim, ulaşım, sanayi, eğitim, sağlık, turizm gibi diğer sektörlerin bir arada düşünüldüğü "bütünsel bölgesel kalkınma" anlayışı, 1988'de "GAP Master Planı" hazırlanmasıyla ortaya konmuştur. Kalkınma anlayışında; dünyadaki gelişmeler ve değişen öncelikler göz önüne alınarak, hedef kitlenin de planlama sürecine nispeten dahil olduğu GAP Bölgesel Kalkınma Planı'nda (2002), odakta insan vardır ve insani kalkınma vizyon haline gelmiştir.

Teorik ve nispeten pratik olarak kalkınma anlayışının yakalanmış olmasına rağmen, kaynak kısıtları, uygulama döneminde yaşanan siyasi istikrarsızlık, ekonomik krizler, Bölge'deki terör olaylarının artması gibi faktörler ve teknik engeller nedeniyle GAP'ta, öngörülen ölçüde başarılı olunamamıştır. Bu olumsuzlukları ortadan kaldırmak, geçmiş dönemlerdeki geri kalışı telafi etmek ve Proje'nin hedeflerine bir an evvel ulaşmasını sağlamak amacıyla, hedef kitlenin/yerelin planlama sürecine tamamıyla dahil olduğu, önceliklerin oluşturulduğu, "Ekonomik Kalkınmanın Gerçekleştirilmesi, Sosyal Gelişiminin Sağlanması, Altyapının Geliştirilmesi ve Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi" eksenleriyle insani kalkınma vizyonunu bütünsel kucaklayan "GAP Eylem Planı" 2008'de uygulamaya konmuştur. Finansman sıkıntısının olmadığı GAP Eylem Planı, geçen 5 yıl sonunda revize edilmektedir.

Türkiye'de bölgesel gelişme politikası; 2000'li yıllardan itibaren gelişmişlik farklarının azaltılması hedefiyle birlikte, bölgelerin rekabet gücünün artırılması ve ekonomik ve sosyal bütünleşmenin güçlendirilmesi hedeflerini de içerecek şekilde dönüşmektedir. Dokuzuncu Kalkınma Planı döneminde, bir taraftan merkezî düzeyde bölgesel gelişme politikasının etkinleştirilmesine çalışılırken diğer taraftan bölgelerin potansiyelinin değerlendirilmesine yönelik strateji ve programlar uygulamaya konmuş, yerel düzeyde kurumsal kapasitenin geliştirilmesine ve kırsal kalkınmanın hızlandırılmasına ağırlık verilmiştir.

Yine, Dokuzuncu Kalkınma Planı döneminde, bölgesel gelişme alanında somut ve önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. 2011 yılı itibarıyla toplam ihracat, 2006 yılına göre %57,7 artarken, Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Endeksine (SEGE 2011) göre son beş sırada yer alan Düzey-2 bölgelerinde % 268 oranında artmıştır. Aynı dönemde bu bölgelerde üniversitede okuyan öğrenci sayısı (%79,4 düzeyindeki) ülke ortalama artışının üzerinde, %81,4 oranında artmış; hastane yatak sayısındaki %39,4 artış, (%18,6 düzeyindeki) ülke ortalamasının üzerinde gerçekleşmiştir.

Yurt dışında bölünmüş yol yatırımları kapsamında sağlanan gelişmeler özellikle GAP ve DAP bölgesinde kendini göstermiş; bu bölgelerde bölünmüş yol uzunluğu toplamı 2002 yılında 497 km iken 2012 yılı sonunda 4.917 km'ye ulaşmıştır.

Bölgesel gelişme alanında politika ve uygulama birliğini geliştirmek, mali ve kurumsal yönü güçlendirmek için önemli düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla Bölgesel Gelişme Yüksek Kurulu ve Bölgesel Gelişme Komitesi kurulmuş, yerel düzeyde 26 Düzey-2 bölgesinin tamamında kalkınma ajansları faaliyete geçirilmiş, ayrıca GAP dışında da üç bölge kalkınma idaresi (KOP, DAP, DOKAP) teşkil edilmiştir.

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 KONGRESİ SONUÇ RAPORU

8 - 9 MAYIS 2014 | İSTANBUL

Güney Doğu Anadolu Projesi'nin hızlandırılması amacıyla GAP Eylem Planı hazırlanmış, 2008-2012 döneminde sulama yatırımları başta olmak üzere önemli ilerleme kaydedilmiştir. Eylem Planı kapsamında 2012 sonu itibarıyla 14,7 milyar TL harcama yapılmış, 610 km ana kanal hizmete alınmış veya hazır hale getirilmiş ve 1,1 milyon hektar alanda toplulaştırma çalışmaları tamamlanmıştır. Eylem Planı'nın 2014-2018 dönemini içerecek şekilde yenilenmesi çalışmaları devam etmektedir. Bunun yanında, DAP, DOKAP ve KOP bölge kalkınma idareleri, öncelikli kamu yatırımlarını da ihtiva edecek eylem planlarının hazırlık çalışmalarını sürdürmektedir.

Onuncu Kalkınma Planı'nda, bölgesel gelişme politikalarıyla, bir taraftan bölgesel gelişmişlik farkları azaltılarak refahın ülke sathına daha dengeli yayılmasının sağlanması diğer taraftan tüm bölgelerin potansiyelinin değerlendirilip rekabet güçleri artırılarak ulusal büyümeye ve kalkınmaya katkıları azami seviyeye çıkartılması amaçlanmaktadır. Bu amaçlara ise aşağıda kısmen örneklendirilen politikalarla ulaşılması öngörülmektedir.

- Düşük gelirli bölgelerde ekonomik faaliyet kolları çeşitlendirilecek, KOBİ ve mikro işletmeler geliştirilecek, tarımsal verimlilik artırılacak, kentsel ve kırsal alanda yaşam kalitesi iyileştirilecek, beşeri ve sosyal sermaye güçlendirilecektir.
- Sosyo-ekonomik gelişme ve altyapı imkânları bakımından çevrelerine hizmet verme potansiyeli bulunan merkezleri destekleyen programlar güçlendirilerek sürdürülecektir.
- Orta gelirli bölgelerde üretim yapısının dönüşümü, sektörel çeşitliliğin artırılması, girişimcilik ortam ve kültürünün geliştirilmesi ve yeni istihdam alanlarının oluşturulması sağlanacaktır.
- Bölgesel düzeyde değer zinciri ilişkileri dikkate alınarak, yenilikçi ve yüksek katma değerli küme oluşumları teşvik edilecek, mevcut kümelerdeki işletmeler arası işbirlikleri artırılacaktır.
- Bölgesel gelişmeye yönelik destekler arasında tamamlayıcılık ve koordinasyon sağlanacaktır.
- Kalkınma ajanslarının aralarındaki ağ bağlantıları güçlendirilecek, merkezî ve yerel düzeydeki kurum ve kuruluşlarla daha yakın ve koordinasyon içinde çalışmaları ve uzmanlık kuruluşlarıyla işbirliği mekanizmaları oluşturmaları sağlanacaktır.
- STK'ların yerel ve bölgesel kalkınmaya katkılarını artırmak üzere karar alma süreçlerine katılımları artırılacak, mali yönetim ve teknik kapasiteleri güçlendirilecek, proje geliştirme ve uygulama becerileri geliştirilecektir.

Ülkemizin farklı bölgeleri iklim, arazi yapısı, toprak özellikleri, ürün profili, tarımsal işgücü arzı ve niteliği, sosyoekonomik göstergeleri, gelişmişlik durumu vb. pek çok konuda farklılıklara sahiptir. Bu nedenlerle her bir bölgemiz için 2008-2012 yıllarında uygulanan GAP Eylem Planı benzeri bölgesel eylem planları hazırlanmalı ve uygulamaya konmalıdır.

Uygulanan projelerin mutlaka ağ tabanlı ve şeffaf bir izleme modeli ile takibi yapılmalı, başarılı olsun veya olmasın her projenin projede öngörülen başarı ölçütlerine hangi oranda ulaştığı sağlıklı bir şekilde değerlendirilmeli ve buralardan kazanılacak bilgi, deneyim ve tecrübelerle yeni projelerin oluşmasına ve kaynakların daha rasyonel kullanımına katkı sağlanmalıdır.

Uygulanmakta olunan bölgesel kalkınma projelerinden sadece GAP Projesi tamamlandığında bile, 1,8 milyon hektar alanın sulamaya açılması, yılda 27 milyar kilovatsaat hidrolik enerji üretimi, 3,8 milyon kişiye istihdam ve kişi başına gelirden %209 oranında artış beklenmektedir. Bununla birlikte, modern tarım ve kırsal kalkınma altyapısıyla rekabetçi ve kaliteli üretim yapan tarım ve gıda sektörü, lojistik altyapısıyla limanları, kara ve demiryolları ile, hızlı ve ucuz ulaştırma altyapısı ile ulaştırma sektörü, yenilenebilir enerji kaynakları ile KOP, geniş mera alanları ve endemik türleri ile tarım ve hayvancılık potansiyeli, turizm, yeraltı madenleri vb. kaynaklara sahip DAP, coğrafi konumu nedeniyle ulaştırma, hayvancılık, balıkçılık, tarım, orman, sanayi ve köklü geçmişi ile doğal ve kültür varlıkları ile turizm potansiyeline sahip DOKAP Bölgesel Kalkınma Projeleri ulusal kalkınma hedeflerine önemli katkılar sağlayacaktır.

6. OTURUM

Tarım, Gıda ve Hayvancılık Sektör Derinliği, AB Ortak Tarım Politikası ve Türkiye

Akdeniz Üniversitesi'nden **Prof. Dr. Ahmet BAYANER**'in oturum başkanlığını yaptığı “**Tarım, Gıda ve Hayvancılık Sektör Derinliği, AB Ortak Tarım Politikası ve Türkiye**” başlıklı oturuma Prof. Dr. Cengiz SAYIN (Akdeniz Üniversitesi), Doç. Dr. Fatma Handan GİRAY (Süleyman Demirel Üniversitesi), Prof. Dr. Erdoğan GÜNEŞ (Ankara Üniversitesi) konuşmacı olarak, Bekir TAŞKALDIRAN (Türkiye Yem Sanayicileri Birliği), Dr. Hüseyin AYDINOĞLU (Tarım İlaçları Sanayici İthalatçı Temsilcileri Derneği), Harun KİPGE (Tarım İlaçları Sanayici İthalatçı Temsilcileri Derneği), İpek ARAS (Aras Hayvancılık), Dr. Hasan ARISOY (Selçuk Üniversitesi) müzakereci olarak katılmıştır. Oturumun raportörlüğünü de Çukurova Üniversitesi'nden Doç. Dr. Celile Özçiçek DÖLEKOĞLU üstlenmiştir.

Türkiye’de en son tarım sayımı 2001 tarihinde yapılmıştır. Aradan uzun süre geçmesine rağmen bu sayım yenilenememiştir. TÜİK istatistiklerine göre, AB’deki Ürünlerin İstatistik Sınıflamasına (CPA 2002) benzer gruplandırmanın başladığı 1995’e kadar Türkiye’de toplam işlenmiş tarım alanı (tek yıllık bitkiler [tarla bitkileri ve sebze] + nadas alanı + çok yıllık tarım ürünleri [meyve, içecek-baharat bitkileri, bağ, zeytin]) 27 milyon hektarın üzerindedir; 1995-2005 arasında 26,5 milyon hektar civarındadır; sonrasında 2010’a dek yaklaşık 24 milyon hektar ve 2011’den itibaren birden fazla ekilişlerin çıkarılması ve süs bitkilerinin dâhil edilmesi ile 23 milyon 614 bin hektardır.

2013 yılı geçici sonuçlarına göre ise toplam işlenmiş alan 23 milyon 811 bin hektardır ve %66’sı tarla bitkileri, %17’si nadas, %8’i meyve, %4’ü zeytin, %3’ü sebze ve %2’si bağ alanı olarak değerlendirilmiştir. Toplam işlenen tarım alanının beşte birinden daha azı sulanmaktadır. Söz konusu tarım alanlarını işleyen tarımsal işletmeler değerlendirildiğinde ortaya çıkan manzara; ortalama genişliği 6,1 hektar olan, özel mülkiyete dayalı, çok parçalı ve uzmanlaşmadan uzak aile işletmelerinin hâkimiyetidir. İşletmelerin büyük bölümü, 2 hektarın altındadır. Bu durum, tarımsal girdilerin kullanımını ve üretimde verimliliği olumsuz etkilemektedir.

Bu tespitlerin üzerine Türk tarımının temel sorunları; Tarım işletmelerinin yapısı, verimlilik, üretici örgütlerinin yetersiz işleyişi, gıda girdi piyasalarındaki düzensizlikler, tarımsal nüfus ve istihdam oranındaki yükseklik, gıda sektöründeki işletmelerin modern manada kurumsallaşamaması ve kayıtsızlık, gıda ürünlerinin dış satımında çeşitlilik yaratılamaması, markalı ürünlerin azlığı, geleneksel ürünlerin yeterince değerlendirilememesi, Avrupa Birliği uyum mevzuatında karşılaşılan sıkıntılar ve küresel sorunların Türkiye'ye yansımaları şeklinde sıralanabilir.

Ülkemizdeki Tarımsal Ulusal politikalar ve sorunlar ile AB uyumu konusuna değinilecek olursa; Türkiye 2013 yılında 2006 yılına oranla %88'lik artış sağlayarak 9 milyar TL civarında bir tarımsal destek vermiştir. Ancak verilen desteklerin etkinliği konusu ve AB müktesebatına uyum konusunda incelenmesi ve düzenlemelere gidilmesi gerekmektedir.

Tarımsal bilgi sistemleri kurulmaya çalışılmakta ise de ilerleme çok yavaştır ve henüz işleyen bir sistem ortaya konulamamıştır. Bir an evvel bu sistemin kurulup işleme açılması ülke için ciddi faydalar sağlayacaktır.

Tarım havzaları modeli iyi bir gelişmedir ancak sistemin tam olarak çalışmadığı da ortadadır. Birkaç ürünü çıkarsak tüm havzalarda aynı ürünlere destekler mevcut iken böyle bir sisteme neden ihtiyaç olduğu sorgulanmalıdır.

Türkiye'nin her tarafında aynı ürünler aynı şekilde desteklenirse bu durum tarım havza modelinin çalışmadığı anlamına gelir. Bir an evvel desteklerin havza bazlı olarak yönlendirilmesi yerinde olacaktır.

Tüm dünyada olduğu gibi iklim değişikliği dolayısıyla ülkemizde de birçok üründe verim düşüklükleri yaşanmaktadır. Konu ile ilgili önlemlerin alınması gerekir.

Kırsal kalkınma IPARD destekleri yeterince etkili bir şekilde kullanılamamaktadır. 9. çağrıda %26 ve 10. çağrıda (traktör de dâhil edildiği için) %65 oranında yararlanma kaydedilmiştir. 2007-2013 dönemi için tahsis edilen fon 872 milyon Avro olup 2013 Ekim itibarıyla kullanılan fon 214 milyon avrodur. Kullanılmayan destekler AB'ne iade edildiği için daha hızlı ve etkili mekanizmalar kurularak bu desteklerden yararlanma oranı artırılmalıdır.

Ülkemizde diğer ülkeler gibi küresel gelişmelerden etkilenmektedir. Son yıllarda tüm dünyayı tehdit eden ve etkileyen en önemli konu iklim değişikliğidir. Uluslararası İklim Değişikliği Paneli 4. değerlendirme raporunda "gelecek yüzyılda Türkiye'nin içinde bulunduğu Akdeniz Havzasında sıcaklık artacak, sıcak dalgaları daha yoğun olacak, yağışlarda %20'ye varan azalmalar olacak, toprak nemi azalacak, deniz seviyesi yükselecek" ifadesine yer verilmiştir.

Prof.Dr. İlkay Dellal'ın (2011) Türkiye Tarımsal Sektör Modeli'ne göre; buğday, arpa, mısır, ayçiçeği ve pamuk verimlerinde yüzde 3-13 oranında düşüş, verimdeki azalmalar nedeniyle üretim miktarında düşüş, üretim deseninde bölgeler itibariyle değişiklikler, buğday ve ayçiçeği ihracatında azalma, mısır ve pamuk ithalatında artış, ürün fiyatlarının buğdayda %6,3, arpada %7,1, mısırdaki %12,6, ayçiçeğinde %0,1 oranında yükselme olacağı öngörülmektedir.

İklim değişikliği gıda güvenliğini tehdit ederken dış piyasalarda rekabet dengelerini bozmaktadır. Ülkemizde yaşanan verim ve kalite düşüklüğü bir yandan ihraç pazarlarımızın daralmasına neden olurken diğer yandan da ithalatı artırmakta ve dolayısı ile dış ticaret açığı ülke aleyhine artmaktadır. Öngörüler ışığında önlem alınmadığı takdirde bu olumsuz durumun yaşanması kaçınılmaz olacaktır.

AB'de Ortak Tarım Reformu 2014-2020 strateji belgesi kabul edilmiştir. Buna göre tarım güçlü bir şekilde desteklenmeye devam etmektedir. Destekler AB bütçesinin yaklaşık %37,8'ine tekabül ediyor. Destekler ağırlıklı olarak doğrudan ödemeler, kırsal alanda dengeli kalkınma ve tarımda rekabet gücünün artırılmasına yönlendirilmektedir.

Gıda güvenliği önemli bir konudur. Özellikle kalite artırıcı önlemler üzerinde durulması gerekir. Ayrıca ürünlerin katma değerinin artırılmasına da özel önem verilmesi gerekmektedir. Sertifikasyon, kalite güvenliği ve helal gıda gibi konuların da önemi gittikçe artmaktadır. Geleneksel ürünler, coğrafi işaretler ve yerel ürünler de üzerinde durulması gereken konulardır.

Türkiye'de bu konudaki temel problemler şöyle sıralanabilir.

1. Kaynak kullanımı sorunu
2. Pazarlama
3. Alt yapı eksiklikleri
4. Tarımsal üretim büyüklüğünde dünyada 7. ve AB'de birinci sırada gösterilen Türkiye'nin insani gelişim indeksinde 96. sırada olması
5. Hayvancılıkta istenilen gelişmenin hala sağlanamamış olması
6. Tarımın risklerle dolu oluşuna rağmen risk yönetiminin yeterli olmaması
7. İşleyen sektörlerde bile problemlerin bulunması
8. Dünyada ve ülkemizde küçük işletmelerin varlığı %80 civarında olduğu için büyük ve küçük işletmeleri birlikte kalkındırabilecek gelişme modellerine olan gereksinim
9. Geleneksel yapıyı koruyarak yerel ürünlere önem veren demokratik işleyişin sağlandığı yapılara gereken önemin verilmemesi
10. Almanya'da olduğu gibi makine ortak kullanımı gibi girdi maliyetlerini düşürecek ve ortak kullanım imkânlarını teşvik edecek yöntemlerin eksikliği

Dünya, AB ve ülkemiz için gıda sektörü çok önemlidir. 5996 sayılı kanunun çıkması önemli bir gelişmedir. Ancak Türkiye’de EFSA gibi bir yapılanmaya gidilmesi gerekmektedir. İlgili öneriler şöyle sıralanabilir:

1. AB, insanımızın gelişimi için bir fırsat olarak kullanılmalı ve desteklemeler buna göre yapılmalıdır
2. Risk yönetimi ve iletişim sistemleri konuları geliştirilmelidir
3. Ortak çalışmalar teşvik edilmedir
4. Herkesin fikirlerini özgürce ifade edebildiği ortamlar oluşturulmalıdır
5. Yayın ve yayım konularına çok önem verilmelidir
6. Pazar organizasyonuna önem verilmelidir
7. Lojistik sektörü unutulmamalıdır
8. Kayıt dışılık önlenmelidir
9. Tarım Kredi kooperatifleri yeniden ihdas edilmelidir
10. Yeşil ekonomiye önem verilmelidir
11. Gen kaynakları korunmalıdır
12. Tüketici odaklı üretim yapılmalıdır
13. Gıda laboratuvarları geliştirilmelidir
14. Yerli malın kullanımı teşvik edilmelidir
15. Ulusal gıda stratejisi oluşturulmalıdır

AB politikalarında ilerleme kaydedilemese de çalışmaya devam edilmelidir. Ne yaparsak kendi insanlarımız için yapmalıyız.

1995 yılında yapılan Gümrük Birliği anlaşması ekonomik açıdan bazı sakıncaları olsa da birçok ilklerin gelişmesini de sağlamıştır: Tam üye olmadan Gümrük Birliğine üye olan tek ülke olmamız ve şirketlerimizin rekabet gücü ile kurumsal yapısının güçlenmesi bunun delilidir.

AB uyumu çerçevesinde özellikle balıkçılık konusunda ciddi sıkıntılar vardır. Ayrıca tarım ve kırsal kalkınma konularında da çıkmazlarımız mevcuttur. Bunlar üzerinde çalışılmalıdır. AB politikaları sürekli değiştiğinden iyi takip edilmelidir.

AB 2020 tarım stratejisine göre; üretim artacak, çok problemlili bir konu olsa da desteklemelere devam edilecek, kırsal kalkınma, orman ve çevre konuları ön plana çıkarken genç çiftçilere önem verilecek, AB üyeleri arttıkça tarım daha çekişmeli bir konu haline gelecek ve OTP tüketiciye de sorularak hazırlanacaktır.

Türkiye’de yapılması gerekenlerse şöyle sıralanabilir;

1. Türkiye’de bulunmayan et-süt piyasası kurulmalıdır
2. Şehirlerdeki medeniyet kırsala da götürülmelidir
3. Örgütlenme AB’ye uyumlu hale getirilmelidir
4. Kalkan süt ve yem kotası için önlem alınmalıdır
5. Şeker kotası dikkatle incelenmeli ve piyasa düzenlemeleri yapılmalıdır
6. Hayvancılıkta optimum ölçekler belirlenmelidir
7. Arazi parçalanması önlenmelidir
8. İşletmenin tanımı yapılmalıdır
9. Çiftçinin tanımı yapılmalı ve sosyal hakları sağlanmalıdır
10. Maliyet hesapları çıkartılmalıdır
11. Tarım ürünleri düzenleme kurulu kurulmalıdır.

AB’nde gelişmeler, Türkiye’nin AB Aday Ülke Statüsü ve Gelişmeler

AB üye sayısı arttıkça yeniden yapılanmaya ihtiyaç duyulmuş, özellikle tarım sektörünün ve destekleme politikasının yarattığı problemler daha çok dikkat çeker olmuştur. Bu gelişmelerle AB’de 2014-2020 OTP ve Çok Yıllık Mali Çerçeve (2013) kabul edilmiştir. Bu çerçeve ile tarımın rekabet gücünü geliştirilmesi, doğal kaynakların ve iklim hareketlerinin sürdürülebilir yönetiminin sağlanması, kırsal alanlarda dengeli bir kalkınma sağlanması hedeflenmiştir.

Politikalarda değişiklikler ve çeşitlendirmeler yapılmış olmasına rağmen tarıma güçlü destekler devam etmektedir. 2013 yılında toplam bütçenin yüzde 37,8’i tarımsal politikalara tahsis edilmiştir (362,79 milyar avro). Doğrudan ödemeler ve pazarla ilişkili desteklere 277,85 milyar avro destek verilirken kırsal kalkınma destekleri 84,94 milyar avro olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye’nin aday ülke statüsü devam etmektedir ancak güncel olarak bekleme sürecine girmiş bir ülke olarak statüsünü korumaktadır. Adaylık sürecinde olumlu gelişmeler kaydedilmiştir;

- Tarımsal ve kırsal politikalarda değişiklikler yapılmış ve yasal uyumluluk sağlanmaya başlanmıştır.
- Kayıt altına alma da artış yaşanmıştır.
- Gıda yasasının yürürlüğe girmesi ile taklit ve taşış ile ilgili olumlu gelişmeler vardır.
- Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Faslı açılmıştır (12. Fasıl).
- IPARD fonları yeterli olmasa da kullanılmaya başlanmıştır.
- EFSA gibi kurumların kurulması ile ilgili ilerleme kaydedilmiştir.

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 KONGRESİ SONUÇ RAPORU

8 - 9 MAYIS 2014 | İSTANBUL

Türkiye'nin AB üyelik sürecinde tarımla doğrudan ilgili 3 fasılda kısmi gelişmeler kaydedilmiştir. 11. Fasıllan Tarım ve Kırsal Kalkınma konusunda henüz müzakerelere başlanamamıştır. Açılış kriteri olarak;

- Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumunun (IPARD Ajansı) akreditasyonu
- Tarım istatistiklerinin iyileştirilmesine ilişkin strateji hazırlanması;
- Canlı hayvan ve et ticaretinde kısıtlamaların kaldırılması;
- Tarım arazilerinin kontrolü için arazilerin tespiti sistemi ve Çiftçi Kayıt Sisteminin nasıl geliştirilebileceğine ilişkin bir stratejinin hazırlanması
- Desteklerin üretimden bağımsız hale getirilmesine ilişkin strateji hazırlanması belirlenmiştir.

10. Kalkınma planında da bu kıstaslarla ilgili yapılması gerekenlere yer verilmiştir. Öncelikle OTP'nin uzun dönem stratejisini amaçladığı için 2027 stratejisi ile uyumlu politikaların belirlenmesi, kırsal alanda dengeli kalkınmanın sağlanması için sektöre bağıll bölgesel politikaların akıllı, sürdürülebilir ve kapsayıcı görüşle belirlenmesi belirtilmiştir.

12. Fasıll: Gıda Güvenliğı, Veterinerlik ve Bitki Sağıllığı faslı Haziran 2010'da müzakereye açılmıştır kâğıt üzerinde başarılı ve aşama kaydedilmiş olsa da eksikliklerin olduğu vurgulanmaktadır. Türkiye gıda güvenliğı konusunda kâğıt üzerinde başarılı kabul edilmektedir. Bu durum raflardaki her ürünün güvenli olduğunu ifade etmektedir. Türkiye'nin bu kabulle artık gıda güvenliğinden gıda kalitesine geçmesi gereklidir. Tüketicinin zorlayıcı gücü bunu yaratacaktır fakat işletmelerin, STK'ların ve kamunun da rekabet gücü açısından adımlar atması önemlidir. AB helal gıda sertifikası hazırlıkları yaparken Türkiye'nin de sertifika oluşturması ve bunun da karşılıklı tanınmasının sağlanması, "benchmarking" oluşturulması gerekir. AB'de 400'e yakın kalite sertifikasyonu bulunmaktadır ve bunların da etiketlerde sunulma zorunluluğı vardır. Bu sertifikasyonlar ürünler arasında farklılık yaratıcı ve tüketici tercihinde etkili olmaktadır. Ayrıca, geleneksel ürünler, coğrafi işaretler ve yerel ürünler de, üzerinde durulması gereken konular olarak taraflarca dikkate alınmalıdır. Geleneksel ve yerel ürünlerin korunmasının ekonomik, sosyal ve politik boyutları bulunmaktadır. Geleneksel ürünler, kültürel mirasın bir parçasıdır, üreticilerinin gelirlerini yükseltir, ait olduğu bölgenin kalkınmasına ve tanınmasına katkı sağlar, tüketicilere şeffaf ve çeşitli ürün sunar. Bunların başarılması ve sürdürülebilirliğı ancak sistematik ve standart bir uygulama olan sertifikasyon ile mümkündür.

Ülkemizde küçük aile çiftliğı fazla olduğu için bunları koruyup güçlendirmek de geleneksel ürünlerin artışına katkı sağlayacaktır. FAO'nun 2014 yılını "Aile Çiftliğı Yılı" ilan etmiş olması ve buna yönelik çalışmaların başlaması da bir avantaj olarak görülmeli ve küçük aile işletmelerinin olası fırsatları ve yaratacağı dışsal ekonomiler değerlendirilmelidir. Benzer şekilde bilgi verme, koruma, kırsal kalkınmaya destek, ekonomik denge oluşturma ve pazarlama aracı olarak coğrafi işaretlerin işlerlik kazanmasının sağlanması önemlidir. Bu konuda mevzuatlar düzenlenmeli, ürün envanterleri oluşturulmalı, ilgililerin "fark etmesinin" ve "benimsemesinin" sağlanması için programlar oluşturulmalıdır.

Tarımla ilgili son fasıll olan balıkçılık (13. Fasıll) konusunda henüz müzakerelere başlanamamıştır.

2023'e Yönelik Beklentiler, Öngörüler

TÜBİTAK 2003-2023 Strateji Belgesi'nde hedefler şöyle sıralanmıştır; "toplumun sağlıklı beslenme gereksinimlerini yeterli nicelik ve nitelikte, ekonomik, ekolojik ve sosyal açıdan sürdürülebilir yollarla karşılamak; verimliliği artan tarım ve tarımsal sanayiler ile uluslararası alanda rekabet etmek."

Tarımsal üretimde rekabet edebilmek için de aşağıdaki şartlar belirlenmiştir.

1. Tarım ve ormancılıkta, su ürünleri üretiminde ve gıda sanayiinde üretim araç ve sistemleri geliştirebilmek.
2. Tohum, fide, fidan ve damızlık geliştirip üretebilmek.
3. Tarım, orman ve hayvancılıkta, klasik ıslah teknikleri ve yeni biyoteknolojinin kombinasyonu ile bitkisel ve hayvansal üretim için yeni genotipler geliştirebilmek.
4. Koruma, kontrol ve tedavi teknikleri geliştirip uygulayarak tarımda hastalıklarla ve zararlılarla mücadele ve entegre mücadele- becerisi kazanmak.
5. Gıda işleme yöntem ve süreçlerinin geliştirilmesi ile işlenmiş ürün çeşitliliğini artırabilmek.
6. Tarım ve ormancılıkta uzaktan algılama ve erken uyarı sistemleri ile bilişim sistem ve yazılımları geliştirebilmek.

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı da tarımda 2023 vizyonunu yakalamaya katkı vermek üzere 2013-2017 dönemini kapsayan bir Stratejik Plan hazırlamış ve beş stratejik alan belirlenmiştir:

1. Tarımsal üretim ve arz güvenliği
2. Gıda güvenilirliği
3. Bitki sağlığı, hayvan sağlığı ve refahı
4. Tarımsal altyapı ve kırsal kalkınma
5. Kurumsal kapasite

2023 yılında Türk tarımının nerede olması isteniyorsa ona uygun politikalar üretilmelidir

- AB ile müzakere sürecinde AB'nin her türlü modern ve demokratik uygulamalarından faydalanıp Türkiye'ye uygun bir model geliştirilmesi temel dayanak olmalıdır.
- AB 2020 stratejisi statik bir strateji değildir ve bu güncellemelerin izlenmesinde daha etkin olunmalıdır.
- 11 fasıl olan Tarım ve Kırsal Kalkınma ayrılmalıdır. Kırsal kalkınma AB'de 2000 yılından sonra net olarak ayrılmıştır.

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 KONGRESİ SONUÇ RAPORU

8 - 9 MAYIS 2014 | İSTANBUL

- Tarım politikası, destek politikası olarak algılanmamalı ve destek mekanizması ve iyileşmeler ortak kullanım, ortak hareket ve ortak anlayışı ile işlemelidir.
- AB'de yeniden düzenlenen kota sistemi değerlendirilmelidir. Süt ve yemde kalkacak olan kota sistemine karşılık Türkiye'de süt ve et piyasaları kurulmalıdır.
- Stratejiler belirlenmeden önce doğru veriler üzerinden değerlendirme ve analiz sürecine önem verilmeli ve öncelikler gerçekçi olarak belirlenip, uygulanmalıdır.
- Yapılan projelerin doğru ve erişilebilir veriler üretmesi konusuna özen gösterilmelidir.
- İşletmelerin kayıt altına alınmasına devam edilmesi ve işletmelerin kayıt tutmasının sağlanması için Çiftlik Muhasebe Veri Ağı projesi yaygınlaştırılmalıdır.
- "AR-GE ve yenilik rekabetçi fırsatlar için kaçınılmazdır" ilkesi ile verimi artıracak AR-GE faaliyetleri ile teknolojilerin üretimi ve kullanımının artırılması konusu üzerinde durulmalıdır.
- Türk tarımının bir gerçeği olan küçük işletmelerin tarımsal üretim içindeki rolü düşünülerek nasıl destekleneceği gözden geçirilmeli ve sahip oldukları fırsatlar dikkate alınarak değerlendirilmelidir.
- Lokal ve yerel ürünlerin tüketimi teşvik edilmelidir. Bunun hem küçük aile işletmelerinin ekonomik devamlılığı, hem de geleneksel ürünlerin korunmasının yanı sıra tedarik sürecinde kayıpları da düşüreceği unutulmamalıdır.
- Parçalanmayı önleyici tedbirler arasında küçük işletmelerin toprak satın almasını desteklemeye de yer verilmeli; genç çiftçilere öncelik de bu kapsamda değerlendirilmelidir.
- Tarımsal işletme tipolojisi oluşturulmalı, ardından da işletme tipolojilerine göre optimum ve yeter gelir düzeyleri belirlenmelidir.
- Tarımsal işletme tanımı, genel işletme tanımı üzerinden yapılmamalı; tarım işletmesi=toprak sahibi üretici anlayışından vazgeçilmeli; tarımsal işletme tanımına netlik getirilmelidir. Profesyonel üretici ayrımı yapılmalıdır.
- Halen işlenmeyen 2,6 milyon hektar alanın işlenmesi ile ilgili stratejiler geliştirilmelidir.
- Çiftçi eğitimlerine devam edilmeli; programlar geçici değil, sürekli, günün ihtiyaçlarına uygun ve tarımsal takvim dikkate alınarak uygulanmalıdır.
- Örgütlenme kirliliğinden kurtulmak için üreticinin kendi menfaatleri için bir araya geldiği gerçek üretici örgütlerinin başarılı olacağına inanmalı ve tepeden gelen uygulamalar yerine tabandan tavana uygulamalara fırsat verilmelidir.
- Paydaş güvenilirliği sağlanmalı ve devamlılığı oluşturulmalıdır.
- Risk yönetimi ve iletişim sistemlerinin geliştirilmesine yönelik önlemler alınmalıdır.
- Tedarik zincirinde ve üretimde ortaya çıkan kayıplar hesaplanmalı ve her aşamadaki risk belirlenerek önlem alınmalıdır.
- Üretici ve tüketiciyi koruyan, fiyatları düzenleyen ve rekabet koşullarını bozmayan bir yapı olan tarım satış kooperatifi modelleri yeniden hayata geçirilmelidir.
- Tüm bu uygulamalarda şeffaflık ilkesi öncelik olmalıdır.

2023 vizyonu için mevzuat-örgüt-kamu desteği üçgenindeki taktiksel çabadan kurtularak yapının mevzuat-örgüt-teknoloji üçgenine dönüştürülmesi gereklidir.

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 KONGRESİ SONUÇ RAPORU

8 - 9 MAYIS 2014 | İSTANBUL

Türkiye, stratejik bir coğrafyada yer almaktadır. Artan nüfusunu ve her yıl gelen 30-35 milyon turisti besleyebilmek için yeterli ve güvenilir gıdaya ihtiyacı vardır. Bu nedenle Türkiye için gıda stratejiktir. Gıda kaynakları içinde bitkisel kaynaklı gıdaların önemli bir yeri vardır. Tarıma elverişli arazilerin gittikçe azalmakta olduğu dikkate alınır, yeterli gıda için birim alandan alınacak ürün miktarını artırmak ve bitkilerde %60'lara varan ürün kayıplarına neden olan hastalık ve zararlı/yabancı otlarla etkin bir mücadele etmekten başka çıkar yol şimdilik görünmemektedir.

Bitki hastalıkları ve zararlı/yabancı otlar ile mücadelede, öncelikle ilaca alternatif mücadele yöntemleri denenmelidir. İlaçlı mücadele mutlaka bütünleşmiş mücadele ilkeleri içinde ve son çare olarak uygulanmalıdır.

Türkiye'de bitki sağlığı için kullanılan tarım ilaçlarını üreten güçlü bir yerli sanayi mevcuttur. 60 yılı aşkın bir geçmişe sahip olan bu sektörün yeniliğe ve gelişmeye müsait bir yapısı, müthiş bir bilgi birikimi ve yetişmiş uzman kadrosu vardır. Yerli tarım ilaçları sanayimiz, patent süresi dolan aktif maddeleri, "Emsalden Ruhsatlandırma Sistemi" ile ruhsatlandırarak tarım ilacı üretmektedir. Yaklaşık 500.000 ton kurulu kapasite mevcuttur. Bu kapasitenin %98'ini yerli sanayiciler karşılamaktadır. Birkaç yıl öncesine kadar ülkede tüketilen önemli aktif madde yatırımlarını yerli sanayiciler gerçekleştirmiştir. Sürekli istihdam yaratan ve gelişmiş yan sanayi ile (ambalaj, solvent vb), oldukça avantajlı emsal tarım ilacı üretmişlerdir. Orijinal ilaçlardan kalite, etkinlik ve kalıntı yönünden hiçbir farklılığı bulunmayan bu ilaçların tek farkı ucuz olmasıdır.

Örneğin;

- * Acetamidrid aktif maddesinin patentli fiyatı 160-170 USD/kg iken, patent süresi bitince 5 dolar/kg'a
- * İmidachlorprid aktif maddesinin patentli fiyatı 120-130 USD/kg iken, patenti bitince 18 dolara inmiştir.

Bu ucuz ve kaliteli ilaç üretimi mevzuatta bulunan "Emsal İlaç" ruhsat sistemi ile sağlanmıştır. Şayet emsal ilaç olmasaydı ve Türkiye'de üretilmeseydi - basit bir hesaplama - yabancı tekellere 3,5-4,5 milyar dolar daha fazla para ödenecekti.

Avrupa Birliği'ne katılım süreci içinde;

1. Yerli tarım ilaçları sanayii asla gözden çıkarılmamalı, desteklenmeli ve müteşebbislerin önerileri görmeleri sağlanmalıdır.
2. Emsalden ilaç ruhsatlandırma sistemi sürdürülmelidir.
3. Tarım ilacı üretim standartlarının AB ve gelişmiş ülkeler sektör standartları düzeylerine yükseltilmesine yardımcı olunmalıdır.
4. AB ye tam üye olduğunda, yerli sektörün AB mevzuatına uyumu için en az 10 yıllık bir " uyum" süresi tanınmalıdır.

7. OTURUM

Biyo - Çeşitlilik ve GDO'lu Ürünler, Arz ve Gıda Güvenliği 2023

Ankara Üniversitesi'nden Prof. Dr. Erdoğan GÜNEŞ'in oturum başkanlığını yaptığı "Biyo - Çeşitlilik ve GDO'lu Ürünler, Arz ve Gıda Güvenliği 2023" başlıklı oturuma Prof. Dr. Mehmet Murat KARAOĞLU (Atatürk Üniversitesi), Prof. Dr. Şeminur TOPAL (Gedik Üniversitesi), Doç. Dr. Pervin AKOCAK (Süleyman Demirel Üniversitesi), Dr. Mehmet Emin Şahin (Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı) konuşmacı olarak, Dr. Hüseyin Kamil BÜYÜKÖZER (GİMDES Helal Ürünleri Araştırma Enstitüsü), Ali KAYGISIZ (GİMDES Helal Ürünleri Araştırma Enstitüsü), Resul SEDAY (Mühendis) müzakereci olarak katılmıştır. Oturumun raportörlüğünü de Prof. Dr. Mehmet Murat KARAOĞLU (Atatürk Üniversitesi) üstlenmiştir.

Gıda Güvencesi ve Gıda Güvenliği

Gıdaya erişim ve beslenme, insan için temel, vazgeçilmez, evrensel bir hak. Her insanın, yeterli kalite ve miktarda, ihtiyaçlarını karşılayacak, inanç ve kültürüne uygun, sağlıklı ve güvenli gıdaya ulaşabilmesi "gıda güvencesi" olarak ifade edilmektedir.

Gıda güvencesi bakımından ülkemizde ciddi sorunlar yaşanmamakla birlikte, bu durumun devam edebilmesi için oluşturulacak gıda ve tarım politikalarında dünyadaki mevcut gelişmeler ve eğilimler dikkatle takip edilmelidir.

Son 35 yılda dünya nüfusunda %70'lik artışına karşın, gıda kaynaklarındaki artış hızı sadece %20 düzeyindedir. Gelişmiş ülkelerdeki 34 milyon insan ile gelişmekte olan ve geri kalmış ülkelerdeki 800 milyon - 1 milyar insan açlık problemi yaşamaktadır. Dünya genelinde ise 23 ülkede nüfusun toplam %25'i açlıkla mücadele etmektedir. Bugün dünya nüfusunun 7 milyarı, gıda gereksiniminin ise 6,6 milyar tonu aştığı ifade edilmektedir.

Günümüzde, dünya geneline baktığımızda gıdaya erişimin adilane olduğunu söylemek pek mümkün görünmemektedir. Gıda gelişmiş ülkelerde "sağlık-diyet", geri kalmış ülkelerde ise "yaşam-ölüm" ilişkilerinin göstergesi durumundadır. Nüfusun %30'unun yaşadığı gelişmiş ülkelerde, toplam gıda üretiminin %70'i, %70 nüfusun yaşadığı gelişmekte olan ve geri kalmış ülkelerde ise toplam gıda üretiminin ancak %30'u gerçekleşmektedir.

Ülkelerin bugünkü beslenme düzeylerini koruyabilmeleri için, geçmiş 1.000 yıldaki gıda gereksinimlerinin, gelecek 35 yılda gerçekleştirilmesi zorunludur. Üçüncü Dünya ülkelerinde her yıl milyonlarca insan açlıktan ölürken; Amerikalıların %34'ü, Avrupalıların %25'i de şişmanlık (obezite) sorunu yaşamaktadır.

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 KONGRESİ SONUÇ RAPORU

8 - 9 MAYIS 2014 | İSTANBUL

Tüketime sunulan gıdalarda oluşabilecek fiziksel, kimyasal, biyolojik ve her türlü zararlıların bertaraf edilmesi için alınacak önlemlerin tümü "Gıda Güvenliği" olarak tanımlanmaktadır. Ülkemizde, Avrupa Birliği'ne uyum çalışmalarıyla birlikte, gıda güvenliği mevzuatı ve gıda güvenlik standartlarına uyum konusundaki çalışmalara hız verilmiştir. Önemli düzeyde ilerleme olmasına rağmen, Türkiye'de halen gıda sanayiinde tam olarak gıda güvenliğinin sağlanabildiğinden söz etmek pek mümkün değildir.

Günümüzde, güvenilir gıda sağlamanın belirli bir coğrafi bölge ile sınırlandırılması mümkün değildir. Gerek ürün gerekse insanların birkaç saat içinde kıtalar arası yer değiştirme olanakları, risklerin boyutlarını artırmakta ve küresel kılmaktadır. Dolayısıyla, gıda güvencesi, güvenliğinin sağlanması, gıda kaynaklı hastalıkların önlenmesi ve çevrenin korunması devletlerin "temel görevleri" arasına alınmıştır.

Bir taraftan tüketici talepleri, diğer taraftan hem ticaret kuralları hem de oluşturulmakta olan gıda yasaları, gıda sektörünü "gıda güvenliği sistemlerini" oluşturmak zorunda bırakmaktadır. Dünyada güvenli ve kaliteli gıda üretimi için Uluslararası Standardizasyon Örgütü (ISO) tarafından toplam kalite sistemleri oluşturulmuştur. Ülkemizin gıda endüstrisinde büyük çaplı işletmelerin çoğu bu sistemlerden bir veya birkaçını kurmuşlardır. Orta ve özellikle küçük çaplı işletmeler ise finansal kaynaklarının yetersizliği ve konunun öneminin kavranmaması gibi nedenlerle uygulayamamaktadırlar.

Avrupa Birliği ile bütünleşme çalışmalarında ülkemizden istenen gıda güvenliği konuları yaklaşık olarak HACCP standardının bütünüdür. Ne yazık ki ülkemizde uluslararası tanınırlığı olan bu belgelerin verilmesi ve denetlenmesinde de ciddi sorunlar bulunmaktadır. Bazı işletmeler kâğıt üzerinde işlemler ile bu belgeleri alabilmektedirler.

Türkiye'nin nüfus ve yüzölçümü bakımından büyük bir ülke olması, sıcak iklim kuşağında yer alması, çarpık kentleşme, bilinçsiz tarım ilacı kullanma, arıtma sistemi olmayan endüstriyel kuruluşların atıklarını doğrudan akarsu, toprak, kanal veya atmosfere boşaltmaları, bilinçsiz ve kontrol dışı GKM kullanılması, hammaddede miktar ve kalite sorunu, ülkemizdeki mevcut işletmelerin önemli bir kısmının (% 85) küçük aile işletmeleri ve mandıralardan oluşması, kayıt dışı işletmeler, haksız rekabet, alım gücünün düşük olması, risk grubuna giren ürünlerin tüketimine olan yatkınlık, halkın kişisel hijyen bilinci konusundaki eksikliği, analiz hizmeti yapacak kurumların laboratuvar donanımlarındaki yetersizlik, gıda konusunda yaşanan problemlerin yasal çözümünde uzmanlaşmış mahkemelerin bulunmayışı, toplumun riskli sayılabilecek geleneksel gıda tüketim alışkanlıklarının olması, kişisel hijyen ile ilgili olarak gıda üreticilerinin ve çalışanlarının eğitilmemesi, gıda tehlikelerine yönelik patojen mikroorganizma ve kimyasal kalıntı analizleri ve risk değerlendirmelerinin yapılmaması, en önemlisi de gıda güvenliğinin sağlanabilmesinin temel koşulu olan gıda kontrol ve denetim hizmetinin yeterli ve etkili yapılmaması ülkemizin gıda sanayiinde güvenli gıda üretimini engelleyen konulardır.

Etkili bir gıda kontrol ve denetim mekanizması yukarıda belirtilen birçok sorunu da ortadan kaldıracaktır.

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 KONGRESİ SONUÇ RAPORU

8 - 9 MAYIS 2014 | İSTANBUL

Kayıt dışı işletmeleri kayıtlı hale getirecek ve kontrol altına alacak önlemlerin alınması, ülkemizdeki resmî kurumların elindeki mevcut laboratuvarların uluslararası kabul görebilecek donanım ve kalibrasyona ulaştırılması, ülkemize özgü geleneksel ürünlerin özelliklerinin belirlenmesi ve kodekse dâhil edilmesi, gıda güvenliği hakkında gıda sektöründe çalışanlara dair denetim yapacak personelin ve toplumun bilinçlendirilmesi, özellikle tarım ve gıda sektöründe çalışanların amaçları doğrultusunda eğitilmesi ve bu konuda üniversitelerden destek alınması, bilgi-iletişim teknolojilerinin ve ar-ge faaliyetlerinin doğru yönetilmesi, gıda ihracatı yapan kurumlar içinde, ürettiği ürünle, basta kendi kurumsal imajını ve dolayısıyla da ülke imajını sarsan firmaların, yasal dayanaklarla cezalandırılması, aksi davranış sergileyen kurumların da ulusal bazda ödüllendirilmesi, gıda üretimi ve satışında mevzuata aykırı durumlardan oluşan suçların cezalandırılmasında kullanılan yaptırımlar da kararlı olunması ve yasalarla caydırıcılık sağlanması, genetiği değiştirilmiş gıdaların üretimi, tüketimi ve ihracatında gerekli analizleri yapacak yeterli sayı ve teknik donanımına sahip laboratuvarların hizmete sokulması, gıda işletmelerinin, güvenli gıda üretimini teminat altına almak için iyi tarım uygulamalarını sürdüren üreticilerin ürünlerini satın almaya öncelik vermesi ve bu konuda teşvik edilmeleri, gıda sanayiinin girdi olarak kullandığı tüm hammaddelerde izlenebilirlik kriterinin, satın alma parametrelerinden biri olması, gıda ile ilgili politikaların oluşturulması için siyasetten arındırılmış tarafsız bilimsel komiteler oluşturulması, oluşturulan komisyonların etkin çalıştırılması, toplumsal bilinçlendirme stratejisinin doğru kaynaklardan uyarlanması, konunun gerçek uzmanları ve STK'ların da devrede olduğu programlar ile aktarılması Türkiye'de gıda güvenliği ile ilgili sorunların çözümünde önerilen temel konulardır.

Bu konulara; tüketici gereksinimleri baz alınarak endüstriyel etkinlikler ve eğitim programlarının planlanması, bu yaklaşımla, endüstri ve akademik çevreleri buluşturan, birleştiren, birey-ürün-ev ve çevre hijyeni konusunda toplumsal eğitimi güçlendirme politikalarının kararlılıkla uygulanması, eğitim kurumlarının bu yönlü çalışmalarını artırması, yaygınlaştırması ve medyanın da konuya ilişkin toplumsal sorumlulukla görev alarak, bu bilgi iletişim ağını bütünselleştirmesi, HACCP sisteminin tüm gıda işletmeleri için uygulamaya konulması ve kağıt üzerinde kalan anlayışa son verilmesi, gıda kontrol ve denetim mekanizmalarının işleyişinin gözden geçirilmesi, bu konudaki aksaklıkların giderilmesi de ilave edilebilir.

Gıda işletmeleri, gıda arzında kritik bir rol üstlenen, güvenli ve standart kalitede üretimi gerçekleştirme yükümlülüğünde olan tesislerdir. Gıda işletmelerinin ölçeğine bakılmaksızın güvenilirlik talebine cevap verebilmesi için mevzuatla belirlenmiş hijyen kurallarına göre modernizasyonu gerekmektedir.

Ayrıca, 5996 Sayılı Kanun ve yönetmelikleri gereği tüm işletmelerin HACCP sistemini kurmaları ve gereğince uygulamaları gerekmektedir. Tüm bu işlemlerin yürütülmesi ve sürdürülmesinde gıda konusunda eğitim almış bir uzmana ihtiyaç vardır.

Türkiye genelinde, 80.372 gıda üretim işletmesi, 303.286 satış yeri ve 227.953 toplu tüketim yeri bulunmaktadır.

Gıda sektöründe faaliyet gösteren büyük ölçekli işletmeler, güçlü sermaye yapıları ve yüksek pazar payları ile kendi uzman kadrolarını oluşturabilen ve bu yapılarını sürdürülebilir kılacak güçte işletmelerdendir. Ülkemizde gıda işletmelerinin sayıca çoğunluğunu oluşturan küçük ve orta ölçekli işletmelerde (KOBİ) ise durum farklılaşmaktadır.

Zayıf finansal ve hijyenik alt yapıya sahip olan birçok küçük ve orta ölçekli işletmede, gıda güvenliğini ciddi düzeyde riske edebilen sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu'nda 30 beygir motor gücü bulunan veya 10 kişiden fazla personel çalıştıran iş yerleri dışında gıda ve yem işletmelerinde konuyla ilgili lisans eğitimi almış bir personel çalıştırma zorunluluğu bulunmamaktadır. Kanun gereği istihdam zorunluluğu olmayan boyuttaki işletmelerin ülke çapındaki işletmelerin yaklaşık yüzde 75-80'ini oluşturduğu tahmin edilmektedir.

Sayıca oldukça fazla olan küçük işletmelerde, sorumlu yöneticilik müessesesinin kaldırılması yalnızca işletme sahibi ve mesleki eğitimi bulunmayan personelin bilgisi ve alışkanlıklarıyla üretim ve piyasaya gıda arzına neden olmuştur. Hâlbuki gıda üretimi gibi halk sağlığını yakından ilgilendiren bir konuda üretim yapan bir işletmede gıda üretimi konusunda eğitim almış kişilerin bulunması; güvenli gıda üretimini sağlayarak halk sağlığını korumak ve kaynak israfını önlemek açısından bir gerekliliktir.

Bu çerçevede, yeni bir anlayışla daha önce uygulanan sorumlu yöneticiliğin eksikliklerini de ortadan kaldıracak biçimde gıda işletmelerinde, konusunda lisans düzeyinde eğitim almış kişilerin, yetkilendirilmiş gıda danışmanı olarak istihdamının sağlanması gıda kontrol sistemlerinin etkinliğinin artırılarak halk sağlığının korunması açısından önemli görülmektedir.

Bu konuda önerilen projede, 30 BG ve 10 çalışan altındaki tüm gıda işletmelerinde gıda bilimi konusunda en az lisans düzeyinde eğitilmiş gıda danışmanı gözetiminde üretim yapılması, "Yetkilendirilmiş Gıda Danışmanları"nın kamu adına çalışması ve gıda güvenliği gereksinimlerinin tüm üretim sürecinde yerine getirildiğinin gözetimini gerçekleştirmesi, bu danışmanların Bakanlığa sistematik olarak rapor sunması, hizmetinin karşılığı olan ücret ve sosyal güvenlik primlerinin ise bir kısmının işletme bir kısmının ise Bakanlık bütçesine konulacak ödenekten karşılanması ön görülmektedir. İşletmelerin kendi paylarına düşen hizmet bedelini Bakanlık hesabına yatırması, görevlendirilecek gıda danışmanlarının vereceği hizmette devlete karşı sorumlu olması öngörülmektedir. Bu projenin kademeli olarak uygulamaya geçirilmesi yaşanacak olumsuzluklara bulunacak çözümlerin yeterliliği bakımından önemlidir.

Bugün ülkemizde 88 gıda mühendisliği programı bulunmakta ve yılda yaklaşık 3.500 gıda mühendisi mezun olmaktadır. Bu kadar gıda mühendisliği bölümü ve bu kadar gıda mühendisinin olduğu bir ülkede gıda güvenliği sorununun olmaması gerekmektedir. Gıda mühendisliği bölümleri mevcut yapılanmada ihtiyacın çok üstündedir ve her geçen gün kontrolsüz ve taraflarla değerlendirme yapılmadan yeni bölümler açılmaktadır.

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 KONGRESİ SONUÇ RAPORU

8 - 9 MAYIS 2014 | İSTANBUL

Kongre açılışına katılan Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Müsteşarı Vedat Mirmahmutoğulları tarafından, bu kadar üniversite ve alt birimleri olan dekanlık ve bölümlerin açılmasının vebali akademisyenlere çıkarılsa da, her ile bir üniversite açmakla övünen siyasi anlayışla tezat oluşturmaktadır. Yine de, “her gıda işletmesine bir gıda danışmanı projesi” ile hem gıda güvenliği sorununun halledilmesinde önemli yol kat edilmiş olacak hem de gıda mühendislerine istihdam sağlanacaktır.

Biyo-Çeşitlilik ve GDO’lu Ürünler

İnsan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevre ve biyolojik çeşitliliği korumak için GDO ve ürünleri ile ilgili faaliyetlerin güvenli bir şekilde yapılması “Biyogüvenlik” olarak adlandırılmaktadır. Genetik yapısı doğal süreçler ile değil de Gen Teknolojisi ve Modern Biyoteknoloji yöntemleri kullanılmak suretiyle değiştirilmiş, yeni özellikler kazandırılmış organizmalara, Genetiği Değiştirilmiş Organizma (GDO), Living Modified Organism (LMO)= Değiştirilmiş Canlı Organizma, Genetically Modified Organisms (GMO) veya Transgenik tabiri kullanılmaktadır. Tartışmalar GDO’ların gıda olarak kullanılmasının artması ile artmıştır. Oysa genetiği değiştirilmiş gıdalardan önce, GDO’lar ilaç sektöründe kullanılmaktaydı. (İnsülin, tiroid ve büyüme hormonları genleri, hepatit B aşısı). GDO’lu ürünlerin sağlığa, çevreye, ekonomiye yönelik yararları veya zararları hakkında derin görüş ayrılıkları bulunmakta, konu medyatik bir yapı da kazanarak toplumun zihninde daha karmaşık hale gelmektedir. Oluşan bilgi kirliliği, yetersiz bilimsel çalımsalar, fanatik destekçi ve karşıt görüşler, konunun sağlıklı değerlendirilmesi için henüz erken olduğunu göstermektedir. AB üyelik müzakerelerini yürüten ülkemizde, AB aleyhtarı ve lehtarı kesimlerin konuya yaklaşımları da farklı olmaktadır. Örneğin, Biyogüvenlik Kanunu’nun AB’ye uyum yasaları çerçevesinde kabul edildiğini ve sırf bu sebeple de gerekli ve kaçınılmaz olduğunu savunan bir kesim bulunmakta. Oysa Biyogüvenlik Kanunu, Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı faslı için bir açılış kriteri olma özelliği taşımamaktadır.

GDO’larla İlgili Çekinceler

GDO’lu ürünlerin ekonomi boyutu (Tekelleşme), sağlık, çevre ve sosyoekonomik konular, alerjik ve toksik etki, insanların bağışlılık ve merkezi sinir sisteminde oluşacak tahribatlar, antibiyotiğe dayanıklı mikroorganizmaların oluşumu, gıda güvenliği ve kalitesine olumsuz etkiler, zamanla dünyadaki biyolojik/genetik çeşitliliğin azaltacağı, GDO’lu bitki tarafından üretilen toksinlere böceklerin direnç kazanması, topraktaki mikroorganizmalarda değişim, toprak ve su kirliliği, bu tür ürünlerin tohumunun üretkenliğini kaybetmesinden dolayı tohumluğun her yıl yenilenmesi (tohum yönünden dışa bağımlılık), patent sorunu, bu tür ürünlerin ithalatı nedeniyle tüketici ve küçük çiftçilerin zarar görmesi, ilaç bakımından dışa bağımlılık, yerel ürün çeşitliliğinde azalma ve tek tipleşme, organik tarım ürünlerine zarar verilmesi, tüketici haklarının kısıtlanması, çeşitli grupların kaygıları ile dini, kültürel ve etik sorunların olduğu/olacağı, doğal olmayan gıdalarda şimdiden öngörülemeyen tehditlerin ortaya çıkma riskinin bulunduğu, türler arasında var olan hastalık bariyerlerinin kırılabileceği, ekolojik dengenin zarar göreceği de dile getirilmektedir.

GDO'lu Ürünlerin Savunulan Faydaları

Çevre koşullarına uyumun artırılması, düşük maliyet (yüksek verim ile) dünyadaki gıda temini sorununa çözüm, pestisitler gibi tarım girdilerinin ve potansiyel risklerinin azaltılması, ekilebilir alanların marjinal sınırına gelmesi, temel gıda ihtiyaçlarının karşılanamaması, açlık sorununa çare bulunması, gıdaların besleyici değerinin artırılması, bazı gıdaların alerjik özelliklerinin ortadan kaldırılacağı, gıdalara eklenecek öğelerle hastalıklara karşı kolayca bağışıklık sağlanacağı, şeker hastalarının kullandığı insülinin tamamı, test kitlerinin, kanser ilaçlarının, asıların ve antibiyotiklerin önemli bir bölümünün GDO'lu organizmalardan üretilmesi, kök hücre araştırmalarındaki kısıtlamaların azalması, gen tedavisi yöntemlerindeki hızlı gelişmeler bu yöndeki olumlu sonuçlara örnek gösterilmektedir.

GDO'lar ve Biyoçeşitlilik

GDO'ların ekosistemdeki tür dağılımına etki ederek dengeleri bozabileceği ve bu nedenle küresel bir çevre ve besin krizine yol açabileceği belirtilmektedir. Aktarılan genlerin doğal bitki türlerine atlayarak buldukları çevrenin doğal türlerindeki genetik çeşitliliğin kaybına, yabancı türlerin doğal yapısında sapmalara ve tek yönlü kimyasal uygulanması sonucu tek yönlü evrimin teşvikiyle ekosistemdeki tür dağılımı ile dengenin bozulmasına yol açabileceği düşünülmektedir. Ülkemizde 3.000'i endemik olmak üzere, Avrupa kıtasına yakın sayıda, tespit edilebilmiş 11.000 civarında bitki çeşidi vardır. Biyolojik çeşitlilik önemli ve korunması gerekli kaynaklardır. GDO'lu kültür bitkilerinden yabancı akrabalara gen kaçışları olduğu takdirde ki bunun olabileceği kanıtlanmıştır, ülkelerin biyolojik çeşitlilikleri çok büyük risk altına girecektir. GDO'lu endüstriyel bitkilerin ekimlerinin ve yayılımlarının artmaya devam etmesi halinde ülkelerin genetik kaynakları da yavaş yavaş kaybolacak, ülkelere özgü yerel tohumlar ortadan kalkacaktır.

Öneriler

Ülkemiz gerekli alt yapıyı oluşturarak kendi tohum ve besinini kalite açısından standart hale getirebilmeli, dışa bağımlılıktan kurtulma çalışmaları yapılmalı, doğal kaynakların korunmasına önem verilmeli, ülkemize özgü (endemik) bitkilere sahip çıkılmalı, biyoteknoloji konusunda Ar-Ge çalışmaları desteklenmeli, risk değerlendirme ve denetim için gerekli mekanizmalar oluşturulmalı, laboratuvar alt yapıları bir an önce tamamlanmalı, GDO'ların ülkemizdeki siyasi, ekonomik ve sosyolojik etkileri çok iyi incelenmeli, bu besinlerin etkileri insanlarda uzun vadede ortaya çıkacağı için endişelere karşı duyarlı olunmalı, ancak gelecek adına oluşturacağı yararlar da göz ardı edilmemeli ve Türkiye GDO'ya alternatif organik ve doğal ürünler potansiyelini çok iyi değerlendirmelidir. Bu anlamda, organik tarım destekleri gözden geçirilmeli, organik üretim ile ilgili eğitimler verilmeli, prosedürlerin sağlanmasında devlet destek olmalı ve denetimler etkin yapılmalıdır.

Gıda ile ilgili oluşturulacak politikalarda ayrıca bilgi kirliliği, medya ayağı, izlenebilirlik, gıda güvenliği yönetim sistemlerinin tüm gıda ve hizmet sektörüne uygulanması, israf, üniversite sanayi işbirliği, tarımsal üretimde kooperatifleşme konuları da göz önünde bulundurulmalıdır.

8. OTURUM

Kırsal Kalkınma, Çok Boyutlu Üretim Güvenliği 2023

GAP İdaresi Başkanlığından **Dr. Nusret Mutlu**'nun oturum başkanlığını yaptığı “**Kırsal Kalkınma, Çok Boyutlu Üretim Güvenliği 2023**” başlıklı oturuma Doç. Dr. Turan Yüksek (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi), Dr. Nusret MUTLU (GAP İdaresi Başkanlığı), İsmet ŞEKER (Tarım Ekonomisi Uzmanı) konuşmacı olarak, Konya Ticaret Borsasından Esat Bilici, Hüseyin Ergun, Muhammet Uğur Kaleli ve çok sayıda sektör temsilcisi müzakereci olarak katılmıştır. Oturumun raportörlüğünü Dr. Nusret MUTLU (GAP İdaresi Başkanlığı) üstlenmiştir.

Kırsal Kalkınma politikalarında tarım politikasının baskınlığı, ülkemizin AB'ye uyum süreci ile birlikte Kırsal Kalkınma Stratejisi ve Kırsal Kalkınma Planı'nın hazırlanması ile son dönemde azalmaktadır. Buna rağmen hedef kitlesi kırdaki hane halkı olan kırsal kalkınma alanı, halen ekonomik kalkınma ve tarım politikaları arasında kalmış; aslında birçok politika alanıyla da ilişkili olması gereken bir alandır.

Kırsal bölgelerde hayat sürdüren insanlar geçimlerini ve temel ihtiyaçlarını genel olarak toprağa dayalı bir üretim faaliyeti olan tarımsal üretimden sağlamaktadır. Küçük aile işletmeciliğinin yoğun olduğu Türkiye gibi ülkelerde bu durum gelir elde etmekten daha çok, gündelik gıda güvenliğinin sağlanması şeklinde yürütülmektedir. Fakat işletmelerin küçük, dağınık ve/veya çok parçalı oluşu, üretim tekniklerinin geleneksel olması, tarım teknolojilerinin yeteri kadar kullanılmaması, tarımsal eğitim ve yayımda eksiklikler gibi hususlar yeterli seviyede gelir temin edilememesine ve ailelerin gıda güvenliğinin tehlikeye düşmesine neden olmaktadır.

Aynı zamanda kırsal alanda yaşayan aileler kentlerin sunduğu birçok hizmetten yararlanamamakta ve refah düzeyleri kentlerin oldukça gerisinde kalmaktadır. Örneğin, elektrik, kanalizasyon, yol gibi altyapı hizmetlerinden yeterince yararlanılmadığı gibi internete erişim, kütüphaneler, spor alanları, parklar veya rekreasyon alanları gibi sosyal hayata dair bir çok avantajdan da uzaktırlar.

Bu sebeplerle ortaya çıkan kırsal yoksulluk nedeniyle kentlere yönelen göç hareketleri de ülkemizdeki bölgesel eşitsizlik sorununun çok önemli bir unsurudur. Bu kapsamda ulusal düzeyde bölgesel gelişme ve kırsal kalkınma politikaları arasındaki uyumun sağlanması gerekmektedir. Diğer taraftan kırsal ve kentsel alanlar arasında artan etkileşim; kentsel alanların kırsal alanlara doğru genişlemesi; kentlerdeki bazı üretim faaliyetlerinin kırsal alanlardaki yer seçim tercihleri; kır ve kent arasında artan göç hareketleri; iş ve yaşam alanlarının farklılaşmasından dolayı kır ve kent arasında gerçekleşen günlük yolculuklardaki artış gibi pek çok gelişmenin etkisiyle ülkemizde kırsal alanı ve kentleri bir arada değerlendiren politikalar önem kazanmıştır.

Dünyada özellikle 1980'li yıllardan sonra kırsal kalkınma yaklaşımlarında paradigma değişimleri yaşanmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde büyümeye dayalı politik öncelikler yerini giderek toplumun tamamını kapsayan entegre kalkınma arayışlarına bırakmaktadır. Cinsiyet eşitliği, yoksulun güçlendirilmesi, açlık sorununun azaltılması, çocuk ölümlerinin azaltılması, iyi yönetim, katılım-katılımcılık, sürdürülebilirlik, çevre duyarlılığı, toplumsal dinamikleri güçlendirme, pazara ve kredi kaynaklarına erişim gibi hedefler kırsal kalkınma yaklaşımlarının özünü oluşturmaktadır.

Kırsal kalkınma artık sadece sektörel yaklaşımı veya tarımsal kalkınmayı içermemektedir. Büyüme yerine kalkınma, üretim yerine paylaşım, satış yerine pazarlama, ulusal ölçek yerine yerel kalkınma, homojen toplum yapısı yerine farklı toplum dinamikleri giderek ön plana çıkmaktadır. Bundan dolayı da küreselleşen dünyada kırsal kalkınma politikaları da değişim göstererek ortak payda olan kırsal toplumun refahı için tarım ve tarım dışı sektörleri içeren fonksiyonel ve entegre yaklaşıma sahip politikalara dönüşmektedir.

Onuncu Kalkınma Planı'nda, kırsal kalkınma politikasının temel hedefi, kırsal toplumun iş ve yaşam koşullarının bulunduğu yörede iyileştirilmesi olarak tanımlanmıştır. Kırsal politikanın genel çerçevesini ise; kırsal ekonominin ve istihdamın güçlendirilmesi, insan kaynaklarının geliştirilmesi ve yoksulluğun azaltılması, sosyal ve fiziki altyapının iyileştirilmesi ile çevre ve doğal kaynakların korunması oluşturmaktadır. Kırsal alandaki hizmet sunumu ise, kırsalın yeni demografik yapısını ve coğrafi dezavantajlarını gözetken yenilikçi yöntemler geliştirilerek; arz yönlü bir hizmet sunumu için ihtiyaç duyulan kurumsallaşma, merkezi ve yerel idarelerin işbirliğiyle gerçekleştirilecektir. Bu hedeflere ulaşabilmek için aşağıdaki politikalar izlenecektir:

- Kırsal ekonominin üretim ve istihdam yapısı turizm, ticaret, gıda sanayi, küçük ölçekli üretim gibi tarım dışı ekonomik faaliyetlerle çeşitlendirilecektir.
- Kırsal kalkınma desteklerinin tarımda rekabet gücünü iyileştirecek şekilde kullanılacaktır.
- Sosyal hizmet ve yardımlar köylere arz yönlü sunulacak ve yoksulluk sınırı altındaki haneler ile uzak kırsal yerleşimler öncelikli olarak dikkate alınacaktır.
- Köylerdeki nüfus yoğunluğunun düşmesi nedeniyle yaşlı ve engelli bireylerin, ekonomik ve sosyal hayata katılımı ile bakım ve diğer sosyal hizmetlere erişimini kolaylaştırmak amacıyla yerel düzeyde kamunun hizmet sunum kapasitesi güçlendirilecek ve yenilikçi modeller geliştirilecektir.
- Kırsal nüfusun bilişim hizmetlerine erişimini güçlendirmek amacıyla halen Evrensel Hizmet Fonu kapsamında belirlenmiş bulunan bilişim altyapısı hizmet türleri geliştirilecek ve yatırımlarda dezavantajlı yerleşimlere öncelik verilecektir.

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 KONGRESİ SONUÇ RAPORU

8 - 9 MAYIS 2014 | İSTANBUL

- Orman köyleri başta olmak üzere, millî parklar gibi koruma alanlarının içinde veya civarında kurulu köyler ile dağ köylerinin dezavantajlı konumlarından kaynaklanan kalkınma sorunlarını azaltmaya yönelik üretim ve gelir tabanlı destek araçları geliştirilecektir.
- Kırsal yerleşimlerin farklı sektörlerdeki ihtiyaçlarının bir arada programlanmasından oluşacak ilçe bazlı yerel kalkınma programları hazırlanacaktır.
- Kırsal yerleşimlerin yatırım ve hizmet ihtiyaçlarının tespiti ve takibi yönünde yerel sahiplenmeyi sağlayabilecek, kırsal kesimin sorun çözme kapasitesini geliştirebilecek yerel nitelikteki kalkınma girişimleri desteklenecektir.
- Büyükşehir kapsamındaki başta olmak üzere ilçe düzeyinden kırsal alana hizmet sunum kapasitesini güçlendirecek kurumsallaşma sağlanacaktır.
- Kırsal alan tanımı revize edilecek, temel nitelikteki ulusal veriler kır-kent ve il bazında yayımlanacaktır.

Toplumların giderek artan ve çeşitlenen gıda maddeleri taleplerinin karşılanması, tarıma dayalı sanayiler aracılığıyla ulusal gelir, ihracat ve istihdama olan katkısı, biyolojik çeşitlilik ve ekolojik dengeye olan etkileri nedeniyle de "tarım", tüm ülkeler için çok önemli ve stratejik bir sektör niteliğindedir ve kırsal kalkınmayı destekleyen en önemli bileşendir.

Dünya nüfusu son yıllarda hızla artmakta ve bu artan nüfusun dengeli bir şekilde beslenmesi büyük bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda, tarımsal alanların sınırlı olması nedeniyle birim alandan daha fazla ve kaliteli ürün alabilmek için bilimsel ve teknolojik çalışmalar büyük bir hızla yürütülmelidir. Bu yönüyle her zaman ekonomi içinde ihmal edilmeyecek bir yeri olan tarım sektörünün geliştirilmesine yönelik çalışmalar büyük bir titizlikle devam etmelidir.

Tarım sektörünün temel görevi; toplumun bireylerini beslemek, temel ihtiyaç maddelerini yeterli ve nitelikli olarak sağlamak, ülkemizin ekonomik gündeminde her zaman ön sıralarda yer alan istihdam sorununun çözümüne katkıda bulunmak ve dış satım olanaklarını geliştirmek suretiyle ulusal gelirimize katkıda bulunarak ekonomik ve sosyal kalkınmamızı hızlandırmaktır.

Bugün ülkemizde tarım arazilerinin fiziksel olarak genişletilmesi imkânı büyük ölçüde ortadan kalktığından, tarımsal üretimin artırılması; tohumluk, fidan, fide, gübre, tarım alet ve makineleri, zirai mücadele ilaçları, sulama, damızlık hayvan, suni tohumlama, veteriner hizmetleri, yem ve kredi gibi tarımsal girdilerin çiftçilere yeterli miktarda ve zamanında ulaştırılması aynı zamanda bunların mümkün olan asgari fiyatlarla gerçekleştirilmesi ve uygun pazar şartlarının sağlanması ile mümkün olabilecektir.

Bu amaca ulaşılmasında; tarımda verimliliği artırıcı, mevcut potansiyeli değerlendirici teknolojik gelişmelerin uygulamaya konması ve üreticinin desteklenmesi hususu hedeflenmelidir.

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 KONGRESİ SONUÇ RAPORU

8 - 9 MAYIS 2014 | İSTANBUL

Türkiye için durum değerlendirmesi yapmak gerekirse, Türkiye, 780 bin km² yüzölçümü üzerinde 70 milyonu aşan bir nüfus barındıran, 24 milyon hektarı işlemeli olmak üzere, toplam yüz ölçümünün % 53,5 oranıyla 41,5 milyon hektar tarım alanına sahip olan - hâlen üye veya aday konumunda bulunan ülkeler arasında - Almanya'dan sonra en büyük ülkedir.

Türkiye'nin 81 bine yakın kırsal yerleşim alanlarında, 23,8 milyon insan yaşamaktadır. Ülke nüfusumuz ise her yıl yaklaşık %2 artmaktadır. Köylülerin yaklaşık %95'i, 2000 ve altı nüfusa sahiptirler. Kırsal alanda genel okuma yazma oranı %82 olup, bu oran kadınlarda %73'e düşmektedir. Yalnızca 923 bin çiftçi Bağ-Kur, 165 bin tarım işçisi SSK kapsamında bulunmakta, geriye kalan büyük nüfus herhangi bir sosyal güvenlik şemsiyesi altında bulunmamaktadır. Tarım, kırsal alanın en öncül ekonomik faaliyetidir. Sektörün ulusal gelirdeki payı %11,5, istihdamdaki payı %29,5 düzeyindedir.

Öneriler

Bitkisel üretimde sistemli bir gelişmenin sağlanabilmesi; ancak sulu ve kuru tarım yöntemlerinin geliştirilerek üretimin artırılması, uygun münavebe tekniklerinin yaygınlaştırılması, kültürel tedbirlerin tam olarak uygulanması, sulama sistemlerinin yeni teknolojilere dayalı çağdaş sulama tekniklerine dönüştürülerek randımanlı kullanılması ile mümkün olacaktır.

Özellikle tahıl üretiminde kullanılacak tohumlukta ülkemizin iklim ve toprak özellikleri dikkate alınarak ıslah çalışmalarının yapılması, üretim artışı için büyük önem arz etmektedir. Günümüzde tarım teknolojisi uygulamaları, toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesi ve korunması, sulama, gübreleme, tarımsal mücadele, üstün nitelikli tohumluk, fidan, damızlık materyal ve tarımsal mekanizasyon şeklinde gruplandırılabilir. Bunlar içinde mekanizasyon kendi dışındaki tarım teknolojisi uygulamalarının etkinliğini artırıp ekonomi sağlamak ve çalışma koşullarını iyileştirmek açısından da önemli bir "tamamlayıcı öğe"dir.

Sürdürülebilir kalkınma ilkesi çerçevesinde yerel potansiyellerin harekete geçirilerek gelir ve istihdamın artırılması, kırsal kalkınmanın temel amacıdır. Kırsal alanda istihdamın artırılması, kırsal nüfusun gelirini artırıcı ekonomik faaliyetlerin desteklenmesi, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, etkili örgütlenme ve her düzeyde katılımçılık büyük önem taşımaktadır.

Kırsal alt yapı hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve etkinliğin artırılmasında merkezî kamu kuruluşları, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütlerinin eşgüdüm içinde çalışmalarının sağlanması gerekmektedir.

Bugün için yapılan yasal düzenlemeler yeni dönemde birçok alanda olduğu gibi kırsal kalkınma politikaları ve uygulamaları konusunda önemli oranda yeni düzenlemeyi gerektirmektedir. Özellikle büyükşehir kapsamına giren illerde ve mahalleye dönüşen köy ve beldelerde, büyükşehir belediyelerine verilen yetki ve sorumluluklar başta merkezî kuruluşlar olmak üzere bir çok taşra teşkilatını ve uygulamalarını yakından etkileyecektir.

Bütün bu gelişmelerin yanı sıra, kırsal kalkınma tüm ülkelerde olduğu gibi Türkiye için de yeni bir politika ve fırsat alanıdır. Özellikle istihdamın sektörel dağılımının değişim gösterdiği, gelir çeşitliliğinin ve katma değerın önem kazandığı, köyden kente göçün hızlandığı bir dönemde kırsal alanlar için uygulanacak program ve projeler daha da önem kazanmaktadır.

Bu kapsamda, kırsal kalkınma politikalarında; tarımsal kalkınmaya hizmet edecek çalışmalardan daha çok, gelir çeşitliliği yaratmayı, eğitim düzeyini yükseltmeyi, meslek edindirmeyi, genç ve kadın nüfusu ekonomiye kazandırmayı, köyde yerleşik toplum kesiminin imkânlarını kent düzeyine taşımayı ve kırsal alanda daha yaşanabilir bir ortam yaratmayı hedefleyen politika ve programların uygulanması, yani, 10. Kalkınma Planı önceliklerinin sahiplenilmesi elzem görülmektedir.

Buna bağlı olarak kırsal alanlarda yaşayan ülke insanının bu gerçeklerden hareket ederek, kentlere göç etmek yerine, yerel potansiyelin harekete geçirilmesi için çalışmalarda bulunması, destekleme konularını talep etmesi, yatırımcıların mevcut ve olası pazarları gözeterek optimum yatırımları yapmaları ve güncel mevzuat ile kurum uygulamalarını yakından takip etmeleri büyük öneme sahiptir.

9. OTURUM

Et, Süt ve Su Ürünleri Perspektif 2023

Atatürk Üniversitesi'nden **Prof. Dr. Fahri YAVUZ**'un oturum başkanlığını yaptığı "**Et, Süt ve Su Ürünleri Perspektif 2023**" başlıklı oturuma Prof. Dr. Cennet OĞUZ (Selçuk Üniversitesi), Prof. Dr. Şeminur TOPAL (Gedik Üniversitesi), Dr. Atilla ÖZDEMİR (Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı) konuşmacı olarak, İbrahim GÜMÜŞ (Süt Dünyası Dergisi), Erdal ELMAS (BESD-BİR), Zeki ILGAZ (SETBİR), Mustafa ALBAYRAK (ETBİR) müzakereci olarak katılmıştır. Oturumun raportörlüğünü Dr. Atilla ÖZDEMİR (Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı) üstlenmiştir.

"Türkiye Vizyonu" için hedef olarak Cumhuriyetimizin yüzüncü kuruluş yıldönümüne denk düşen 2023 yılının seçilmesi kuşkusuz kitlelere istikamet göstermek ve motivasyon sağlamak bakımından isabetlidir. Böylesi bir vizyon çalışması; tarımdan eğitime, yabancı yatırımlardan bilgi ekonomisine, dış politikadan su sorununa, sürdürülebilir kalkınmaya, güvenlik mimarisinden kent planlamasına, AB üyeliğinden alternatif enerji kaynaklarına, kültürel yenilenmeye kadar uzanan geniş bir menzilde değişen dünyanın ve ülkemizin fotoğrafını çekmeye, geleceğe dönük görüş ve önerileri, kestirimleri paylaşma ile mümkündür.

Türkiye tarımsal üretim değeri açısından Avrupa'da 1. sırada ve dünyada 7. sırada yer almaktadır. Türkiye 2023 Vizyonu'nda; 2 trilyon dolar millî gelir, 500 milyar dolar dış ticaret hacmi, 150 milyar dolarlık tarımsal hasıla ve 40 milyar dolarlık gıda ihracatı hedefi ile Cumhuriyet'in 100. yılında dünyanın ilk 10 ekonomisi arasında yer almayı arzuladığı ifade edilmektedir.

Gıda sektörünün genelinin yıllık ortalama büyüme hızının %3,1 olması, toplam istihdam içerisindeki payının %21,9'a gerilemesi ve GSYH içerisindeki payının ise %6,8 olması beklenmektedir.

Bu çalışmada ülkemizi 2023 hedefine ulaştıracak en önemli lokomotif sektör olan tarımın yine lokomotif olacak et, süt ve su ürünleri alt sektörleri incelenerek 2023 hedefine yönelik stratejiler ortaya konmuştur.

SÜT ve SÜT ÜRÜNLERİ

Dünyada Üretim

Dünya toplam süt üretimi 2009 yılında 713 milyon ton iken 2010 yılında 730 milyon tona, 2011 yılında 742,2 milyon tona ve 2012 yılında ise 765,6 milyon tona yükselmiştir. 2013 yılında ise bir önceki yıla göre %2'lik bir artışla 780 milyon tonu geçeceği tahmin edilmektedir. Bu üretim rakamlarına göre Hindistan tek başına yaklaşık 141 milyon ton ile açık ara öndedir.

2012 yılında gerçekleşen 765,6 milyon ton süt üretiminin 620 milyon tonunu inek sütü, yaklaşık 110 milyon tonunu manda sütü, 15 milyon tonunu koyun sütü ve 20 milyon tonunu ise keçi sütü oluşturmaktadır.

İnek sütü üretiminde ilk sırada yer alan Avrupa Birliği'nde süt üretimi 2012 yılında 2011 yılına göre çok az bir artışla 156 milyon tona yükselmiştir.

Dünyanın en büyük süt üreticileri 2012 (ton)											
İnek sütü			Koyun sütü			Keçi sütü			Manda sütü		
Sıra	Ülke	Üretim	Sıra	Ülke	Üretim	Sıra	Ülke	Üretim	Sıra	Ülke	Üretim
1	ABD	90.865.000	1	Çin	1.580.000	1	Hindistan	4.850.000	1	Hindistan	66.000.000
2	Hindistan	54.000.000	2	Türkiye	1.010.007	2	Bangladeş	2.608.000	2	Pakistan	23.652.000
3	Çin	37.419.500	3	Suriye	703.008	3	Pakistan	779	3	Çin	3.080.000
4	Brezilya	32.304.421	4	Yunanistan	700	4	Mali	715	4	Mısır	2.650.000
5	Rusya	31.576.047	5	Romanya	650.912	5	Fransa	624.016	5	Nepal	1.153.838
6	Almanya	30.506.929	6	Somali	615	6	Somali	500	6	Burma	307
7	Fransa	23.983.196	7	İspanya	552.517	7	İspanya	443.625	7	İtalya	192.455
8	Yeni Zelanda	20.053.000	8	İran	465	8	Yunanistan	407	8	İran	145
9	Türkiye	15.977.837	9	İtalya	406.177	9	Türkiye	369.429	9	Sri Lanka	62
10	İngiltere	13.884.000	10	Cezayir	336	10	Niger	288.974	10	Türkiye	46.989

Toplam süt üretimine bakıldığında; önümüzdeki dönemde dinamik iç talebe bağlı olarak Asya, bu artışta en büyük payı olan bölge olacaktır. Taze süt ürünleri 2021 yılına kadar en hızlı büyüme sergileyecek ürün segmenti olacaktır. 2009 - 2011 dönemine göre 2021 yılında tam yağlı süttozu üretiminin %32, taze süt ürünleri üretiminin %26, tereyağı üretiminin %24 ve yağsız süttozu üretiminin %23, peynir üretiminin ise %23 artış göstermesi beklenmektedir.

Dünyanın en çok süt üreten ve dünya süt üretiminin en az %90'ını karşılayan 50 ülkenin verilerine göre;

- 2021 yılı sonuna kadar Hindistan ve Pakistan'ın, tereyağı üretimindeki artışın %70'inden sorumlu olacağı öngörülmektedir. Bu yağın büyük kısmı saf yağ şeklinde olacaktır. ABD'nin tereyağı üretimini öngörü periyodu boyunca artıracığı öngörülmekte, toplam tereyağı üretiminin %8'ini oluşturması beklenmektedir. Yeni Zelanda'nın tereyağı üretim artışının %5'inden sorumlu olacağı tahmin edilmektedir.
- Peynir üretimi 2011 yılında 2010 yılına göre %2 artışla 18,5 milyon tona yükselmiştir Avrupa Birliği (%44) ve ABD (%23) dünyanın en büyük peynir üreticisi ülkeleridir. Dünya peynir üretiminin 2/3'ünü ellerinde bulundurmaktadırlar. 2021 yılına kadar dünya peynir üretim artışının %59'undan da bu iki ülke sorumlu olacaktır.
- Tam yağlı süttozu üretimi 2011 yılında 2010 yılına göre %3,5 artış göstererek 4,1 milyon tona ulaşmıştır. 2021 yılına kadar tam yağlı süttozunun taze süt ürünlerini takiben ikinci en hızlı büyüyen ürün olması beklenmektedir.
- Yağsız süttozu üretimi 2011 yılında %8,3 artarak 3,9 milyon tona ulaşmıştır. 2021 yılı sonuna kadar süttozunda ilave artışın büyük kısmının ABD'den gelmesi beklenmektedir (%39). Yeni Zelanda'nın ise ilave artışa %21 oranında katkı sağlaması beklenmektedir. ABD'nin yağsız süttozu üretimini destekleyerek 2018 yılına kadar AB'yi süttozu üretiminde geride bırakması beklenmektedir.

Ülkemizde Üretim

Ülkemiz 2013 yılı istatistiklerine göre toplam 18 milyon tondan fazla bir üretim ile süt üretiminde dünyada üst sıralarda yer almaktadır. 2012 istatistiklerine göre ülkemiz inek sütü üretiminde 16 milyon ton ile dünyada 9. sırada ve koyun sütü üretiminde ise 1 milyon ton ile 2 sırada yer almaktadır. Ancak çeşitli kaynaklarda üretimin ancak yarısının kayıt altında olduğu belirtilmektedir.

Yıllar itibariyle süt üretimi						
2001	2002	2003	2004	2005	2006	
9 495 550	8 408 568	10 611 011	10 679 406	11 107 897	11 952 099	
2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
12 329 789	12 243 040	12 542 186	13 543 674	15 056 211	17 401 262	18 223 712

Kaynak TÜİK

2005-2013 yılları arası sağılan büyükbaş hayvan sayılarını incelediğimizde ise yine sağılan kültür sığırı ve sığır melezi sayısında her yıl düzenli artış meydana geldiği görülmektedir. Sağılan manda sayısında ise 2005-2007 yılları arası düşüş yaşanırken, 2007 yılından itibaren artış olduğu görülmektedir.

Sağılan küçükbaş hayvan sayılarına bakıldığında ise koyun ve keçi sayısında 2006-2009 yılları arasında düşüş yaşanırken 2010 ve sonrasında artış olduğu görülmektedir.

Ülkemizde süt hayvancılığı; sığır, koyun ve keçi verim seviyelerinin yükseltilmesi, bakım ve besleme koşullarının iyileştirilmesi ve üreticilerin süt hayvancılığı konusunda bilinçlenmesi ve ihtisaslaşmasıyla daha cazip hale gelmiş ve dolayısıyla sağılan toplam hayvan varlığında artış görülmüştür.

Ülkemizin süt ve süt ürünleri ihracatı oldukça düşük düzeydedir. Türkiye'nin ihraç ettiği önemli süt ürünleri raf ömürleri nispeten uzun olan peynir ve tereyağından oluşmaktadır.

Ancak son yıllarda az miktarda da olsa dondurma ihracatı yapılmıştır. İthalatta ise, peynir, süttozu, peynir altı tozu ile tereyağı en önemli kalemleri oluşturmaktadır. Ülkeler itibariyle ithalat değerlendirilecek olursa, AB ülkelerinin önde geldiği görülmektedir.

Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı kapsamında tarım ve gıda konusunda belirtilen hedefler incelendiğinde süt sektörünün hedefleri altta ifade edilmektedir. Bu hedefler 2023 Vizyonu için de geçerli görülmektedir:

- Süt endüstrisinin aktörlerinin toplumun yeterli ve dengeli beslenmesini esas alan, ileri teknolojiye dayalı, altyapı sorunlarını çözmüş, örgütlülüğü ve verimliliği yüksek, etkin ve talebe dayalı üretim yapısıyla uluslararası rekabet gücünü artırmış, doğal kaynakları sürdürülebilir olarak kullanması amaçlanmalıdır.
- Süt sanayiinde hammaddenin tamamının yerli olması, iç ve dış pazar için katma değeri yüksek ve özel tüketici gruplarının ihtiyaçlarını karşılayan ürünler geliştirilmeye açık olması, sektörde çevre duyarlılığının artması olumlu yönler olarak karşımıza çıkmaktadır.
- Diğer yandan yine gelecek beş yıl içinde artan denetim ve analizlerle sektörde taklit, tağşiş ve kayıt dışılığın önlenmesi hedeflenmelidir.
- Tüm gıda işleme kuruluşlarında olduğu gibi süt sektöründe, AB hijyen ve insan sağlığı standartlarına uyum için çalışmalar yürütülmeğe de bunların genişletilmesi gerekmektedir. Özellikle, süt ve et tesislerinin AB standartlarına veya iyi hijyen ve üretim koşullarını sağlayacak düzeye getirilmesine yönelik düzenlemeler sonuçlandırılmalıdır.
- Sektörde çalışanların eğitim ve öğretim seviyelerinin artırılması planlanırken, örgütlenme yetersizliği, ürün bazında üretici örgütlerinin eksikliği ve mali yetersizlikler giderilmelidir. Teknoloji kullanımında dışa bağımlılık azaltılmalıdır. Yine süt işletmelerinin güvenilir üretimi için hijyen mevzuatına uyum sürecinin modernizasyon yatırımlarıyla hızlandırılması amacı ile söz konusu işletmelerin finansman ihtiyacına yönelik kaynak ve mekanizmaların çeşitlendirilmesi planlanmalıdır.

- Sektörde Ar-Ge yeteneğinin artırılması gerekmektedir.
- Tüm ürünlerde depolama kayıpları azaltılmalı, depo sayısı ve kapasitesi artırılmalıdır. Süt ürünlerinin işlenmesinde yeni prosesler kullanılmalı, muhafaza - ambalajlama - taşıma yöntem ve teknolojileri üretilmelidir. Doğru, güncel, eksiksiz ve izlenebilir kayıt düzeni, envanter ve veri tabanı oluşturulmalıdır. Planlı üretim ve iyi bir pazarlama organizasyonu oluşturulmalıdır.
- Çiğ süt lojistiği reorganize edilmelidir.
- Üretim ve tüketimde uluslararası normlara uygun yasal düzenleme güncellenmelidir.
- Günümüzde, Türkiye gıda sektörünün önemli sorunları arasında gıda kalitesi ve kalite yönetim sistemlerinin oturmamış olması ilk sırada gelmektedir. Süt ürünlerinin Orta Doğu, Türki Cumhuriyetler ve Kuzey Afrika ülkelerine ihracatının yanı sıra Avrupa Birliği ülkelerine de yakın gelecekte ihracat kapısının açılacağı düşünülürse özellikle dış satımda ciddi sıkıntıya yol açacak sorunların çözülmesi gerekmektedir. Ayrıca ihraç pazarlarının geliştirilmesi ile talebe uygun nitelik ve nicelikteki ürünlerin ihracatı amacıyla üretim aşamasını dikkate alan destek programlarının uygulanması yönünde firmaların çalışmalar yapması gerekmektedir.
- Gıdalardan kaynaklanan sağlık risklerinin azaltılması, toplumun yeterli ve dengeli beslenmesi, ürün kalitesinin güvence altına alınması ve tüketici haklarının korunması için bu bir zorunluluktur. Genetik yapısı değiştirilmiş organizmaların (GDO) uzun dönemde insan sağlığı üzerinde yaratacağı problemler konusunda yeterli bilgi mevcut değildir. Özellikle süt hayvancılığında GDO'lu yemlerin ülkemize girmesini engellemek için bilgi birikimi sağlayacak temel araştırmalara gereksinim vardır. Ayrıca bu konularda çalışacak nitelikli eleman eksikliği söz konusudur. Bu elemanların yetiştirilmesine yönelik programlar geliştirilmelidir. Gıda güvenliği ve güvenilirliği konusunda gelişmiş ülkeler ve AB ülkeleri altyapısını tamamlamış durumdadır. Ülkemizde Ar-Ge altyapısından tüketici eğitime kadar kalite ve kalite yönetim sistemleri konusunda ciddi destek programları yürütülmelidir.

Küresel Piyasaların 2013 - 2022 Öngörüsü

Türkiye için 2014-2018 Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı yayımlanırken bir taraftan da Cumhuriyetimizin 100. yılına yönelik 2023 Vizyonu bağlamında yeni çalışmalar sürdürülmektedir. Orta - uzun vadeli olarak değerlendirilecek bu süreçte son aylarda yaşanan ekonomik gelişmeler bir kez daha göstermiştir ki; vizyon ve planlar yapılırken uluslararası aktörler de göz ardı edilmeyecektir.

OECD ile BM Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) tarımsal üretim ve tüketimde küresel düzeydeki gelişme ve öngörülerini içeren Tarıma Genel Bakış 2013-2022 Raporu da yayımlanmıştır.

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 KONGRESİ SONUÇ RAPORU

8 - 9 MAYIS 2014 | İSTANBUL

Raporda küresel süt üretiminin geçen yıllara göre daha yavaş bir artış göstereceği; üretim artışının %74'ünün gelişmekte olan ülkelerden, %38'inin ise Hindistan ve Çin'den kaynaklanacağı öngörüsünde bulunulmuştur. Ayrıca gelişmekte olan ülkelerin ihracatlarındaki gelişme ile birlikte küresel tarım ticaretindeki artış beklentisine yer verilmiştir. Tarımsal pazarlar ekonomik krizlere karşı dirençli olsa da, gelişmiş ülkelerdeki yavaş iyileşme süreci ve çoğu gelişmekte olan ülkedeki canlı büyümeden etkileneceği de Rapor'da yer almaktadır.

Orta vadede ise önümüzdeki 10 yıl içerisinde üretimdeki artışın yavaşlığının; yeme dayalı sistemlerde yem maliyetlerinin artması, otlaklara dayalı sistemde arazi ve su sıkıntısı olması, biyoyakıtların da sebep olduğu talep artışı ve fiyatların yükselmesini destekleyen makroekonomik ortam nedenleri ile tarım ve hayvancılık ürünleri fiyatlarının yükselmesi beklenmektedir.

Kişi başına tüketimin en hızlı artacağı bölgelerin; Doğu Avrupa, Orta Asya, Latin Amerika ve Asya'nın geri kalan bölgeleri olması beklenmektedir. Gelecek on yılda birçok süt ürününün de önde gelen ihracatçısı olan OECD bölgesinin ticaretteki payının azalmaya devam edeceği tahmin edilmektedir. Diğer yandan, üretim yetersizliği, fiyatların değişkenliği ve ticaretteki kesintiler küresel gıda güvencesi açısından tehdit oluşturmaya devam edecektir.

Büyük üretici ve tüketici konumundaki ülkelerde stoklar düşük olduğu sürece fiyat değişkenliği riski artacaktır. Et ve süt ürünleri fiyatlarının, ekonomik büyüme ve çapraz kurlar gibi makroekonomik değişkenlerden etkilenmesi beklenmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde süt tüketimindeki artışın üretim artışından daha hızlı olacağı düşünülerek, önde gelen ihracatçı ülkelerden ABD, AB, Yeni Zelanda, Avustralya ve Arjantin'in ihracatında artış sağlanacağı da bir diğer öngörüdür.

Ülkemizin içinde bulunduğu şartlar göz önüne alındığında süt endüstrisi açısından; gerek ulaşılması istenen hedefler ile amaçların, gerekse bu hedeflere ulaşılması için uygulanması planlanan yatırımların, çok sayıda kritik noktaya dikkat edildiği takdirde uygulanabilir olacağı unutulmamalıdır.

Bunun yanında özellikle bilinçli süt üreticisi ve tüketicisi hâline gelmemiz, süt sanayiinin her aşamasında üstün bir denetim mekanizması geliştirebilmemiz, rekabetçi olabilmemiz, teknolojik olarak dışa bağımlılığı azaltabilmemiz büyük önem taşımaktadır. Türkiye'nin sahip olduğu değerlere baktığımızda özellikle turizm potansiyeliyle, coğrafi konumuyla ve hammadde zenginliğiyle çok önemli unsurları elimizde bulduğumuz görülmektedir. Lehimize olan bu unsurları doğru şekilde kullanarak teknolojiyi göz ardı etmeden üstün bir kaliteli üretim ve denetim mekanizması geliştirerek önümüzdeki yıllar için hedeflediğimiz yerlere ulaşmamız çok kolay olacaktır.

Plan sürecinde süt sanayimizin; gıda güvenliği, inovasyon, üretici - sanayi entegrasyonu, mevzuat ve rekabet, istihdam, tüketici algısı ile refah ve sürdürülebilirlik gibi alanlarda uzun dönemli stratejik önceliklerinin olduğu unutulmadan üretici - sanayici - devlet işbirliği gerçekleştirilmelidir.

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 KONGRESİ SONUÇ RAPORU

8 - 9 MAYIS 2014 | İSTANBUL

ET

Ülkemiz hem üretim hem de tüketim olarak gelişmiş ülkelerin oldukça gerisindedir. Türkiye'nin yıllık et üretimi 2013 rakamlarına göre yaklaşık 1 milyon ton tüketimi ise yaklaşık 1 milyon 200 bin ton olup yine yaklaşık 250 bin ton et ithal edilmektedir. Kayıt dışı et üretiminin 450 bin ton olduğu tahmin edilmektedir.

TÜİK verilerine göre 2013 yılında büyükbaş hayvan sayısı bir önceki yıla göre %3,6 artarken küçükbaş hayvan sayısı ise %7,5 artmıştır. Kesilen hayvan sayısına göre ise büyükbaşta %8,5 artış gerçekleşmiş ve küçükbaşta ise %18,8 azalma yaşanmıştır.

Hayvancılık üretiminin yaklaşık %20'si entegre tesislerde yapılmaktadır. Entegre tesislerdeki hayvan varlığı ise ortalama 200-250 adettir. İthal karkas etin kilogram fiyatı 13,5 TL, yerli karkas ise 14,5-15 TL/Kg' civarındadır.

Ülkemizde 2005-2011 yılları arasındaki büyükbaş hayvan sayılarına bakıldığında toplam sığır sayısının 2007-2009 yılları arasında azaldığı, 2009 yılından itibaren arttığı görülmektedir.

İrklarına bakıldığında ise kültür sığırları sayısında düzenli bir artış olduğu, kültür melezi sığırlarda 2006 yılından itibaren düşüş yaşanmakla birlikte, 2009-2011 yılları arasında sayılarında artış olduğu, yerli sığırlarda ise 2005-2011 yılları arasında genel olarak bir düşüş olduğu görülmektedir.

2005-2011 arası küçükbaş hayvan sayılarına bakıldığında ise küçükbaş hayvan sayılarında 2006 yılından 2009 yılına kadar düşüş olduğu, 2010 ve 2011 yıllarında ise yükselme olduğu görülmektedir.

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de keçi sütünden elde edilen ürünlere olan talepteki artışla keçi yetiştiriciliği önem kazanmıştır.

Kesilen hayvan sayısı yıllara göre değişkenlik göstermekle beraber 2013 yılında yaklaşık 10 milyon adet ile maksimum seviyeye ulaşmıştır.

Bir önceki yıla göre %10,4 oranında artan toplam keçi varlığı, sığır, manda ve koyun ile kıyaslandığında yüzdesel olarak önemli oranda artışın görüldüğü tür olmuştur.

	<u>Canlı Hayvan Sayısı</u>			<u>(Baş)</u>	
	<u>Sığır</u>	<u>Koyun</u>	<u>Keçi</u>	<u>Toplam</u>	
2001	10 548 000	26 972 000	7 022 000	44 542 000	
2002	9 803 498	25 173 706	6 780 094	41 757 298	
2003	9 788 102	25 431 539	6 771 675	41 991 316	

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 KONGRESİ SONUÇ RAPORU

8 - 9 MAYIS 2014 | İSTANBUL

2004	10 069 346	25 201 155	6 609 937	41 880 438
2005	10 526 440	25 304 325	6 517 464	42 348 229
2006	10 871 364	25 616 912	6 643 294	43 131 570
2007	11 036 753	25 462 293	6 286 358	42 785 404
2008	10 859 942	23 974 591	5 593 561	40 428 094
2009	10 723 958	21 749 508	5 128 285	37 601 751
2010	11 369 800	23 089 691	6 293 233	40 752 724
2011	12 386 337	25 031 565	7 277 953	44 695 855
2012	13 914 912	27 425 233	8 357 286	49 697 431
2013	14 415 257	29 284 247	9 225 548	52 925 052

Hayvansal Ürünler

-	<u>Kırmızı Et</u>	<u>Süt</u>	<u>Tavuk Eti</u>
2001	435 778	9 495 550	614 745
2002	420 595	8 408 568	696 187
2003	366 962	10 611 011	872 419
2004	447 154	10 679 406	876 774
2005	409 423	11 107 897	936 697
2006	438 530	11 952 099	917 659
2007	575 622	12 329 789	1 068 454
2008	482 458	12 243 040	1 087 682
2009	412 621	12 542 186	1 293 315
2010	780 718	13 543 674	1 444 059
2011	776 915	15 056 211	1 613 309
2012	915 844	17 401 262	1 723 919
2013	996 125	18 223 712	1 758 363

Küresel Piyasaların 2013 - 2022 Öngörüsü

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ve diğer uluslararası kuruluşlar her fırsatta gıda ve açlık sorunu yaşanmaması için bu alana yatırım yapılması gerektiğine dikkat çekiyor. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ile Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)'nun tahminine göre 2050'ye kadar dünyada hayvansal ürün talebinin %70 artması bekleniyor. OECD ile FAO'nun "Tarımsal Bakış 2013-2022" başlıklı araştırmasına göre, dünya et sektöründeki muhtemel gelişmeler özetle şöyledir:

- Dünyada 1 milyar yoksul, hayvancılıkla geçimini sağlamaktadır.
- Küresel et üretim artışında gelişmekte olan ülkelerin payının %80 olması beklenmektedir.
- Kişi başı tüketim, gelişmekte olan başlıca ülkelerde, gelişmiş ülkeler düzeyine yaklaştıkça yavaşlayacaktır.
- Kanatlı eti, hala en düşük fiyatlı, en popüler ürün olacak ve et tüketimindeki artışın %50'sini karşılayacaktır.
- Gelişmekte olan ülkeler, üretim ticaret ve tüketimdeki değişim rolünü güçlendirmeye devam edecektir.
- Yavaşlayan üretim artışı ve güçlü talebin etkisiyle değişen piyasa temelleri nedeniyle gelecek 10 yılda et fiyatlarının yüksek kalması beklenmektedir.
- Geçen altı yılda yüksek yem fiyatlarının etkisiyle azalan kârlılığın, başlıca üretici ülkelerde hayvancılık yatırımlarındaki düşüşün ve arz zincirindeki değişimin etkisi ile piyasalar da giderek daraltılmaktadır.
- Başta BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika) ile diğer gelişmekte olan ülkelerde artan gelir ve nüfus da talebi güçlü tutmaktadır.
- Artan girdi maliyetleri ile arazi ve su kaynaklarının kullanımında alternatif ürün rekabeti nedeniyle küresel et üretiminin gelecek 10 yılda ılımlı bir büyüme göstermesi beklenmektedir.
- Üretimde, geçen 10 yılda %2,3 olan büyüme hızının %1,6'ya düşmesi beklenmektedir.
- Geçen 10 yıldaki bu kadar hızlı artışın sürükleyicisi, kanatlı sektörü olmuştur. Ancak gelecek 10 yıldaki yavaşlamanın sebebi de büyük ölçüde bu sektör olacaktır. Geçen 10 yılda %3,7 olan kanatlı eti sektörü büyüme hızı %1,9'a gerileyecektir.
- Küresel et tüketimi, başlıca tarımsal emtialar arasında en hızlı oranda büyüyenlerden biri olacak. Ancak bazı ülkelerde kişi başına tüketimin doyum noktasına ulaşması nedeniyle büyüme yavaşlayacaktır. Bu yavaşlama gelecek 10 yılda daha da şiddetlenebilecektir.

SU ÜRÜNLERİ

Türkiye’de su ürünleri üretimi, 2013 yılı verileri ile 339.047 ton avcılık ve 233.393 ton yetiştiricilik olmak üzere toplam 572.440 tondur. Sektör yaklaşık 250 binden fazla kişiye doğrudan ve dolaylı istihdam olanağı sağlamaktadır. Su ürünleri sektörü 2013 yılı cari fiyatları ile Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla değeri 2,8 milyar TL’dir. Farklı ekosistem özelliklerine sahip bu dört deniz içerisinde av verimi açısından en verimli deniz Karadeniz’dir. Bunu sırasıyla Marmara, Ege ve Akdeniz takip etmektedir. Kişi başına tüketim ortalama 7 kg ile 16 kg olan dünya ortalaması ve 22 kg olan Avrupa ortalamasının çok gerisindedir.

Sektör’ün güçlü yönleri; zengin biyoçeşitliliği ile deniz ve iç su kaynakları, alt yapı ve imkânları, teknolojik imkânları da kullanan güçlü kurumsal yapısı, gelişmiş balıkçılık filosu ve işleme sanayii, Devlet desteklerinin varlığı ve finansman imkânları, yeterli sayıda ve dikey yapılanmasını tamamlamış örgütler, yeterli sayıdaki eğitim ve Ar-Ge kurumları, dış pazarlara yakınlık ve bu pazarlara uygun ürün arz potansiyeli olarak tanımlanmaktadır.

Sektör’ün zayıf yönleri ise bilimsel verilere dayalı ulusal balıkçılık politikası ve planlarının eksikliği, yetersiz izleme - denetim - kayıt - veri toplama seviyesi, güncel mevzuat ve caydırıcı yaptırımın olmaması, aşırı avcılık, açık deniz balıkçılığının geliştirilememiş olması, Bakanlığın taşra teşkilatındaki yetersiz yapılanma, su ürünleri yetiştiriciliği yatırımlarında bürokratik ve mevzuat engelleri, üretici örgütlerinin planlama ve yönetim ile pazarlamadaki etkisizliği, pazarlama zincirinde fazla sayıda aracının bulunması, uygun kredi ve sigorta sisteminin bulunmaması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yetiştiriciliğe uygun su kaynakları, yetişmiş insan ve gelişmiş yerel teknoloji kapasitesi, güçlü avcılık filosu, uluslararası ve başka ülke sularında avcılık yapabilme imkanları, çevre ile beslenme bilincinin ve refahın artması, sorun ve çözümler konusunda paydaş (Kamu, STK, ve balıkçı) görüşlerinin yakınlaşması, uluslararası işbirlikleri ve Devlet teşvikleri Sektör’deki fırsatları oluşturmaktadır.

Kirlilik, küresel iklim değişikliği, ulusal ve uluslararası yasa dışı / kayıt dışı ve düzenlenmeyen avcılık, sektörel çatışmalar, yem hammaddeleri temininin zorluğu, balık unu ve yağı fabrikalarında aşırı kapasite, balıkçılık kaynaklarının bozulması ve biyolojik çeşitlilikte azalma, aşırı avcılık kapasitesi, doğaya terk edilen av araçları, ulusal ve uluslararası haksız rekabet, enerji maliyetleri ve beklenmeyen fiyat dalgalanmaları ve Akdeniz ülkelerinin münhasır saha ilanları da Sektör’deki tehditleri oluşturmaktadır.

Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliği Sektörünün Temel Sorunları, Öngörülen Stratejik Amaçlar ve Öncelikle Yapılması Gerekenler şöyle açıklanabilir:

- İç su ve denizlerimizdeki mevcut ticari türlerin stok durumları bilinmemektedir. Stratejik amaç ise bilimsel temelli balıkçılık yönetim politikasının oluşturulması ve Avrupa Birliğine uyum sağlanmasıdır. Öncelikle yapılması gerekenler; stok durumlarının araştırılması, izlenmesi ve teknik altyapının oluşturulmasıdır.

- Deniz koruma alanları yetersizdir. Stratejik amaç, ekosistemlerin bütünlüğünün sağlanmasıdır. Öncelikle yapılması gerekenler; deniz koruma alanlarının belirlenmesi ve ilan edilmesi, koruma alanları ilanı için kriterlerin belirlenmesi, balıkçılığın sınırlandırıldığı alanların belirlenmesidir.
- Denetim etkinliği zayıftır. Stratejik amaç, balıkçılık denetimlerinin daha etkinleştirilmesi ve Avrupa Birliği'ne uyum sağlanmasıdır. Öncelikle yapılması gerekenler; su ürünleri denetimlerinde etkinliğin sağlanması, yasa dışı avcılığın ve kayıt dışı balık satışlarının engellenmesi, kurumlarda denetimde görevli su ürünleri eğitimi almış personel istihdamının artırılması ve altyapılarının güçlendirilmesidir.
- Balıkçılık filusunda av gücü fazlalığı söz konusudur. Stratejik amaç; güçlü filo sahiplerine yeni kaynaklar bulmak, avcılık kapasitesini azaltmak ve ekonomik balıkçılık yapmaktır. Öncelikle yapılması gerekenler; filodaki balıkçı gemilerinin balıkçılığı bırakmaları için özendirilmesi, mevcut ruhsatlı balıkçı gemileri için izin verilen boy ve motor gücü artışı uygulamasının durdurulması, diğer ülkelerde yeni balıkçılık sahalarının açılması olarak belirtilebilir.
- Su ürünleri mevzuatı güncel bir yapıda değildir. Stratejik amaç; su ürünleri sektörünün sürdürülebilir gelişiminin sağlanması, güçlendirilmesi ve Avrupa Birliği'ne uyum sağlanmasıdır. Öncelikle yapılması gerekenler; Su Ürünleri Kanunu'nun yeniden gözden geçirilmesi, Kanun'a bağlı olarak gerek duyulan ikincil mevzuatların (yönetmelik, tebliğ) yayımlanmasıdır.
- Balıkçıların sosyo-ekonomik koşulları yetersizdir. Stratejik amaç; balıkçıların refah düzeylerinin ve koşullarının iyileştirilmesidir. Öncelikle yapılması gerekenler; balıkçı barınaklarının alt ve üst yapı tesislerinin tamamlanması, balıkçılık turizmi, ekoturizm vb. alternatif gelir kaynaklarının oluşturulmasıdır.
- Pazarlama sistemi yetersizdir. Stratejik amaç; pazarlama olanaklarının ve rekabet gücünün artırılmasıdır. Öncelikle yapılması gerekenler; uluslararası ve ulusal pazarların geliştirilip yeni pazarların oluşturulması, rekabet gücünü ve ihracatı artırıcı teşvik ve desteklerin uygulanması, su ürünleri borsasının kurulması, her türlü işlenerek katma değer sağlanmış ürünlerin ihracatına teşviklerin uygulanmasıdır.
- Su ürünleri yetiştiriciliğine dair politikalar eksiktir. Stratejik amaç; yetiştiriciliğin geliştirilmesidir. Öncelikle yapılması gerekenler; ulusal yetiştiricilik politikasının belirlenmesi; tüm paydaşların katılımı ile eylem planlarının hazırlanması, yetiştiricilik alanlarının belirlenmesi ve ilan edilmesi, kıyı yapıları entegre planlarında iskele ve lojistik tesislerin kurulacağı alanlara yer verilmesi ve bunların yapılmasının sağlanması, çevre dostu yetiştiricilik sistemlerinin teşvik edilmesi, su ürünleri sağlığının korunması, yem ve yem hammaddeleri temininde ve üretiminde sürekliliği sağlayacak tedbirlerin alınmasıdır.

Su ürünleri kaynaklarından istenilen ölçüde yararlanmak, ancak bu kaynakları koruyup geliştirmekle mümkündür. Bu kaynakların sürdürülebilirliği için, balıkçılık aktivitelerinin bilinçli şekilde yürütülmesi, balıkçılık sorunlarının çözülmesi ve geleceğe dönük yönetim planlarının yapılması gerekir.

Ülkemizin deniz ve iç su kaynaklarından avcılık yoluyla elde edilen üretimin daha fazla artmayacağı bilinen bir gerçektir. Ancak alınacak korumacı önlemlerle sürdürülebilir kılınması mümkündür. Bu durumda 2023 yılında yaklaşık 85 milyon olacak ülke nüfusuna yeterli su ürünleri temin etmenin yegâne yolu kültür balıkçılığının artırılması ve ithalattır. 2023 yılında halen çok düşük olan bugünkü tüketim oranını korumak için dahi yetiştiricilik yoluyla en az 500 bin ton üretim gerekecektir.

2023 Vizyonu için Et, Süt ve Su Ürünleri Stratejileri

Hayvansal proteinler, içerdikleri amino asitlerden dolayı, insanın büyüme, gelişme ve sağlıklı kalabilmesinin yanı sıra beyin gücünün gelişmesi bakımından da önemlidir. Bitkisel proteinlerde bulunmayan 10 adet esansiyel amino asit, sadece hayvansal proteinlerde yeterli ve dengeli şekilde bulunmaktadır.

Dengeli beslenmede bir insanın günde beher kg vücut ağırlığı için 1 gr protein tüketmesi ve bu proteinin de en az üçte birinin hayvansal ürünlerden sağlanması gerekmektedir. Bu ise günlük 35 gram hayvansal proteinin tüketilmesi demektir. Hayvansal besinlerdeki protein miktarı; ette %15-20, balıkta %19-24, yumurtada %12, sütte %3-4 ve peynirde %15-25'dir. Bunun için süt, yumurta, beyaz et ve kırmızı etin günlük olarak düzenli tüketilmesi gerekir.

Gelişmiş ülkelere baktığımızda kişi başına günlük protein tüketimi 102 gram olup, bunun 70 gramı hayvansal kaynaklı proteinlerden oluşmaktadır. Ülkemizde yaklaşık 84 gram olan kişi başına protein tüketiminin ise ancak 17 gramı hayvansal kaynaklı proteinlerden karşılanmakta, yani ülkemizde tüketilen günlük protein miktarının %73'ü bitkisel gıdalardan sağlanmaktadır. Bu dengesiz beslenmedeki en önemli pay, ülkemiz hayvansal gıda üretiminin yetersizliğidir.

- Politika belirlenirken et ve süt sektörü birbiriyle ilişkilendirilip ayrı şekilde değerlendirilmelidir.
- Herhangi bir politik mülahaza dikkate alınmadan, et süt ve su ürünleri istatistiklerinin (üretim ve tüketim rakamları) doğru şekilde tespit edilmesi stratejik bir gerekliliktir. Bu anlamda üretimden tüketime, tüm safhalarda kayıt mekanizmaları daha etkin bir şekilde çalışır hale getirilmelidir.
- Destekleme politikalarında; bölgesel farklılıklar, öngörülebilir süreler (örneğin ABD'deki gibi 7 yıllık), tüm sektörün (üretim, işleme ve tüketim) dâhil edilmesi, etkinliğinin sorgulanması, sektörün rekabet edebilir bir yapıya gelmesine yönelik kaynakların alternatifleri ile değerlendirilmesi, sektörü dönüştürecek şekilde yaygın ve etkin uygulanmasına yönelik tedbirler önemle dikkate alınmalıdır.

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 KONGRESİ SONUÇ RAPORU

8 - 9 MAYIS 2014 | İSTANBUL

- Türkiye için çok önemli bir problem olan ve rekabet edebilirliği olumsuz etkileyen hayvan hastalıklarına karşı radikal biçimde mücadele edilmelidir.
- Ara malların (starter kültür, soya gibi yem hammaddeleri, özel ambalaj malzemeleri, sertifikalı balık yumurtası, yüksek kaliteli sperma vb.) ülkede üretilmesi ve dışa bağımlılığın azaltılması için Ar-Ge faaliyetlerinin gerçekleştirilmesine yönelik Ar-Ge enstitüleri kurulmalı, ilgili destekler artırılmalı ve Ar-Ge konuları finansman tasarrufu açısından koordine edilmelidir.
- Katma değeri yüksek ürün üretimi önemlidir. Ar-Ge enstitülerine yönelik Gıda-Tarım Teknoparkları kurulmalıdır. Bu anlamda, uluslararası kuruluşlarla ve bölgesel işbirlikleri ile birlikte hareket edilmelidir.
- Et ve süt sektörünün rekabet edilebilirlik açısından en önemli problemi olan düşük verimliliğin ortadan kaldırılması için son yıllarda önem verilen ıslah çalışmaları, daha etkin ve kısa zamanda sonuç alabilecek şekilde yeniden tasarlanmalıdır.
- Yöresel ürün çeşitliliği ulusal piyasaya yansıtılmalı, özellikle süt ürünlerinin standardizasyonu, geleneksel işleme, markalaşma ve coğrafi işaretleme uygulamalarının yaygınlaştırılması konusunda politikalar oluşturulmalı ve yürütülmelidir.
- Et, süt ve su ürünlerinde uluslararası ortalamalarla kıyaslandığında var olan tüketim açığı giderilmeli ve talep artışı sağlanarak sektörün daha kârlı bir üretim alanı olması için tüketimi teşvik edici politika araçları ABD ve AB'de olduğu gibi kullanılmalıdır.
- Gıda güvenilirliği ve beslenme konusunda kamuoyunu doğru bilgilendirecek güvenilir mekanizmaların oluşturulması ve yaygınlaştırılması hususunda politikalar belirlenmelidir.
- Gittikçe monopol bir piyasa yapısı arz eden perakende sektörü ile ilgili düzenlemeler yapılarak et ve süt ürünlerinin pazarlama marjı içindeki payları düşürülmeli, dolayısıyla üretici ve tüketici korunmalıdır.
- Beyaz et üreticilerinin, AB'ye ihracatının önündeki "çiğ et ihracat izni" engelini kaldırılması hususunda gerekli çalışmalar süreklilik arz edecek şekilde ele alınmalıdır.
- Kesimhane kontrolü de şarttır. Kesimhanelerimiz %22 kapasite ile çalışırken Fransa'dakiler %90 kapasite ile çalışmakta, %85'e düşerse rahatsızlık duyulmakta ve insanlar yok pahasına et satımına yönelmektedir.
- Mera alanlarının ıslahı konusunda da eksiklerimiz söz konusudur. Et ve Balık Kurumu, bu anlamda kapasitesi düşük mezbahalar yerine bunların ilçelere yönlendirilmesi konusunda destek olmalıdır. Kapasite kullanım oranlarının gelişmesi için Et ve Balık Kurumu'nun bu anlamda bir düzenleyici olması gerekmektedir.

- Hedef olarak et depolama siteleri kurulup burada tek veya birkaç noktadan et satışı yapılmasının, rakamsal ve güvenlik bazında et satımının ve kapasitesinin tahliline fayda sağlaması beklenmektedir.
- Stratejik canlı deniz kaynaklarımızın (hamsi gibi) sürdürülebilir kullanımını destekleyecek ulusal programların daha etkin uygulanması sağlanmalıdır.
- Su ürünleri avcılığında sürdürülebilirliğin bir diğer önemli unsuru olan kontrol mekanizması güçlendirilmelidir.
- Su ürünleri yetiştiriciliğinde yoğun AR-GE çalışmaları ile yem hammaddelerinde dışa bağımlılığı azaltacak yöntemler geliştirilmelidir.
- Kombine sığır ırkları yerleşmeli ve üretimde sürekliliği sağlanmalıdır. Bunu yapmakla şu anki hayvan sayısı ile yılda 150.000 ton ilave kırmızı et üretimi olacaktır.
- Kırmızı et üretiminin en az %30'u küçükbaş hayvancılıktan sağlanmalıdır. Bunu gerçekleştirebilmek için koyun sayısı 60 milyona çıkartılmalıdır.
- Kırmızı et sadece sığır eti olarak algılanmamalıdır. Böyle düşünülmesi halinde tek bacağı üzerinde yürümeye çalışan insan gibi zorlanılacak ve ithalat gibi koltuk değneğine sürekli ihtiyaç duyulacaktır. Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık birlikte düşünülmelidir.
- Kurban bayramı ve Hac ibadeti döneminde Suudi Arabistan pazarı göz önüne alınarak küçükbaş hayvan üretimi planlanmalıdır. Küresel gıda krizi ve başka sebeplerle doğacak ihracat kısıtlaması için hazırlıklı olunmalıdır.
- Öncelikle koyunculuk ağırlıklı olarak AB ülkeleri ve diğer ülkelere ihracat yapılabilir.
- Kurban döneminde üreme yeteneği olan dişi sığır ve koyun kesimi engellenmelidir.
- AB ülkelerine süt ve süt ürünleri ihracatı yapılabilmesi için eksiklikler kısa sürede giderilmeli ve ihracatın sürekliliği sağlanmalıdır.
- Mezbaha, hayvan pazarları ve hayvan nakil araçlarının modernizasyonu tamamlanmalıdır.
- Destekleme uygulamaları çok yıllık planlanmalı, sık değiştirilmemeli, bütün alt sektörler için uygulanmalıdır.
- Kişi başına süt, kırmızı et ve balık tüketimi artırılmalıdır. Bunun için etkin ve sürekliliği olan kampanyalar yürütülmelidir.

- Hayvansal üretimde izlenebilirlik sağlanmalıdır.

2014 Türkiye'sinde "Doğru ve Güvenilir Veri" hala büyük bir problem olarak yer almaktadır. TÜİK rakamları itibariyle sektörün tümünü temsil eden bir rakamsallaşma söz konusu değildir. Sektördeki hayvan sayısı, üretim-tüketim değerleri vb. temel tarımsal istatistiklere şüpheyle yaklaşılmaktadır. 2023 Vizyonu'na dair stratejide doğru ve güvenilir veri en önemli araçtır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. kuruluş yıldönümü olan 2023'te Türkiye ekonomisinin dünyada ilk 5 ekonomi arasında yer almasını amaçlayan "2023 Vizyonu" bağlamında; Türkiye tarımı daha iyi bir performans göstermeli, 150 milyar dolarlık bir tarımsal üretim değeri ile ilk 5 ülke arasına girmeli, 40 milyar dolarlık tarımsal ihracata ulaşmalı, tüm sulanabilecek arazilerde sulu tarım yapılmalı, et, süt ve su ürünleri sektörü de bu gelişimin bir parçası olmalıdır.

10. OTURUM

İklim Değişiklikleri; İklim Biliminin Geliştirilmesi, Çok Boyutlu Bölgesel Öngörüler Fırsat ve Risk Senaryoları 2023

Ege Üniversitesi'nden **Prof. Dr. Nazimi AÇIKGÖZ**'ün oturum başkanlığını yaptığı "İklim Değişiklikleri; İklim Biliminin Geliştirilmesi, Çok Boyutlu Bölgesel Öngörüler Fırsat ve Risk Senaryoları 2023" başlıklı oturuma Prof. Dr. Nazimi AÇIKGÖZ (Ege Üniversitesi), Prof. Dr. Kenan PEKER (Selçuk Üniversitesi) konuşmacı olarak, İsmail Hakkı TEKİNER (İstanbul Aydın Üniversitesi) müzakereci olarak katılmıştır. Oturumun raportörlüğünü İsmail Hakkı TEKİNER (İstanbul Aydın Üniversitesi) üstlenmiştir.

Toplumun büyük bir kesimi, küresel ısınmanın olumsuz etkilerini çoktan gözlemlemiş ve olayın şakaya gelir yanının olmadığına inanmış görünmektedir. Ancak, bazı ülkelerdeki kömür lobileri küresel ısınmanın gerçek dışı olduğu şeklinde karşı görüşler ileri sürmektedirler. Bu nedenle Küresel ısınma sebebiyle yaşanan iklim değişikliği olgusu ile mücadelede yeni stratejiler geliştirmek gerekmektedir. Tüm Dünya ülkelerini ve insanlığı yakından ilgilendiren bu süreç, Türkiye'de gereken ilgiyi henüz görmemektedir.

Küresel ısınmanın temel nedeni, atmosferdeki doğal gaz (su buharı, karbon dioksit (CO₂), metan (CH₄), azot oksidül (nitroz oksit, N₂O) ve ozon, O₃) miktarlarındaki değişimlerdir. Yüz milyonlarca yıldan beri süre gelen doğal sistemin bozulması maalesef insan kaynaklıdır ve endüstrileşme sonucu ortaya çıkmıştır. 1958 yılında 315 ppm (milyon hacimde bir molekül) olan atmosferdeki yıllık ortalama karbondioksitin, 2012 yılında 394 ppm'e ulaşmasındaki istatistiki önemli doğrusal korelasyon (yıllarla) olayın ciddiyetini yeterince sergilemektedir. Atmosferik sera gazlarının artışı yalnız sıcaklığa değil hava basıncı, rüzgâr, fırtına, tayfun, yağış ve atmosferik diğer değişikliklere yol açmaktadır.

Gelişmiş iklim modellerinden iyimser ve kötümser tahminlere yöre, 2100'lerde, küresel ortalama yüzey sıcaklıklarının 1 - 4 OC artması beklenmektedir. Ne var ki, söz konusu iklim değişikliğinin tarımdaki olumsuz etkisi şimdiden yaşanmaya başlanmıştır.

Sera gazı başta olmak üzere, iklim değişikliğini tetikleyen kaynakların etkilerini en aza indirmek üzere, birçok ülke çoktan bazı antlaşmalara imza atmış ve "İklim Değişikliği Ulusal Eylem Planlarını" uygulamaya koymuştur. Örneğin Avrupa Birliği %20 - %30, Avustralya %15 - %25, ABD %17, Türkiye %11'lik salım azaltmayı taahhüt etmiştir.

Sonuç olarak Dünya ülkeleri ve Türkiye için küresel ısınmanın ana etmenlerinden olan sera gazları salınımını azaltmaya dönük taahhütlerin yerine getirilmesi için tedbirler alınması ve uygulanması son derece önem taşımaktadır.

Fosil yakıt kullanımını aşağıya çekmek üzere devreye sokulan biyoyakıtlara bakılacak olursa, dünya gıda fiyatlarını yükselttiği gerekçesiyle biyoyakıtta Avrupa Birliği (AB) tarafından getirilen sınırlamalara rağmen Türkiye'nin bu konudaki stratejisi hatalı bulunmaktadır.

Küresel ısınmanın neden olacağı kuraklığa karşı, bazı ülkeler tarımlarında yeni kararlar almak zorundadır. Bitkisel üretim karbondioksiti oksijene dönüştürerek, küresel ısınma kaynaklarının etkisini aşağıya çekse de diğer sera gazları ile ısınmayı tetiklemesi nedeniyle "tarım", iklim değişiminin ana sektörlerinden biridir. Fosil yakıtlardan sonra %14 payla tarım, sera gazı salınımında ikinci sektör olarak karşımıza çıkmaktadır. Ne var ki %6 paya sahip orman açmaları ve toprak işlemleri de tarım sektöründen ayrılamaz.

Diğer taraftan fosil yakıtların kullanımında da tarımı yok sayamayız. Bu durumda, tarım sektörünün iklim değişimindeki olumsuz katkısı %20'lerin altında olamaz. Söz konusu oranın yarısı metandan kaynaklanmaktadır. Metan gazı, özellikle hayvanların geviş getirmeleri, hayvansal gübrelerin toplanması, taşınması ve dağıtımı esnasında ortaya çıkmaktadır. Yine su içinde yetiştiği için, çeltik tavalarındaki fermantasyon da metan gazının üretilmesine neden olur.

Karbondioksit her ne kadar fosil yakıtlardan kaynaklanıyorsa da, yeni tarım alanlarının açılması aşamasında da oluşmaktadır. Yarının büyük artış gösterecek gıda gereksinimini karşılayacak bitkisel üretimde kullanılacak gübre miktarı artacaktır. O nedenle gübre kullanım tekniğinde yeni uygulamalara gereksinim olacaktır.

Yine gelecekte çeltik tarımında "gölleme" yöntemleri yerine "kır çeltiği", yani yağmurlama sistemleri arayışları yerinde olacaktır. Bu sebeple küresel ısınmanın olumsuz etkilerini azaltmak için topyekûn bir Ulusal Eylem Planı'nın sürekli geliştirilerek, toplumun her kesimine yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Küresel ısınmanın gıda güvenirliliğini tehdit ettiği yadsınamaz. Özellikle atmosferdeki karbondioksit oranının artması ile gıda maddelerinde yaşanacak kalite düşüklüğü araştırmacıları daha da zorlayacaktır. Örneğin, N2O salınımının azaltılmasında minimum toprak işleme tekniği olan “anıza ekim”le daha az toprak işleme ve dolayısıyla daha az yakıt tüketilecektir.

Biyotek çeşitlerin ekimi ile daha az insektisit kullanımı ve dolayısıyla fosil yakıt tasarrufu yanında çevre kirlenmesinin de önüne geçilmiştir. Nitekim yabancı ot ilacına dayanıklı soyanın anıza ekimi ile dünyada 1996-2012 yılları arasında sağlanan yakıt tasarrufu yanında, 203 milyon tonluk CO2 gazının atmosfere karışması önlenmiştir. Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılacakları bölgelerde devreye alınmalarından önce ciddi bilimsel etütlerin yapılması ve toplumun her kesiminin çevre bilincini kazanmaları sağlanmalıdır.

Söz konusu iklim değişikliğinin özellikle Akdeniz Bölgesi’nde tarımı çok etkileyeceği ve bazı bitkilerde örneğin buğdayda %20, çeltikte %30 ve mısırdaki %47’ler seviyesinde verim kayıpları yaşanacağı beklenmektedir. 2080’ler için yapılan bir tahmine göre Avrupa, Rusya ve Orta Asya’da küresel ısınma sonucu tarımsal verimlilik %15, İsveç, Norveç ve bazı Orta Asya ülkelerinde ise %35 artacaktır.

Buna karşın Afganistan, Suudi Arabistan ve Türkiye’nin oluşturduğu bir grupta verimlilik %15, İran, Irak, Suriye, Pakistan ve Hindistan gibi Asya ülkeleri ile Afrika ülkelerinde ise %50 düşecektir. Suudi Arabistan’ın var olan su kaynaklarını daha etkin kullanma amacıyla, 2016’dan sonra buğday tarımına son verme kararı, tüm bu tahminlerin ne derece gerçekçi olduğunun belgesidir.

Küresel ısınmanın olumsuz etkileri şimdiden yaşanmaya başlamıştır. Özellikle tarımda izlenen olumsuz etkileri minimuma indirmek için söz konusu ekolojik koşullara adapte olacak yeni genotipler geliştirilmektedir. Söz konusu çeşitlerin biyotik ve abiyotik koşullara dayanıklı olması beklenmektedir. Kurağa, soğuğa, sıcağa, tuzlu ve alkali koşullara dayanıklı yeni çeşitlerin geliştirilmesi gelişmiş araştırma stratejilerine gereksinim duymaktadır. 2013-2017Türkiye Tarımsal Kuraklıkla Mücadele Stratejisi ve Eylem Planı’nın bu hedefe ulaşmada yeterli olduğu söylenemez.

Sonuç olarak küresel ısınmanın olumsuz etkilerinden tarımda rekolte düşüşü, abiyotik ve biyotik koşullara karşı yeni teknolojiler, politikalar, yeni genotipler ve amaca dönük gen kaynaklarının tespiti geniş kapsamlı şekilde geliştirilmelidir.

Küresel ısınmada tarımsal üretimin sürdürülebilirliği bakımından Afrika ülkeleri, Mısır ve Hindistan ile Brezilya’da kurulan araştırma merkezlerinin detaylıca incelenmesi ve Türkiye için en uygun model yeniden yapılandırılmalıdır. Türk üniversitelerinin ıslah edilen bitki türlerinin geliştirilmesindeki yaklaşık %5’lik payının artırılması için Konya ve Erzurum’ da açılan araştırma enstitüleri yaygınlaştırılmalı ve bu konudaki bilimsel çabalar teşvik edilmelidir.

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 KONGRESİ SONUÇ RAPORU

8 - 9 MAYIS 2014 | İSTANBUL

Değişen iklim koşullarına uyacak yeni çeşitleri geliştirmek üzere dünyada çarpıcı projeler uygulanmaktadır. Bu projelerde hedef kurağa dayanıklı mısır, arpa, buğday, çeltik (kır çeltiği) ve kurağa, yüksek sıcaklıklara, tuzluluğa dayanıklı nohut hatlarını belirlemek olmuştur.

Hayvansal üretiminin küresel ısınmadan minimum düzeyde etkilenmesi amacı ile söz konusu koşullara adapte olacak genotipler geliştirmek için bilim insanları yarış halindedir.

Türkiye’de açılan Kuraklık Test Merkezleri ancak var olan genotipleri test edebilecektir. Yeni genotiplerin geliştirilmesi için mevcut bitki ıslah potansiyelinin büyük ölçüde artırılması gerekmektedir. Bu, özellikle Batı ülkelerinde var olan özel bitki ıslahı kuruluşlarının, ülkemizde henüz devreye girememiş olmasından ötürü önemlidir.

Ülkemizde tarımı yapılan 150’ye yakın kültür bitkisinin değişik uygulamaları (kışlık - yazlık, ana ürün - ikinci ürün, sahil kuşağı - geçit bölgeleri) ve farklı yetiştirme bölgeleri nedeniyle binlerce yeni genotipin geliştirilmesi kaçınılmazdır. Bunun mevcut araştırmacı potansiyeli ile gerçekleşmesi ise olanak dışıdır.

Tarımsal araştırma sistemlerine bakıldığında; Brezilya ve Hindistan gibi BRIC ülkelerin, ülkemizden farklı olarak üniversiteleri de tarımsal araştırma konseylerine dâhil ettikleri görülmektedir. Türkiye’nin elinde var olan araştırma potansiyelinin devreye gireceği bir tarımsal araştırma sistemi arayışına gidilmelidir.

Türkiye küresel ısınmanın tarıma etkilerini asgariye indirgeyecek kısa vadeli projeksiyonlar geliştirmek zorundadır (Üniversitelerde öncelikle kültür bitkilerine yönelik kurağa, sıcağa, soğuğa, tuzlu koşullara adapte olacak genotiplerin belirlenmesi için fenotipik, morfolojik, moleküler karakterizasyon projeleri başlatılması, bu tip projelere TÜBİTAK tarafından öncelik verilmesi, güdümlü projelerin geliştirilmesi, bu projelere özel sektörün de desteğinin sağlanması bu kapsamda değerlendirilebilir).

Yenilenebilir enerji kaynakları devreye alınmadan önce kullanılacakları bölgelerde ciddi bilimsel etütler yapılmalı ve toplumun her kesimine çevre bilinci kazandırılmalıdır. İklim değişikliğinin Türkiye’deki sosyoekonomik boyutları ulusal gerçeklere göre detaylı şekilde irdelenmeli, orta ve uzun vadeli toplumsal planlar bu gerçeklere göre yapılandırılmalıdır.

Biyoteknoloji sayesinde bitki ıslahı çalışmalarına kamuoyu ve özellikle organik tarım üreticilerinin karşı duruşlarının aşılması için tedbirler alınmalıdır. İklim değişikliğiyle mücadele kapsamında, özellikle zirai açıdan bitkilerin sınıflandırılmaları tekrar revize edilmelidir. Türkiye için iklim değişikliğine uyum sağlayacak tescilli yeni bitki türlerinin geliştirilmesi için akademik, kamu ve özel sektör işbirliğiyle seferberlik başlatılmalıdır.

İklim değişikliği sebebiyle karşılaşılabilecek her türlü olumsuz etki hakkında kamuoyunda algı yaratmaya dönük aydınlatıcı ve bilgilendirici faaliyetler; başta Devlet ve kamu eliyle, özel sektör ve sivil inisiyatifler dâhil olmak üzere yazılı, görsel vb. kanallar aracılığıyla düzenli şekilde başlatılmalıdır.

Yazılı ve görsel basın yayın kuruluşlarının iklim değişikliğine olan ilgisizliklerinin, pozitif bir dönüşüm geçirerek, medya gücünü halkın bilinçlendirilmesi hususunda kullanmaları için tedbirler alınmalıdır.

Üniversitelerde iklim değişikliğiyle alan içi ya da alan dışı ilişkisi olan, Sağlık Bilimleri, Mühendislikler, Temel Bilimler ve Sosyal Bilimler alanında ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitim ve öğretimi gören öğrencilerin müfredatları gözden geçirilmeli, disiplinler arası çalışmalara teşvik edilmeli ve iklim değişikliğiyle mücadelede profesyonel görev yapacak şekilde donatılmalıdır.

Yüksek lisans ve doktora seviyelerinde iklim değişikliğiyle ilgili araştırma tezleri teşvik edilmeli, bu konuda çalışmak isteyen araştırmacılara burs, uluslararası akademik etkinliklere katılımlarında destek, doktora sonrası araştırma olanakları tanınmalıdır.

Bilim ve teknolojiyi yakından takip eden meslek alanlarında eğitim gören öğrencilerin, yalnızca temel ve uygulamalı dersler almaları yanında; kendilerine estetik yeteneklerinin artması için güzel sanatlar ve doğa bilimleri dersleri de zorunlu okutulmalıdır.

Öğrenciler, eğitimleri süresince elde ettikleri bilgiler ve becerileri ekosistemi bozmadan nasıl uygulayacaklarını sanatsal açıdan da irdelemelidirler. Bu konuda başta Devlet, YÖK, üniversiteler ve özel sektör ile her türlü sivil kuruma büyük sorumluluk düşmektedir.

Sonuç olarak; İnsan ve diğer tüm canlılar içinde buldukları ekosistemin ayrılmaz birer parçasıdır. Daha mutlu ve refah seviyesi yüksek bir Türkiye için bilim vazgeçilmez bir rehber olmalıdır.

Dünya'nın herhangi bir yerinde ekosistemde oluşacak bir değişim Türkiye de dâhil olmak üzere herkesi etkileyecektir. İklim değişikliği bu gerçeği evrensel boyuta taşımakta ve her türlü doğal kaynakların dengeli ve eşit şekilde kullanılmasını zorunlu kılmaktadır.

Türkiye için uzun dönemde tüm bu çalışmaları denetleyecek, yönlendirecek ve kontrolünden sorumlu olan bir üst konsey kurulmalıdır. İklim değişikliğinin Türkiye'de sosyoekonomik boyutları ulusal gerçeklere göre detaylı şekilde irdelenmeli, orta ve uzun vadeli toplumsal planlar bu gerçeklere göre yapılandırılmalıdır.

Kaynakların dikkatli şekilde kullanılması, israf etmemek, tasarruf etmek ve ihtiyaçtan fazla tüketmemek için Türk halkını bilinçlendirecek tedbirler bütününün ulusal eğitim politikaları ve Devlet tarafından zaman geçirilmeden uygulamaya konulmaları gerekmektedir.

Yazılı ve görsel basın yayın kuruluşlarının iklim değişikliğine olan ilgisizliği pozitif bir dönüşüm geçirmeli, medya gücünün halkın bilinçlendirilmesi hususunda kullanılması için tedbirler alınmalıdır.

11. OTURUM

Türk Tarımının Model Rolü

TAGEM'den **Dr. Suat YILMAZ**'ın oturum başkanlığını yaptığı "**Türk Tarımının Model Rolü**" başlıklı oturuma Prof. Dr. Cengiz SAYIN (Akdeniz Üniversitesi), Doç. Dr. Fatma Handan GİRAY (Süleyman Demirel Üniversitesi), Prof. Dr. Ahmet BAYANER (Akdeniz Üniversitesi) konuşmacı olarak katılmıştır. Oturumun raportörlüğünü Yrd. Doç. Dr. Mithat DİREK (Selçuk Üniversitesi) ve İsmet ŞEKER (Tarım Ekonomisi Uzmanı) üstlenmiştir.

Türkiye birçok tarımsal üründe, dünyanın önde gelen üreticileri arasındadır. Ülkenin kuvvetli olduğu tarımsal üretim alanları olduğu gibi zayıf olduğu alanlar da mevcuttur. Ancak çalışkan ve bol çiftçisi olan ülkemizin bir karar vererek kendi stratejik alanlarını belirlemesi gerekmektedir. Bu alanları belirlerken de mevcut durumda güçlü olduğu kaynakları fırsata çevirme bağlamında bir strateji izlenmelidir.

Ülkemiz engebeli bir arazi yapısı ile birlikte bol işgücüne sahip olduğu için sebze ve meyve sektöründe kendisini geliştirmesi önemlidir.

Bunu bir örnek ile ifade etmek gerekirse, geçen yıl mayıs sonunda Hadim-Konya'da yöreden gelen kirazlar yenirken, yörenin diğer bir yerinde kirazlar yeni çiçekleniyordu. Bu demektir ki Bölge geliştirilebilirse, iki ay süre ile dünya piyasalarına taze kiraz sunabilme şansı olur.

Böylece sürekli bir tedarikçi-üretici ülke olarak hem marka hem de arz sürekliliği bağlamında dünya piyasalarında kalıcılık sağlanabilir.

Bu bağlamda ilgili bakanlığın belirli bir hedef doğrultusunda kararlar alması ve politikaları bu doğrultuda oluşturması gerekir. Günübirlik değişen koşullarla değişen politikalar ya da Hükümet tercihlerinin değişmesi süreklilik sağlamayacağı için oluşturulacak politikalara zarar verir.

Bundan bir süre önce oluşturulan ve çerçevesi çizilen agro-ekolojik özelliklere göre oluşturulan tarım bölgelerinin bu politika ile desteklenmesi gerekir.

Dolayısıyla her bölgede her çiftçiye destek verilmesi şeklinde gelişen mevcut politika sayesinde 30 bölgede 30 farklı üründe sadece ülkenin ihtiyaçlarını değil, dünyaya gıda ve tarımsal ham maddeler satan ülke konumuna gelinebilir. Bunun için tüm koşullar mevcut olmakla birlikte uygulamadan kaynaklanan sıkıntılar bulunmaktadır.

Artık çiftçinin de her ürün yerine belirli ürünlerde uzmanlaşmasının gerekliliği açık biçimde ortadadır.

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 KONGRESİ SONUÇ RAPORU

8 - 9 MAYIS 2014 | İSTANBUL

2023 öngörümüz, sağlam tarımsal bilgilerle doğru ve sürdürülebilir politikaların uygulanmasıdır. Bunun için yapılması gerekenler şöyle sıralanabilir:

1. Haziran ayında başlanacak TARIM SAYIMI her türlü politikadan arındırılarak, doğru ve güvenilir biçimde yapılmalıdır. Zira sağlam uygulama, ancak doğru verilerle yapılabilir.
2. Personelin, veri girişi yapan sıradan memur yerine kontrol ve uygulamalara doğrudan katılan pozisyona döndürülmesi gerekir.
3. İl Müdürlüklerinin, hantal ve çağdışı memur anlayışından uzaklaşacak, aktif ve politika üretenlere yardımcı olacak şekilde yeniden yapılandırılması gerekir.
4. İl Müdürlüklerindeki personelin çiftçiye danışmanlık yapması yerine, çiftçiye danışmanlık yapanları kontrol eden bir yapıya döndürülmesi gerekir. Ayrıca müdürlükteki görevini yapma yerine kendi işini yapan birçok personelin de bulunduğu göz önüne alındığında, personelin yeniden yapılandırılması ve İŞ TANIMI yapılarak, belirli işlere odaklandırılması şarttır.
5. Havza Bazlı Desteklerin aktif biçimde uygulanması ve havzalara desteklerin bu doğrultuda verilmesi gerekir. Diğer bir ifade ile her çiftçi her türlü üretimi yapar anlayışından, belirli üründe uzmanlaşan çiftçilere geçiş yapılması gerekir. Bu durum tarımda uzmanlaşmayı getireceği için teknik personelin de uzmanlaşmasına zemin hazırlayacaktır.
6. Tarımsal Danışmanlık sistemi tüm çiftçileri kapsayacak biçimde uygulanmalıdır. Diğer bir deyişle üretim sorumluluğu danışmana yüklenmeli, hatalı ve yanlış üretimden danışman sorumlu olmalıdır. Ayrıca danışmanı olmayan çiftçiye de destek verilmemelidir.
7. Tarımsal ürünler işlenmeden, diğer bir ifade ile tarladan sofraya sevk edilmemelidir. Tarladan sofraya mutlak bir kontrol mekanizması kurulmalı, ihracatta olduğu şekli ile laboratuvar ve teknik personelin kontrolü sağlandıktan sonra tüketiciye arz edilmelidir. Böylece ilaçlama yapıldıktan sonra ürünlerin tüketiciye sevki gibi bir durumun meydana getireceği olumsuz durumlardan kaçınılabilir. Unutulmamalıdır ki tarım ilaçları zehirlidir, sadece böcekleri değil, insanları da öldürmektedir.
8. Toprak Yasası, uzmanlaşan ve mesleği çiftçilik olan kimseler için bir ilktir. Çiftçilikle birlikte profesyonel üreticinin meydana çıkarılması gerekir. Böylece muhasebe kayıtları da olan çiftçiler meydana geleceği için vergi kayıp ve kaçakları da önlenilebilecektir.
9. Üretim sorumluluğu sadece çiftçiye yüklenmemelidir. Danışman da aynı şekilde sorumluluk almalıdır.
10. Risk analizine göre belirlenen ve düzenlenen primler, çiftçilere hem destek verecek hem de üretimi sürekli ve güvenilir kılacaktır.

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 KONGRESİ SONUÇ RAPORU

8 - 9 MAYIS 2014 | İSTANBUL

Tüm bu politika öneri ve değişiklikleri tarımda sürekliliği sağlamaya yöneliktir. Bilindiği gibi gelecek gıdanın giderek önem kazandığı bir dönem olacaktır.

Türkiye’de her konuda olduğu gibi Tarım ve Kırsal (Bölgesel) Kalkınma konularında da tüm paydaşların (tarımsal faaliyetlerde bulunan çiftçiler, özel sektör, kamu ve üniversitelerin ilgili birimleri ve sivil toplum örgütlerinin) katılımları ile tartışılmalar yapılmakta raporlar yayınlanmaktadır.

Aynı konuda onlarca daireden, kurumdan yöneticiler durumdan vazife çıkararak farklı açılardan inceleme yaklaşımı ile yeni bir bürokratik kademe oluşturmaktadır. Ne yazık ki çoğu toplantı artık bireysel ve kurumsal üreticilerce ve hatta gerçekten katkı sağlayacak uzmanlarca dahi ciddiye alınmamaktadır.

37 ayrı evrakı ikmal ederek 3 ayrı heyetten arazisinde ve köyünde sözde inceleme raporları için bekleyerek adeta piyango çekilişine iştirak eder gibi kırsal destekleme ve kalkınma olmaz.

Mesai mefhumu olmayan 12 ay ve 24 saatin değişik zamanlarına yayılmış, özellikle bahar ve yaz aylarında faaliyet gösteren tarım sektörünün sahadaki takımını destekleyecek resmî görevli ve uzmanlar tatilde, raporlu vs. olduğundan tüm projeler rölantiye alınmaktadır. Yılda ortalama %30 oranında personel değişimi (atamalar, yükselmeler vs.) projelerin kurumsal hafızası ve sürdürülebilirliği konusunda güven kaybı yaşatmaktadır.

Konunun öneminin ve çözüm yollarının tartışılacak bir tarafı kalmamıştır. İcraata geçme zamanı çoktan geçmiş, köyler boşalmış, nüfus yaşlanmış, okullar kapanmış, tarihi camiler konaklar yıkılmış, bizler hala konunun anlam ve önemini çözüm yollarını tartışıyoruz.

Bu durumda bir yol haritası önerisi şöyle olabilir:

1. “Çiftçi” kimdir, “Tarım İşçisi” kimdir, “Tarımsal İşletme” nedir, yasal olarak tanımlanmalıdır.
2. Tarımsal örgütler çok fazladır. Bu örgütler il ve ilçe merkezlerindeki bilumum masraflarının faturası çiftçi aidatları ve bir takım şaibeli yollarla karşılanmaktadır. Tarımsal örgütlenmelerin, kooperatiflerin ve birliklerin kamu katkısı ile sayıları azaltılmalı ancak daha sorumlu, hesap verebilir ve gerçekten destekleyici ve demokratik bir yapıya kavuşturulmalıdır.
3. Toplulaşma çalışmaları aralıksız devam etmeli işletme ölçeği büyütülmelidir.
4. Havza bazlı üretim aynı havzada mamul madde haline getirilmeli, ulusal ve uluslararası dolaşımda (havza marka) olmalıdır.

5. Bölgesel düzeyde tarımsal faaliyetler için farklı kurumlar (İl Tarım Müdürlükleri, DOKAP, DOKA, ORAN, KOP, GAP, TKDK, Üniversitelerin BAP birimleri vb) nezdinde ve her birimin kendi kurumunun hedefleri doğrultusunda proje oluşturması ve kaynak kullanması yerine, Havza Bazlı Bölgesel Tarımsal Proje İzleme Birimi'nde ortaya konan hedefler esas alınmalı ve kaynakların kullanımı bu hedeflere göre yapılmalıdır. Böylece aynı hedeflere ulaşmak için farklı kurum veya kuruluşlar tarafından yapılacak aynı ve birbirinin tekrarı gibi görünen çalışmaların önüne geçilebilir ve kaynak değerlerinin daha rasyonel kullanımı sağlanmış olabilir.

12. OTURUM

Tarımsal Desteklemede Yeni Modeller

Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nden **Doç. Dr. Mehmet BOZOĞLU**'nun oturum başkanlığını yaptığı "**Tarımsal Desteklemede Yeni Modeller**" başlıklı oturuma Doç. Dr. Hasan YILMAZ (Süleyman Demirel Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Mithat DİREK (Selçuk Üniversitesi) konuşmacı olarak, Doç. Dr. Sevgi İNECİ (Galatasaray Üniversitesi), Yıldırım KAYA (Araştırmacı), Hasan Hüseyin MOTUK (Konya Ticaret Odası) müzakereci olarak katılmıştır. Oturumun raportörlüğünü Doç. Dr. Hasan YILMAZ (Süleyman Demirel Üniversitesi) üstlenmiştir.

Tarımsal Destekleme Politikalarının Değerlendirilmesi

Tarım politikalarının amacı, küçük işletmelerin korunup, gözetilmesi, varlıklarının garanti altına alınması değil, onların optimal büyüklüğe eriştirilerek rasyonel çalışma ortamına girmelerinin sağlanmasıdır. Politika uygulayıcı sadece bir takım teknik konuları yerine getirerek belirlenen hedefe ulaşamayacağını dikkate almalıdır.

Yapılan politika değişikliklerinin ve uygulanan desteklerin çok çeşitli ve ilk defa uygulanıyor olması ve geçmişe göre daha fazla destek verilmiş olması, politikanın etkin ve yararlı olduğu anlamına gelmemektedir.

Aslında esas sorun "destek" değil, verilen desteğin etkin kullanılmaması, yapısal sorunları çözmeye yetmemesi ve kurumsal müdahalelerin yetersiz kalmasıdır. Verilen desteklerin günü kurtarmaya yönelik değil, yapısal sorunları çözebilecek şekilde kurgulanması ve yönlendirilmesi ile işletmelerin yapısal ve ekonomik özelliklerinin iyileştirilerek rekabet gücünün artırılması gerekmektedir.

Bu noktada kamusal destek kaynakları ve tarımsal politikaların doğru yönlendirilmesi önem kazanmaktadır. Burada belirtilmesi gereken husus, bir ürüne veya hedef kitleye yönelik olarak verilecek destek, her iki halde de yapısal bir iyileşmeye olanak sağlamayacaksa, kaynakların yanlış kullanılmasına ve israfına neden olabileceğidir.

Uygulanan politikaların ve verilen desteklerin başarısı; tarımsal ve kırsal alanın sosyal ve ekonomik yapısına uygunluğuna bağlı olarak, kurumsal ve yapısal sorunları çözme gücünü ve çiftçilerin bu desteklerden yararlanma kapasitesini artırması ve sektörü dönüştürme gücünün olması oranında anlam kazanacaktır.

Türkiye’de yerel ve ürüne özel koşulların mikro ekonomik açıdan değerlendirilmesi durumunda, piyasa koşullarında üretim yapmaya hevesli yüksek katma değerli ürünlerin üretimine yönlendirilebilecek küçük ve orta boy işletmeler vardır. “Doğru” politikalar uygulandığı, “doğru” ve yaratıcı kurumsal müdahaleler yapıldığında ülkenin tarım sektörünün ve kırsal alanın potansiyelinin ortaya çıkması sağlanabilecektir.

Türkiye bitkisel üretimde girdi ve pazarlama odaklı destekler, hayvansal üretimde ise girdi destekleri ve piyasa müdahaleleri şeklinde uygulamaların yanında yapısal sorunları çözmeye yönelik politika tercihlerinde bulunmak durumundadır.

Kongrede tarımsal desteklemede yeni modeller konusunda ortaya konan sorunlar, hedefler ve önlemler aşağıda sunulmuştur:

Küçük Çiftçilik Sorununa Yönelik Hedef ve Önlemler

Sorun: Tarım sektörünün omurgasını oluşturan küçük ve orta ölçekli işletmelerin, düşük üretim, yüksek maliyet ve düşük rekabet gücü ile karşı karşıya olması, küçük çiftçiye verilen tarımsal desteklerin, küçük çiftçilerin tarımda kalmasını teşvik etmesi, yapısal iyileştirmelerin sağlanamaması ve tarımın rekabet gücünün artırılmaması

Hedef: Küçük ve orta ölçekli işletmelerin yapısal sorunlarının çözülmesi ve rekabet gücünün artırılmasıdır.

Önlemler: Türk tarımında küçük işletme sorununun çözülmesi için radikal kararların alınması ve sektörün yeniden yapılandırılması çalışmalarına çok geç kalınmadan başlanması gerekmektedir.

Yeniden yapılandırma sürecine giren işletmelere belli bir süre için destek verilmelidir. Ekonomik açıdan henüz kârlı olmayan çiftliklerin yeniden yapılandırılması ve işletmelerde esnek uzmanlaşmanın sağlanması bu işletmelerin rekabet gücünü artıracaktır.

Yeniden yapılandırma sürecinden yararlanmak isteyen bir çiftçi; gerekli yatırım detaylarıyla birlikte, işletmesinin gelecekte ekonomik açıdan kazanç getireceğini gösteren bir iş planını, ileriye dönük hedeflerini sunmalı, ilgili iş planıyla amaçlanan hedeflere ulaşıp ulaşılmadığı 3 yılın sonunda gözden geçirilmeli ve amaçlara ulaşılmadığına karar verirse çiftçiye daha sonra destek sağlanmamalıdır. Ancak, çiftçiye verilmiş olan mali destek geri talep edilmemelidir.

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 KONGRESİ SONUÇ RAPORU

8 - 9 MAYIS 2014 | İSTANBUL

Yeniden yapılandırma süreci, toprak mülkiyet yapısı ve toprak paylaşımına ilişkin hukuksal düzenlemeler, arazi toplulaştırması, küçük ve çok parçalı verimsiz işletme sahipleri ile öz tüketim için hayvancılık yapan işletme sahipleri için emeklilik sisteminin geliştirilmesi ve bu işletmelerin optimal işletme büyüklüğünü amaçlayan “arazi ofisleri”ne devredilmesi uygulamaları ile desteklenmeli, bu şekilde işletmeler orta ve büyük ölçekli sermaye yoğun bir yapıya dönüştürülmelidir.

Ancak bunun için tarımın finansmana ihtiyacı vardır. Bu finansmanın bir kısmı genel bütçeden ve Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) aracılığıyla AB hibe fonlarından sağlanabilir. Ancak son gelişmeler ile AB fonlarından yararlanma olanaklarının çok daha kısıtlı olacağı düşünüldüğünde, Türkiye hem tarımın yapısal sorunlarını çözmek hem de kırsal gelişmeyi sağlamak için tarıma daha fazla kaynak aktarmak zorundadır. Yeniden yapılandırma sürecinin finansman ihtiyacı “tarım ve kırsal kalkınma katkı payı” oluşturularak sağlanabilir. Bunun için “eğitime katkı” uygulamasında olduğu gibi kamuoyu oluşturulmalı ve “tarım ve kırsal kalkınma katkı payı” adı altında bir fon oluşturulmalıdır.

Bunun gerekliliği ve Türk tarımının ülke için önemi tarım kesimi dışındakilere de çok iyi anlatılmalı ve ikna edilmelidir. Türk toplumunun büyük çoğunluğu gerek kültürel gerekse sosyolojik olarak kır ve köyle ilişkilerini bir şekilde sürdürmektedir. Bu nedenle tarım kesiminin yararına olacak konularda köylüyle dayanışmaya gitme ve anlayış eğilimi yüksek olacaktır. Kamuoyunu ikna etmek zor olmayacaktır.

Yeniden yapılandırma süreci sonunda; köylü ile çiftçi ayrımı mutlaka yapılmalıdır. Yeniden yapılandırma sürecinden başarı ile geçen, amaçlarına ulaşan ve rekabet gücü kazanan işletmeler ile pazara yönelik üretim yapan bitkisel ve hayvancılık işletmesi sahipleri “çiftçi” kabul edilmeli, yeniden yapılandırma süreci sonunda başarısız olan ve bu sürece dâhil olmayan küçük ve öz tüketim amaçlı üretim yapan, köyde yaşamayı yaşam biçimi olarak seçmiş olan işletme sahipleri “köylü” olarak kabul edilmelidir.

Bu süreç sonunda tarımsal destekler pazara yönelik üretim yapan ve çiftçi kabul edilen işletmelere verilmeli, diğerleri sosyal destek ödemeleri/yardımları kapsamına alınmalıdır. Bu şekilde tarımsal finansman kaynaklarının kullanımı daha rasyonel olacak ve kaynakların tarım sektöründe kalması sağlanabilecek, sektörün rekabet gücü artırılacaktır.

Hayvancılık İşletmelerinin Yapısal Sorunları ve Kaba Yem Üretimine Yönelik Hedef ve Önlemler

Sorun: Özellikle 2005 yılından sonra, verilen destekler ve krediler ile süt hayvancılığı ivme kazanmıştır. Bu ivmenin devam etmesi ve sürdürülebilir olması için hayvancılık işletmelerinin mevcut yapısında bir dönüşümün sağlanması zorunludur. Ancak artan hayvan sayısından dolayı artan kaba yem ihtiyacının karşılanamaması ve işletme başına düşen hayvan sayısının artırılamaması önemli bir sorun olarak varlığını devam ettirmektedir.

Hedef: Hayvancılık işletmelerinde işletme başına düşen hayvan sayısının artırılması ve artan kaba yem ihtiyaçlarının karşılanması için kaba yem üretiminin artırılmasıdır.

Önlemler: yem bitkisi üretim destekleri artırılmalı, işletmelerin kaba yem ihtiyaçlarının kendi işletmelerinde üretmeleri teşvik edilmelidir. Hayvancılık destek ve kredilerinde seçici olunmalı, hayvancılık destek ve kredileri, belirli sayıda hayvan varlığına sahip ve kendi yem bitkisi ihtiyacını kendi üretimi ile karşılayabilen işletmelere verilmelidir.

Hayvancılık kredisi almak isteyen işletmelerden yem bitkisi üretimi için gerekli arazi varlığına sahip olma ön şartı getirilmelidir.

Hayvancılık işletmelerinin teknik ve ekonomik sürdürülebilirliği için ihtiyaç duyulan yem bitkisi üretiminin kendi işletmelerinden sağlanmasının önemli ve gerekli olduğu gerçeği unutulmamalıdır.

Tarımsal Girdi Kullanımına Yönelik Sorun, Hedef ve Önlemler

Sorun: Gerek bitkisel gerekse hayvansal üretimde üreticilerin yüksek girdi fiyatları, yüksek maliyet, düşük ürün fiyatı ile karşı karşıya olmasıdır. En büyük arazi genişliğine sahip, en yüksek verimi alan üreticilerin bile öncelikli sorunu girdilerin pahalı olmasıdır. Yüksek mazot ve girdi fiyatlarıyla üretim yapmak zorunda kalan çiftçinin rekabet edebilmesini beklemek gerçekçi değildir.

Hedef: Girdi fiyatlarında özellikle mazot ve gübrede sübvansiyon/vergi indirimi uygulamasına gidilerek, işletmelere maliyet avantajının sağlanması ve rekabet gücü kazandırılmasıdır.

Önlemler: Bu kapsamda çevreye duyarlılığı öngören koşulların sağlanmasının istenmesi durumunda girdi desteği verilebilir. Bu anlamda kimyasal gübre desteğinin çevre boyutunu dikkate alan, toprak ve yaprak analizlerini yaptırmayı özendirici bir şekilde daha yüksek oranlarda fiyat sübvansiyonu veya KDV indirimi şeklinde ve reel kullanımlar üzerinden verilmesi çiftçilere rekabet avantajı sağlayacaktır. Bu şekilde kimyasal gübrede %18 olan KDV oranı düşürülerek, üretim maliyeti azaltılıp, çiftçilerimizin rekabet gücü artabilecektir.

Tarımda kullanılan mazotun toplam maliyet içerisindeki payı, ürünler arasında farklılık göstermekte ve yaklaşık %15 ile %35'i arasında değişmektedir. Özellikle son yıllarda mazot/ürün fiyat paritesi tarım ürünleri aleyhine bir gelişme göstermiştir. Türkiye'de akaryakıtta uygulanan yüksek vergilerin tarımsal üretimi olumsuz etkilediğini, tarıma verilen sınırlı destekleri daha da etkisizleştirdiğini söylemek mümkündür.

Bu durum çiftçilere, denizcilikte ve havacılıkta olduğu gibi ÖTV indirimi yapılarak mazot desteği verilmesi veya AB ülkelerinde olduğu gibi kırsal mazot uygulamasına geçilmesinin, tarımda kullanılan motorin fiyatlarında indirim yapılmasının ne kadar önemli ve gerekli bir politika aracı olduğunu ortaya koymaktadır.

Üretici Örgütlerine Yönelik Sorun, Hedef ve Önlemler

Sorun: Çiftçi pazarda ve tarım politikalarının belirlenmesinde aktör olmak yerine seyirci konumundadır

Hedef: Üretici örgütlerinin piyasada etkin bir aktör olarak rol almalarının sağlanması ve tarım lobilerinin oluşturulmasıdır. Yapılan analizlerin ortak saptaması olarak, çiftçinin düşük ürün fiyatlarına ve yüksek girdi fiyatlarına razı olması, piyasada örgütsüz olan çiftçinin çaresiz kalışının somut bir göstergesidir.

Önlemler: Fiyat ve gelir istikrarsızlığını azaltmak ve çiftçilerin haklı bir gelir elde etmelerini sağlayacak fiyat düzeyini korumak için, tarımı gelişmiş ülkelerde ve demokrasilerde göz ardı edilemeyecek bir baskı grubu olan çiftçiler ve çiftçi örgütleri yürüttükleri lobi faaliyetleri ile kamuoyunu ve hükümetleri etkilemektedirler. Üretici örgütlerinin bu yetkinliğe ulaşacak şekilde çalışmalarının sağlanması için gerekli hukuki düzenlemelerin yapılması önem arz etmektedir.

Bu kapsamda, üretici örgütlenmesi güçlendirilmeli, örgütlerin/birliklerin piyasada etkin bir rol almaları sağlanmalı, örgütlerin ürün pazarlamasındaki mevzuat engelleri kaldırılmalı, örgütler üreticilerin ürettikleri ürünleri pazar koşullarına uydurmalarına ve ürünlerin ortak araç ve yöntemlerle pazarlanmasına yardımcı olacak şekilde planlanmalı ve geliştirilmelidir.

Et ve Süt Üretimi ile Tüketimine Yönelik Sorun, Hedef ve Önlemler

Sorun: Süt ve et fiyatlarındaki istikrarsızlıklar, et ihtiyacının karşılanamaması

Hedef: Toplumun sağlıklı beslenmesi, makul düzeylerde süt satış ve alım fiyatlarının oluşması için süt üretim ve tüketiminin artırılması, küçükbaş hayvan sayısının artırılmasıdır.

Önlemler: Et ve süt piyasası aksaklıklarının giderilmesi için, yıllardır önemi vurgulanan müdahale politikalarına işlerlik kazandırılmalıdır. Kamusal müdahale kurumu olarak kurulan "Et ve Süt Kurumu" piyasayı yönlendirebilen etkin müdahale araçları ve müdahale şekilleri geliştirmelidir.

Süt fiyatlarının makul düzeylere gelebilmesi için süt talebini artırıcı çalışmalar yapılmalıdır. Bu konuda etkili kamu spotları bir araç olarak kullanılabilir.

Okul sütü programının kapsamı genişletilebilir. Düşük gelirli ailelere süt dağıtımı yapılabilir. Süt siğirciliğinin gelişmesine bağlı olarak buzağı sayısı artacaktır.

Artan besi materyali buzağılar ile besicilikte gelişme göstererek et arzının artmasına katkı sağlayacak, bu durum kırmızı et fiyatlarının daha makul düzeylere gelmesine imkân verecektir.

Türkiye’de kırmızı et fiyatlarındaki artışın nedenlerinden biri de küçükbaş (koyun, keçi) hayvan sayısında son yıllarda görülen dramatik düşüştür. Bu nedenle küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin sürdürülebilir olması önem arz etmektedir. Bunu sağlamanın yollarından biride çoban sorununun çözülmesi ve çobanlık statüsünün iyileştirilmesidir.

Bu anlamda yapılması gereken, çobanların sosyal güvenlik şemsiyesi altına alınması ve sosyal güvenlik primlerinin devlet tarafından ödenmesidir. Bu konuda gerekli yasal ve idari düzenlemelerin yapılması sorunun çözümüne önemli katkı sağlayacaktır.

Kırsal Sanayinin geliştirilmesine Yönelik Sorun, Hedef ve Önlemler

Sorun: Tarıma dayalı kırsal sanayinin geliştirilememesi

Hedef: Tarıma dayalı sanayi kırsal alanda tarımsal gelirleri çeşitlendirecek biçimde geliştirilmelidir

Önlemler: Bu konuda Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu proje üretme/uygulama kapasitesi geliştirmeli, kalkınma ajanslarının kurulmuş olması ve AB fonları fırsatından yararlanılmalı, kırsal sanayi yatırım projelerinin hayata geçirilmesi sağlanmalıdır. Tarımsal ürün işleyicilere ürün alım şartına bağlı destek verilmelidir.

Ürün Pazarlamasının Geliştirilmesine Yönelik Sorun, Hedef ve Önlemler

Sorun: Pazara bağımlılığın artması, ürün pazarlayamama ve düşük ürün fiyatı baskısı

Hedef: Pazarlama altyapısının geliştirilmesi, aracı sayısının ve tüccar fiyat baskısının azaltılması, üreticileri pazar risklerine karşı koruyacak risk yönetim araçlarının geliştirilmesidir.

Önlemler: Tarım ve gıda ürünleri için iç ve dış pazar isteklerinin belirlenebileceği bir altyapı oluşturulmalı, katma değeri yüksek ve markalı ürün üretilmeli, mevcut pazarlarda pazar payının artırılması ve yeni pazarlara girilmesi, ürün çeşitliliğinin ve tanıtım faaliyetlerinin artırılmasıdır.

Üreticiler pazarlama sürecinde dinamik bir destekleme ile desteklenmelidir. Üreticileri pazar ve fiyat risklerine karşı koruyacak ürün depolama olanakları artırılmalı, depolama yardımları için devlet desteği sağlanmalıdır.

Kırsal Nüfusa Yönelik Sorun, Hedef ve Önlemler

Sorun: Köyden şehre göçün artması, kırsal nüfusun ve kırsal alanda genç nüfusun azalması, yaşlı nüfusun artması

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 KONGRESİ SONUÇ RAPORU

8 - 9 MAYIS 2014 | İSTANBUL

Hedef: Ülkenin gıda güvencesi açısından kırsal alanda genç nüfusun kalmasının ve tarımsal üretime devam etmesinin sağlanması

Önlemler: Tarımsal üretime devam etmelerinin sağlanması için genç çiftçilere ilave destek verilmelidir.

Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası Uyum Sürecine Yönelik Sorun, Hedef ve Önlemler

2023 vizyonu, Türkiye gibi büyük bir ülke için önemli ama kısa dönemli bir hedefdir. Türkiye'nin önümüzdeki 50 yılın nüfus artış projeksiyonlarını dikkate alan bir gıda arzı güvenliğini hacim ve kalite olarak sağlayacak bir tarımsal destekleme politikasına ihtiyacı vardır.

2023 hedefinde net ihracatçı olduğu sektörlerde bu performansını korumalı, net ithalatçı olduğu sektörlerde ise ürünün önemine göre kendine yeterlilik hedefini gözetmelidir.

Önemli ticaret ortağımız olarak Avrupa Birliği, izlediği Ortak Tarım Politikası ile Türkiye'nin önünde bir asimetrik bir güç konumu oluşturmaktadır.

Yaklaşık 60 yıldır fiyat desteği, ürün desteği, işleme sanayicilerine verilen destekler gibi çeşitli desteklerle desteklenen Avrupa Birliği çiftçileri ile ülkemiz çiftçileri arasında büyük uçurum oluşmuştur.

Bu uçurum özellikle gelir seviyesinde, organizasyon düzeyinde, eğitim ve bilgilendirme düzeyinde, küçük işletme ölçeğinde, inovasyonları izleyen genç çiftçi düzeyinde ortaya çıkmaktadır. Avrupa Birliği "Mayıs 2014 Ortak Tarım Politikası Reformu" ile "2020 Tarımsal Destekleme" vizyonunu belirlemiştir: Buna göre "Yeşil Tarım" projesi ile ekolojik ürünlerde kalite ve üretimde artış öngörülmektedir.

Bunun yanı sıra "Yeşil Tarım" projesi ile aynı zamanda çayır ve otlak geliştirmede destekleme öngörülmektedir. Bu da aslında hayvancılık için dolaylı bir sübvansiyon olarak nitelenebilir.

Bu durumda Türkiye'nin otlaklar - meralar ve yem bitkileri konusundaki sorunlarını uygun destekleme politikaları ile çözmesi giderek önem kazanmaktadır.

İklim değişikliklerini dikkate alan ürün desenleri geliştirme ve seracılıkta inovasyon da önümüzdeki dönemde önemli olacaktır.

Tarımsal AR-GE kurumlarına destek artırılmalı ve bu alanda pilot projelerle üniversite-sanayi-çiftçi işbirliği modeli geliştirilmelidir.

13. OTURUM

Tarımsal Üretim ve Pazarlama da Yeni Perspektifler (Biyçeşitlilik, Biyogüvenlik, Biyoteknoloji, Biyoyakıtlar)

Çukurova Üniversitesi'nden Doç. Dr. Celile Özçiçek DÖLEKOĞLU'nun oturum başkanlığını yaptığı "Tarımsal Üretim ve Pazarlama da Yeni Perspektifler (Biyçeşitlilik, Biyogüvenlik, Biyoteknoloji, Biyoyakıtlar)" başlıklı oturuma Yrd. Doç. Dr. Zeki ŞAHİNLER (Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi), Dr. Cuma KARAOĞLU (Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü), Doç. Dr. Celile Özçiçek DÖLEKOĞLU (Çukurova Üniversitesi), İsmet ŞEKER (Tarım Ekonomisi Uzmanı) konuşmacı olarak katılmıştır. Oturumun raportörlüğünü Doç. Dr. Fatma Handan GİRAY (Süleyman Demirel Üniversitesi) ve İsmet ŞEKER (Tarım Ekonomisi Uzmanı) üstlenmiştir.

Uzunca süredir yapılan çalışmalara rağmen, tarımsal üretimimiz halen büyük oranda (%90) geleneksel yöntemlerle yapılmakta ve toplam üretimin de büyük bir kısmı (%80) yine aynı şekilde elde edilmektedir. Bununla ilişkili olarak üretim anlayışımız da, önce üretim, sonra pazar anlayışı ile yapılmaktadır.

Böyle olunca maalesef üretici kesimin gündeminde, üretimde verimlilik ve kalite, üretim - maliyet algısı, kayıt tutma gibi pazarlamada son derece önemli olan konular yer bulmamakta, bunlara bağlı pazar problemleri oluşmakta ve çözüm oluşturulamamaktadır.

Verimlilik, kalite ve sürdürülebilirlik konularının üretim aşamasında çözümlenebilmesi için üreticide önce pazar ve tüketici beklentileri algısı oluşturulmalı, sonra buna uygun üretim planlanmalıdır.

Pazara göre üretim yapan bir üretici; kayıt tutar, verim ve kaliteye dikkat eder, üretim kapasitesi planlar ve uygular, pazarlamada istikrar oluşmasına birinci derecede destek verir, her şeyden önemlisi sektörün sağlıklı bir sisteme kavuşmasına yüksek derecede katkı sağlar.

Güçlü yetiştirici oluşturmamın yolu; bilgiyi kullanmak, birlikte hareket etmek ve "birlikten güç doğar" bilinci ile hareket eden birlikleri oluşturmaktan geçmektedir. Dolayısıyla yetiştirici kooperatif ve birlikleri güçlü üreticiyi temsil edebilecek şekilde, uygun bir alt yapıya ve mevzuata sahip olmalıdırlar. Söz konusu üreticinin şemsiye kuruluşları olan bu birimler pazarlama ve üretim yapısına dönüştürülmeli, kanun ve mevzuatları buna uygun hale getirilmelidir.

Profesyonel bir yapıda oluşturulmuş pazarlama bölümü tüketici beklentileri ve pazarlama yöntemlerini belirlemeli, üretim bölümü de buna uygun kalite ve miktarda üretim planlayarak bunun gerçekleşmesini sağlamalıdır. Bu çalışmaya katkı sağlayacak şekilde destek, hibe ve kredi program uygulamaları oluşturulmalıdır.

Ülkemizin gerçeklerine göre tarımsal işletmeler tanımlanmalı ve geleneksel işletmelerin bu tanımlamaya uygun yapıya geçişi için uygun bir süre konmalı ve bu süre içinde geçişi sağlayacak nitelikte desteklenmelidir. Bu geçiş süreci içinde, sağlıklı, güvenli bir tarımsal veri tabanı oluşturulmalıdır. Sağlıklı mevcut verilere göre gelecek hedefler belirlenmeli ve bu hedeflere ulaşacak doğru ve sektör paydaşlarının ortak kabulü ile oluşturulacak programlar hazırlanmalı ve uygulanmalıdır.

Özellikle sektörün paydaşları arasında güven ve işbirliğinin artırılması, çalışma ve programlarla her paydaşın kendi üzerine düşen görevleri hakkı ile yapması, başarının en önemli temel unsurudur. Bu bakımdan sektör paydaşları kendi öz eleştirilerini yapıp, gerekli adımları cesurca atmalı, problem ve mazeret değil, çözüm odaklı çalışmayı öne çıkarmalıdır.

Yanlıştan, eksiklikten ve eleştiriden kaçmak yerine, yüzleşmenin ve çözüme kavuşturmanın en doğru yöntem olduğu bilinmelidir. Bu bağlamda sektörün paydaşlarına düşen görevleri kısaca aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür:

Üretici ve Birlikleri

- Üretici, arazi bütünlemesi yapmalı,
- Örgütlerde aktif olarak yer almalı,
- Üretime katkı sağlamayan makine, işçilik, tohum gibi harcamalardan kaçınmalı,
- Verim ve kaliteyi etkileyen sağlıklı çevre, doğru bakım-besleme, verimli materyal kullanma ve doğru yönetim esaslarını öğrenmek için eğitim talep etmeli ve öğrendiğini uygulamalı,
- Paydaşlarıyla rekabet değil, dayanışma yapmalı, bireysel değil, toplumsal menfaatleri daha fazla önemsemeli,
- Üretici birlikleri, ideolojilerini değil, üyelerin menfaatlerini öne çıkarmalı ve korumalı,
- Üretimi şartlara göre değil, pazarın talebine göre planlamalı ve uygulamalı,
- Üretim ve pazarlamayı, ayrı profesyonel birimler olarak tasarlamalı,
- Doğru pazar analizleri ile bir sonraki yılın üretimi planlanmalı,
- Oluşturulacak inovasyon, bu verilere ve analizlere göre yapılmalı,
- Birliklerin oluşturduğu merkez birlik üzerinden Ülke genelinde üretim planlamaları yapılmalı,
- Olumlu ve verimli çalışmaları diğer birliklere aktarmalı,
- Üretimle ilgili problemlerde, profesyonel birimlerce çözüm çalışmaları yapılmalıdır.

Bakanlık ve Teşkilatları

- Alt yapının oluşturulması için gerekli olan, sektörün doğru bilgiye dayalı veri tabanını oluşturmalı,
- Bu bilgilere ve saha şartlarına göre işletme yapısını tanımlamalı,
- Destek, teşvik, kuruluş ve görevlerle ilgili kanun ve mevzuatları, istenilen işletme yapısının elde edilmesine uygun oluşturmalı ve uygulamalı,
- İç ve dış piyasa şartlarına uygun üretim ve ürünler desteklenmeli,

- Mevzuat dışı uygulamalar caydırıcı nitelikte cezalandırılmalı,
- Üretici uygulamalı eğitim programları sonuç alınıncaya kadar desteklenmeli,
- Üretimi pazar ve tüketici beklentilerine göre planlamalı,
- Sektör bileşenlerinin görevleri anlaşılır şekilde belirlenmeli ve uyumlu şekilde çalışma imkânları oluşturulmalı,
- Uygulamada, sonuç alınamayan kanun, mevzuat ve uygulamalar gözden geçirilerek etkin ve sonuç alınacak yapıya dönüştürülmeli,
- Teşkilat yapısını, çözüm üretmede daha aktif ve donanımlı hale getirmeli,
- Sektörle ilgili gelip geçen kısa süreli uygulamalar yerine, daha kalıcı ve uzun süreli sağlam bir sistem oluşturmalı.

Üniversite AR-GE Kurum ve Kuruluşları

- Bilgi üreten kurumlar olarak üniversitelerin sektörün içinde olduğunu ve ciddi bir katkı sağladığını söylemek maalesef oldukça zordur. Hâlbuki akademik çalışmaların materyal kaynağı sahadır ve bundan dolayı akademisyenlerin sahada verimli olması gerekirken maalesef yine sahada çok yer almadıkları gözlenmektedir. Bu durumun düzeltilmesi çok büyük önem arz etmektedir. Bu yüzden acilen YÖK akademik yükseltme kriterlerini gözden geçirmeli, araştırmaların saha etkinliğine artı ek puan uygulaması gibi düzenlemeler yapmalıdır
- Yetiştirici eğitimlerinin bu çalışmaların içine dâhil edilmesinin, kaliteli yetiştirici sayısının artmasına büyük katkı sağlayacağı unutulmamalı,
- Araştırmaların, saha etkinliğinin artması halinde üniversite – ar-ge kurumları – üretici arasındaki ön yargılar ve güvensizliğin azalacağı, uyumlu çalışmanın gelişeceği önemsenmeli,
- Üreticilerin bu çalışmalarla değişim ve gelişmelerinin daha hızlı olacağı, sektör bileşenleri arasında uyumun oluşmasına katkı sağlayacağı dikkate alınmalı,
- İnovatif uygulamaların, üretici tarafından kabulünün ve sahaya intikalinin kolaylaşacağı, bilginin uygulamaya geçerek verimlilik, kalite ve güç haline gelmesinin sağlanacağı bilinmelidir.

Sanayi ve Arz Kuruluşları

- Sektör bileşenleri ile uyumlu olmaya özen göstermeli,
- Ürün çeşitliliği, kalitenin korunması ve biyogüvenliğe özen göstermeli,
- İnovasyona açık olmalı ve teknolojiyi iyi kullanmalı,
- Üreticileri verimliliğe ve kaliteye özendirerek uygulamalarla (kaliteye teşvik primi gibi) üretime ve üreticiye destek olmalı,
- Kanun ve mevzuatlara hassasiyetle uymalı,

Sektör bileşenleri ile ilgili bu kavramların dikkate alınması ve uygulanması son derece önem arz etmektedir.

TARIM, GIDA VE HAYVANCILIK 2023 KONGRESİ SONUÇ RAPORU

8 - 9 MAYIS 2023 | İSTANBUL

Tarımda markalaşma konusu tarımsal üretim ve destekleme ile yakından ilgili olup bu konuda bazı önemli tespitler, alınacak önlemler ve izlenecek yollar şu şekilde sıralanabilir:

1. Alt ve orta düzey gelire sahip nüfus, ülke nüfusunun %90'ının oluşturmaktadır. Yani 4 kişilik bir ailenin ortalama geliri tali gelirlerle birlikte 1.500 - 2.000 TL ve altında olan kimselerden oluşmaktadır.
2. İnsanların sağlık, barınma, eğitim, ulaşım ve diğer sosyokültürel ihtiyaçlarının yanında beslenme de aynı kaynakla karşılanacaktır. Bu insanlara "neden süt içmiyorsunuz, neden muz yemiyorsunuz, neden elma yemiyorsunuz" diyemeyiz.
3. Alt ve orta düzey gelire sahip insanların rahatlıkla satın alabileceği fiyata üretim yapmak zorundayız. Bunun da iki önemli ayağı vardır:
 - a) Doğru Desteklemeler (Destekleme maliyetlerin düşürülüp ölçeğin büyütülmesine yönelik olmalıdır.)
 - b) Kaliteden ödün vermeden üretim maliyetlerinin düşürülmesi gerekmektedir. Bu da işletmenin arazi ve hayvan varlığının optimum verimlilik noktasına çıkarılması ile mümkündür.

İlgili örnekler şunlardır:

- 60 dekar yem ekim alanı ve 20 büyükbaş hayvan varlığı
 - Yahut her büyükbaş hayvan için ortalama 6 dekar mera 1,5 da yem ekim alanı
 - 60 dekar yem ekim alanı ve 160 küçükbaş hayvan varlığı
 - Yahut her 8 küçükbaş hayvan varlığı için ortalama 6 dekar mera veya 1,5 da yem ekim alanı
 - Orta Anadolu koşullarında (Konya, Kayseri, Niğde, Aksaray vb) işletmenin arazi varlığı ve ekipmanı acilen 80 dekar ve üzeri 5 yıl içinde 120 dekar ve üzeri ve nihai hedef 350 dekar ve üzeri olmalıdır.
4. Bunlar örnekler olup bölgesel farklılıklar gösterebilir. Benzer havza bazlı somut adımlarla maliyetler düşürülmeli, makine ve iş gücü verimli kullanılmalıdır.
 5. Üretim anlayışımız, önce üretim, sonra pazar anlayışı ile yapılmaktadır. Böyle olunca da maalesef üretici kesimin gündeminde, üretimde verimlilik ve kalite, üretim maliyet algısı, kayıt tutma gibi pazarlamada son derece önemli olan konular yer almamakta, bunlara bağlı pazar problemleri oluşmakta ve çözüm oluşturulamamaktadır.

Altın Sponsor

Bronz Sponsor

Medya Sponsoru

TASAM

TÜRK ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
TURKISH ASIAN CENTER FOR STRATEGIC STUDIES

Merkez Head Office

T +90 212 635 6151 F +90 212 532 5882
A Eski Ali Paşa Cd, No.20, Fatih, İstanbul 34091, TR

Ankara Ofisi Office

T +90 312 447 3127 F +90 312 447 3106